

DELA VRANCEA

INTRE VIS ȘI VIEAȚĂ

199166

BUCUREȘTI
SOCECŪ & COMP., LIBRARI EDITORI

21, CALEA VICTORIEI, 21

1903

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Cota 102781 ~~Dublet~~
Inventar 144166

1956

102781
Dublet

PC 112/11

68719. Atelierul I. V. Socecă, București

B.C.U. Bucuresti

C144166

B 73 893

.....	1
Poveste	6
Neghiniță	32
Nu e „giaba“ cafea	59
Dăparte, dăparte	76
Sentino	117
Norocul dracului	131
Fanta-Cella	161
Moș Crăciun	175
Șuer	194
Palatul de cleștar	206
Pravoslavnicul și slăninele	225
Bunicul /	233
Marele Duce	241
Bunica /	250
Două lacrimi	259

Intr'o zi mă duceam, pe jos, de la Câmpulung la Rucăr. Soarele ardea. Un italian sta lungit, cu fața în sus, la umbra colosului de piatră din Nămăești.

Privea neclintit în adîncul cerului. Îi ghicisem gândul. Eram sigur. Vrusei să mă conving. Tușii. Italianul tresări. Îi oferii o țigare. — „La ce te gândiaî?“ El îmi răspunse, surîzînd trist: — „Sus, pe cer, vedeam Pisa, mi se părea că mă plimb pe malul Arnului. Visam deși nu adormisem.“ — „Ți-e dor de Italia“? — „Oh! da! Când visez îmi trece. Apoi lucrez, lucrez...“

Intr'o zi mă dusei în piața cu flori.

În fața unui morman de trandafiri roșii și proaspeți o bătrână cocoșată dormita. — „Cum dai trandafirii, mamă?“ Bătrâna tresări. — „O, bată-te norocul, domnule, era cât p'aci să plec acasă, visasem că am vîndut toată marfa.“ Și veselie îi tresări în fața ofilită. — „Bătrânețele, batu-le-ar pustia, când nu vînz nimic atunci visez că dăsfac tot.“ Cât costa marfa, aveam în buzunar. I se izbîndi visul.

Intr'o zi, pe strada Clemenței, un olog îmi întinse mâna. Îi dădui doi bani. Era tîner și cu o figură frumoasă, de o frumusețe distinsă. — „Ai fost militar?“ îl întrebaî eu, crezînd că în războiul 'și-a pierdut picioarele. — „A, nu domnule, m'a prins un viscol și am degerat. Mî-e rușine să cer, da n'am ce face. Nu mai sunt bun de nimic.“ Din vorbă în vorbă, îl întrebaî dacă

știe să 'mă spue ce a simțit când l'a gră-
mădit viscolul. — „Poate n'o să mă crezi,
domnule, niciodată n'am fost mai fericit.
Niciodată n'am fost fericit, atunci am fost.
Să făcea că eram într'o grădină frumoasă,
și mă-era cald, cald, și mă tolănam la um-
bra unui nuc mare. Dar nu știu ce fel de
căldură era, că eram fericit, de cald ce
mă-era. Dacă niște dureri îngrozitoare nu
m'ar fi deșteptat într'un spital, aș fi murit
în zăpadă, așa de fericit cum n'a mai murit
om pe pământ.“

Cine n'o fi având această mângâere su-
premă, *visul*?

De la vieață la vis, și de la vis la vieață,
o punte de argint pentru fantasia umană.
In fie-ce seară sîntem la un cap al ei, și în
fie-ce dimineață ne deșteptăm la celălalt.

4

Cine în adevăr se luptă ca să birue invazia desilusiilor, adesea-ori închide ochii cu intenția d'a lăsa o cortină grea peste scena lumii. Și de gândurile omului obosit se prind ușurel aripele visului. Oamenii ți se par ca niște umbre; strigătele lor, depărtate; raporturile vieții deviază; proporțiile se prefac; logica obicnuită se lărgeste... O vieață nouă apare din vieața comună tuturor.

Intre vis și vieață este o stare de cum-pănire feerică. În această stare visele sînt sub o slabă stăpănire a conștiinței și conștiința sub farmecul puternic al viselor.

De la această stare la vis sau la vieață este atît de puțin că de multe-ori te întrebî: *a fost vis sau cu adevărat?*

Și asemenea fantasii, cu înțelesuri fe-lurite, le scrii ca și cum ți le-ar dicta cine-va dintr'o carte, le scrii ca să ți prelungești

farmecul lor întrerupt de un zgomot neașteptat.

Intre vis și viață, o lume de minuni...

P O V E S T E

O povești, povești... lumea toată este o poveste, căci ce-a fost odată ca niciodată o fi fost ca și astăzi, și ce este astăzi va fi odată ca niciodată.

Câte focuri, câte lumînări și câte văpăiți n'ai ars, poveste, și toate s'aũ stins, și multe se vor aprinde ca să se stingă earășii, numai tu, poveste, nu te vei stinge decât cu cel din urmă om... și numai ala va ști bine că lumea asta a fost o lungă și aceeași poveste.

A fost odată un împărat. Împăratul avea o nevastă. Amîndoi aveaũ o fată. Im-

părăteasa își iubea fata ca luminile ochilor, dar împăratul se prăpădia dupe ea.

Împăratul, bătrân, bătrân, de câte ori o lua pe genuchi, zicea :

— Tu mi-ai deschis pleoapele, că, p'aci p'aci, era să le închiz de veci, fata tati!

Ear peste capul fetei cu cosițe de aur cădea barba lui albă ca niște șuvoae de apă. Și fata, dăspicând în două, barba mai lungă ca ea, scotea capul, ca prin gura cămășii, și zicea rîzînd :

— Baă, tată . . .

Și împăratul plîngea de bucurie, și lacrimile alunecău d'alungul bărbii pînă la sfircuri, și d'acolo picuraă, ca din niște feștile, pe genuchi goi ai domniței.

Ear împărăteasa avea haz, căci începea și ea, adunându'și lacrimile în pumni, și'l certa că prea plînge ca o muere de fite-ce și ori-și-cînd.

Și începea :

— Ba ear ai plâns.

— Ba n'am plâns.

— Ba te-am văzut eă.

— Și eă te-am văzut pe tine.

— Ba eă am rîs.

— Și eă am rîs.

Ear, domnița, mică, mică, dar cu ochii în zece, îi da de gol pe amândoi :

— Tata a plâns că m'a usturat pe genuchi, și mama a plâns că are ochii roșii.

Acum nu mai aveaă ce zice, și începeaă să rîză, mormăind, ca să nu se auză unul pe altul.

— Ce nătâng, (saă ce nătângă) de azi înainte nu mai plâng, că plânsul nu e d'abună.

Așa aă petrecut ei mulți ani, pînă când domnița a început a nu mai fi mică și bar-

ba împăratului de pînă la brău 'i-a trecut peste genuchi.

Și două lucruri necăjiaă pe împărat, că nu'l mai răbdaă puterile să'și joace copila pe genuchi, ș'apoi că prea se făcuse frumoasă din cale-afară.

— Unde să'î găsesc eū potrivă, zicea împăratul toată ziulica, dând cu toeagul, de còlo còlo, o petricică, pe care cășuna în neștire.

Și două lucruri necăjiaă pe împărăteasa, că n'o mai ajungeaă mânele pîn' la sfirșitul pèrului când își peptăna fata, ș'apoi . . . or ține-o zilele să vază un nepot și o nepoată, frumoși ca domnița ei?

De se întâlneaă, ea cu el, fie-care cu focul lui, se înțelegeaă din ochi, deși abia se mai vedeaă, și cu glas uscat se luaă iute la hartă, par'c'ar fi fost necăjiți unul pe altul.

— Ei, ce mai ai și astăzi?

— Maria ta, ce ai?

— Ce să am, ale pustii de bătrâneți. Nu mă mai țin genuchiile ca să'mi joc copila. Ce n'ași da să'mi mai facă *baă* prin barbă?

— Da eă, măria ta, trebuie să mă sui p'un scaun ca să'î ajung cu pieptinele în creștet, ș'apoi să mă grămădesc, broască la pământ ca să dau de cărlionții de la sfircul pletelor.

— Ea vezi, nu glumi, să nu'î rupi pērul, că te-ai topiiiit!

— Bătrânețele, măria ta, câte-odată...

— Ce-ai zis?

— Bătrânețele, une-orî îmi remâne câte-un fir lung, ca un fir de beteală, în dinții pieptinelui...

— Nu, nu, să nu 'ți remâe nici-unul!
Auzit-tu-m'ai tu, orî nu m'ai auzit?

Și împēratul pleca mânios, tremurând, izbind cu toeagul în pământ.

Ear domnița ajunsese fată mare. Când își încingea talia cu beteliă de aur și pornia ușor ca o umbră, la toți ai curții li se făcea frică ca nu cum-va vântul să'i oflească lumina feții, ori că mijlocul să se frângă sau că piciorușele, în conduri de argint, să nu 'i scapete în crăpăturile pământului. Și când împărăteasa o scâldea, căci nu lăsa nici o altă mână s'o atingă, atât se rumenia fața și cutile apei, că împărăteasa nu'i mai zicea „ai de te scaldă“, ci :

— Ai de fă apa mărgan.

Intr'o zi, ce'i veni domniței, că se strecură de lângă mă-sa și se duse, pe un zăduf de foc, se bea, ea singură, apă de la puțul de peatră, din fundul curților împărătești. Acolo, o babă bătrână, uscată ca o scândură și ciuruită în obraji ca un burete, ridica, de pe colacul de peatră, un ulcior cu apă proaspătă și rece.

— Bunico, zise domnița, să sorb și eu o gură de apă pe gurguiul ulciorului, că mult țîșnește din el boabe ca de mărgăritar.

— Ei, măria-ta, unul scoate și o mie bea! răspuse baba, și se încruntă. Altul ară și altul cară; pe cine nu'l pârlește soarele nu'l degeră nici gerul. Dar ține și bea și când ăi înghiți să nu te îneci, că nu mai flămândul se îneacă la masa sătulului.

Baba rînji și îi întinse ulciorul.

Bîetei domnițe i se făcu frică; puse mîna pe gâtul ulciorului; mîna îi tremură, și scăpînd ulciorul de pe colacul de peatră, îl făcu praf și fărîme.

Domnița incremeni, ear baba oftă de i se subție pîntecile, se 'negri ca boziul și zise:

— Răpi'ți-ar necuratul mințele, cum mi-ai răpit tu bucuria apei, și ori-ce ai face,

orî ce-ai drege, blestemul meu să te-ajungă cum 'ți-ajunge umbra ta de călcâele tale!

Așa o blestemă baba, și, făcând cu mâna în patru părți, plecă ca o vijelie.

Domnița intră, podidită de plâns, în eatacul ei de cleștar. Se trânti în pat și adormi cu genele ude și cu mânele încrucișate pe pept.

Când tresări din somn și deschise ochii, și mă-sa și tat-său se uitaū la ea cum se uită bătrâniī la icoane. Impărăteasa tăcu, ear împăratul zise încet :

— Nu mă lăsa, lumina și toeagul bătrâneților mele!

Și nici-o vorbă nu mai scoaseră tus-trei, ei se uitară unul la altul până scăpătă soarele.

Și tot acolo adormiră, fără să se mișce, par'c'ar fi fost de peatră. Impăratul îngenuchiat pe barbă, împărăteasă c'o timplă

pe dunga patului, ear domnița aci feartă de călduri aci cutremurată de fiori.

Adouazi împăratul adună pe toți doftorii și le zise :

— Jumătate din împărăția mea, aceluia care 'mă va vindeca fată !

Și nici-un doftor nu'î ghici leacul.

A-treia-zi adună pe toți vracii și pe toate vrăjitoarele și le zise :

— Toată împărăția mea aceluia care va tămădui pe domnița !

Și nimeni nu știu ce să facă și ce să zică, numai o babă, uscată ca scândura și ciuruită ca un burete, zise împăratului rînjind :

— Măria ta, domniței i-a abătut de măritiș.

— Mai știî minune, zise împărăteasa.

— Da unde să'î gălesc potrive ? șopti împăratul în urechea împărătesei.

Și pe loc porni vestea pe la toate împărățiile cu feciori de domn cari de mult rămniseră la fata cu păr de aur.

Pînă s'adune feciorii de împărat trecu vreme la mijloc, că unii porniaū din răvărsatul zorilor, alții tocmai din scaldătoarea soarelui, și alții de unde noaptea se ridică ca un zăbranic negru, și alții chiar de pe unde pământul e drob și piftie.

În ajun d'ai trece pe dinainte șirul băeților de împărat, domnița, care nu se mai mișcase din pat, pofti să se scoale și să se plimbe, singură singurică, prin grădina împărății.

Frumoasă și galeșă, și rezemată c'o mână pe umărul împărătesei, ear cu cea-l'altă petrecută pe după gâtul împăratului, intră în grădină, și cu toate rugăciunile părinți-

lor d'ăi lăsa și pe ei, domnița le închise binișor ușa în obraz și i lăsă cu inima arsă.

Cum rămase singură, cutreeră cărările cu naramzi și chiparoși, cu luminișuri de zmarald și cu bolți umbrite și răcoroase.

După ce umblă cât umblă, cu ochii pe jumătate închiși, oftă fără să știe de ce, fără să știe ce vrea, și se lungi pe earbă, la umbra unei perdele de chiparoși.

Cum sta lungită o apucă o piroteală, și, cum privia, într'un adînc fără fund, printre genele lungi, i se păru c'aude un cântec de chitară.

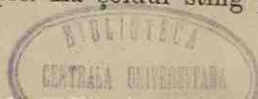
Tim, tam, tam, tam, tam, ușor, încet, prelung... o adiere de sunete, o mângâere dulce, un farmec de pe altă lume... Tim, tam, tim, tam, tam... ca o licărire depărtată care s'apropie, și ear s'afundă, și ear se întoarce... Dar cântecul o gândilă pe obrajii rumeni, și i furnică din tălpile mi-

titele pînă în creștetul luminos... Și i se păru c'aude un glas, un glas fericit care cânta și vorbea după tremuratul ușurel al chitării.

— Tim, tam, ... adormi și rămâi deșteaptă. Tim, tam, tam ... care e adevăratul vis, ziua ori noaptea?.. Făt-frumos vine noaptea și pleacă de cu ziua... Făt-frumos este șchiop, da nimeni nu cântă ca el, și nimeni nu mângâie și nu sărută mai dulce ca el... Tim, tam, tam...

Și domnița simți niște buze de foc pe amîndoi obrajii. Și tresari, și, sprijinindu-se într'un cot, privi speriată, înainte, pe cărarea îngustă cu stropi de umbră și de lumină.

Și în fund, în fund de tot, văzu pe minunatul cântăreț care'i zîmbia și 'i făcea semn să se apropie. La șoldul stîng purta

paloș lat, în mâna dreaptă ținea o chitară cu gât lung, și ochii 'i scânteau ca doi cărbuni aprinși.

Domnița dădu să țipe și nu putu. Sări în picioare, vroi să fugă, da, ca și cum ar fi fost prinsă de talie de niște brațe lungi, începu să pășască spre cântărețul care o aștepta cu mânele întinse.

Când se apropie de el, dăschise brațele, și voind, fără să vrea, ca să'l strângă în brațe, mânele îi trecură prin el, apoi simți un sărutat sub bărbie, și, uitându-se înaintea, văzu pe cântăreț ca o umbră, o umbră șchioapă care se ducea cântând.

— Tim, tam, tam, tim, tam, tam... Făt-frumos este șchiop... și nimeni nu leagănă mai bine ca el, și nimeni nu mângâie și nu sărută mai dulce ca el... Tim, tam, tam... umbra s'a topit, adormi și rămâi deșteaptă, fată cu plete de aur...

Domnița, dreaptă și nemișcată, ca o făclie, se uită dupe umbra șchioapă cum se ducea, se tot ducea, mică, mai mică, și mai mică, pînă ce se înneacă în ceața depărtării. Apoi, fără să mai simță ceva, afară de un vuet adînc, adînc, în fundul urechilor, intră în eatacul de cleștar, se trânti în pat și începu să plângă.

Ear împăratul și împărăteasa îi culegeau fite-ce lacrimă în naframele lor, ș'o întrebau :

— Spune-ne noă, ce vrei, lumina și to eagul bătrînețelor noastre !

Adouazi, împăratul și împărăteasa stăteau încremeniți pe jețurile lor de sedef presărate cu petre scumpe.

Domnița bolia, lungită în pat, cu ochii pe jumătate închiși, ear pe dinaintea ei trecea feciorii de împărat, ca să și aleagă unul, ea, dorita tuturilor.

Trecu îl d' nt i, numai în zale de sus până jos, cu chiv r  de argint;  i c nd p  ia, zalele sclipitoare zuruiau ca  i cum ar fi fost vii. Domnița nu dădu nici un semn. Voinicul plecă ru inat.

Trecu altul, cu părul lung  i negru corb, cu c ma a u oar , albă ca floarea  i cu chie-nare de găitan aurit, încins pe la mijloc cu un br u de mătase verde.  i c nd p  ia, pletele i se legănau pe umeri, ear cutele albe, din  olduri p n  la c lc e, se îndoiau frumos după legănatul trupului.

Domnița nu se uită nici la el.  i dr gu ul se duse cu inima secată.

Trecu al treilea numai în fireturi  i steme,  i nici pe el nu căzură ochii domniței.

A a, până 'n diseară, se  ncee  i se ru in  lungul  ir de feciori de  mp ra i.

Tocmai la isprăvit, șontic, șontic, veni  i un c nt re   chiop. Pe  oldul st ng purta

un paloș lat, în mâna dreaptă ținea o chitară cu gâtul lung.

Impăratul și împărăteasa cum îl văzură se înfiorară.

Ce gură mare și strîmbă ! Și ochii din cap îi scânteau ca doi cărbuni aprinși. Nalt, dășirat, c'un picior mai scurt și cu altul mai lung.

Șontic, șontic, și când ajunse în dreptul patului, domnița tresări, dășchise niște ochi mari, sări drept în picioare, și i întinse mâna.

Impăratul și împărăteasa plecară ochii în jos, ear domnița, dându-le în genunchi, le zise :

— Eacă mirele meu . . . nimeni nu cântă ca el . . . nimeni nu sărută ca el . . .

Impăratul își ridică mustățile cu o mână, și cu alt apăsându-și barba, zise, ca și cum și-ar fi dat sufletul :

— Fie !

Impărăteasa se cutremură și se duse să poruncească de masă.

Se puse masă împărătească, dar masă tristă, mai tristă ca întunericul. Adouazi era să fie nunta, și a-treia-zi era să fie război mare cu toți feciorii de împărați ruși-nați de cântărețul șchiop și dășirat.

În jurul mesei, lângă împărăteasă, se așeză fie-sa, lângă ea cântărețul și, mai departe de cântăreț, oftă și stătu bietul împărat.

Impăratul numai lua ochii de la el, și dând din cap îi zise :

— Ginere, da ce înghiți carnea nemestecată ?

— Mi-e foame, tată, mi-e foame. Aș înghiți nouă suflete nemestecate. Viu tocmai de la marginea pământului.

Așa răspunse cântărețul și mai înghiți o halcă de carne.

— Ginere, da de ce'ți scânteează și'ți dogoresc ochii ca doi cărbuni aprinși?

— In ochii mei vezi stemele măriei tale, răspuse cântărețul uitându-se în jos.

Impăratul își luă coroana de pe frunte și o aruncă cât colò.

— Ginere, de ce c'o mână bagî pânea în gură și cu alta o scoți? Numai carnea îți place?

— Cine-a frământat azimea îi miroșia mânele a ceapă.

— Vezi tată, vezi? zise fate înduioșată.

— Ginere, ce'ți țacănesc dinții și măselele, ca și cum ar fi de oțel?

— Din greșală am strâns furculița în dinți, răspuse cântărețul și trînti furculița pe farfurie.

— Ginere, dar de ce'ți sînt unghiile așa de lungi și de ascuțite?

— Ce unghii?

Și, par'c'ar fi fost o pisică, așa își trase unghiile sub piele.

— Ce unghiî, măria ta? Eri mi le-am tocit cu gresia ca să nu zgâriî mânele albe ale drăguței mele...

— Ginere, da mult păr ai pe mâna dreaptă, par'c'ai fi lup, așa e de des și de aspru!

Cântărețul se făcu negru-verde, și răspunse, încheindu-și banta:

— E un semn, un petec de păr, pe care'l avem din moși strămoși, dar încolo sunt alb ca zăpada și rumen ca răsura.

— Ginere, mai zise împăratul tremurând, ce ai pe frunte, ca două umflături de berbec tânăr?

— Socrule, răspunse el necăjit, într'o parte m'a izbit cu buzduganul un uriaș, și în alta un zmeu. Ei au crăpat în luptă ear eu am rămas cu două cucue.

— Vezi tată, vezi? îngână domnița și 'și înghiți lacrimile, căci mult i se părea tat-sëu de rău.

Cântărețul se sculă de la masă.

— Sînt obosit d'atâta drum. Să mă er-tați, mă duc să mă culc.

— Ginere, se resti împăratul, dar nu faci barim o cruce, după masă?

Cântărețul își întoarse fața, clănțani din dinți și zise:

— Eū mă închin la mine, să nu mă va-ză nimeni.

Și plecă pe ușe afară.

Fata se culcă în eatacul ei de cleștar. Impăratul ceru împărătesei crucea din paraclisul domnesc ca s'o pue sub căpătâiu.

Impăratul se culcă, și avea la cap două feșnice mari de argint și la picioare alte două, câte-și-patru cu făclii aprinse.

Trase un somn și tresări... nimeni...

Trase două și ear tresări . . . ear nimeni . . .
A treea oară, tresărind și mai tare, văzu
la capul lui o dihanie deșirată, cu păr ca
de lup, cu ochii ca doi cărbuni aprinși, clăn-
țănind din niște dinți de oțel mai lungi
ca piroanele.

Impăratul scoase crucea de sub căpătâiu
și o ridică d'asupra dimonului strigând :

— Piei, dimone, ucigă-te-ar crucea !

Impăratul văzu atunci ce nu mai văzuse
în toată vieța lui.

Dihania se cutremură, se lungi și se
subție, și, ca și cum ar fi fost un fir de
ață, se strecură prin gaura braștei. Dar
cât de repede se strecură, împăratul tot vă-
zu că are un picior mai lung cu zece coți
ca celălalt.

Și când împăratul se uită pe jos, văzu
o chitară cu gâtul lung și cu coardele ples-
nite, și, înhățând'o, răcni :

— El este!

Se repezi în eatacul fetei, trântind uşile ca o vijelie.

Pipăi patul... fata nicăeri...

Atunci alergă la grajdul murgului care mânca jeratic, şi strigă:

— Murgule!

Intr'o clipă murgul rupse ştreangul, dărîmă uşa şi îngenuchiă înaintea stăpânului său.

Impăratul încălecă şi porunci:

— Ca gândul!

Şi porni bidiviul mai iute ca vântul. În urma împăratului, barba, despicate în două, îi fâlfăia ca două steaguri albe. Văile şi dealurile i se perdeau în urmă rotocolindu-se. Codrii îi păreau ca nişte ape turburi fugind la miază-zi. Vântul pe care 'l

lăsa în urmă, îndoea stejarii, frângându'i ca pe niște nuele.

Înainte lor cântărețul gonia și se lungea de ce 'l apropiaă... cât o beldie, cât un brad, cât un plop, aruncând piciorul ăl lung în văi și p'el scurt în dealuri. În cărca lui domnița.

Când mai trebui o aruncătură pînă la dihanie se revărsă de ziuă. Cocoșii cântară de trei ori. Pocitura se opri în loc, se răsuci, ca un sfredel, și intră în pămînt, lăsând pe earbă pe domnița fără simțiri.

Murgul îngenuchiă. Impăratul își ridică fata. C'o mână o luă de mijloc și alta i-o înfipse în pîr.

Incălecă și porni.

— Incet, Murgule, să n'o deșteptăm.

Atât mai zise împăratul și, dând ochii peste cap, căscă gura și fălcile îi trosniră

din încheeturi. Inchise ochii și două lacrimi îi înghițește sub gene ca două diamante. Impăratul încremeni pe cal, ear d'a curmezișul, în brațele lui reci, sta leșinată domnița cu părul de aur, lung pînă 'n pămînt, ca o beteală lungă. Peste ea curgea barba albă a împăratului.

Incet, încet, îi duse murgul, zile și nopți. Impăratul sta țeapăn, cu ochii închiși, ear mânele domniței, albe și moi, să clătinau, bătînd ușurel coastele Murgului.

Cînd intrară în curtea palatului, împărăteasa, toți boerii mari și toți curteni, le dedură în genuchi.

Ear cînd murgul nînceză, împărăteasa și boerii, punînd mîna pe împărat și pe domnița, înmărmuriră. Impăratul era rece ca ghița, domnița caldă și i se bătea inima.

Și voind să ridice pe împărat de pe cal le-a fost cu neputință, și voind să țiea pe domniță din brațele împăratului, mâna lui nu i se descleștă din creștetul ei.

Atunci au chemat popi mulți și mitropoliți câți erau, și au început sfintele slujbe ca să dăsele pe împărat din spinarea calului, și creștetul domniței din mâna rece a împăratului.

Și isprăvindu-se slujba o babă bătrână, uscată și ciuruită ca un burete, a zis în gura mare:

— Fetele dacă îmbătrânesc la ușa părinților înnebunesc, dar și dacă fug le țiea dracu.

— Amiiin! zise prelung, un diacon care rămăsese în urmă cu slujba.

Și atunci, ca prin minune, împăratul alunecă la vale pe șalele calului, și mâna i se deslipi din creștetul domniței.

Ear mulți aū auzit un oftat greū când împăratul căzu, lung și țeapăn, la pământ.

Domnița dēschise ochiī, începu să jlească pe tat'seū, și'l jeli anī mulți, dar de frica dracului nu s'a mai măritat.

Cine știe?..ce-a fost odată ca niciodată, o fi fost ca și astă-zī...și ce este astă-zī va fi odată ca niciodată...

NEGHIȚĂ

A fost odată o babă, bătrână, bătrână. Abia zăria de bătrână ce era. Și mânele îi umblau la ciorap, ear în gândul ei se ruga la Dumnezeu s'o dăruească cu un copil, că n'avea decât pe unchiașul ei. Și unchiașul, ba la pădure, ba la arie, ba la târg, ear baba sta singură cuc, că toată ziua i-ar fi țiuit tăcerea în fundul urechilor dacă n'ar fi strănutat și n'ar fi tușit câte-o dată. Ba une-ori, ca să'si mai ție de urît, tot ea vorbea și tot ea răspundea. Și rîdea, ea de ea, că și cum ar fi rîs ea de alt-cineva, înșirînd ochiurile pe cărlige.

— Ei, ei, ce n'ar plăti un flăcău la bătrânețele noastre!

— Cât, de? cât?

— Ihî, ihî, mult de tot!

— Adică ce, nu te-ai mulțumi și c'o fată mare?

— Ba ce să zic, bine ar fi ș'o fată.

— Da, dar la fată vrea zestre.

— S'ar găsi, că eă și unchiașul avem ce ne trebuie, și nu ne trebuie mult, trei coți de pînză albă și câte un cosciug; ear boii moșului, ear plugul moșului, ear casa moșului și a babei, toate ar fi ale fetei.

— Bine mătușe, bine, da de unde și fată? Tu nu știi că copaciî uscați numai dau de la rădăcină?

Și bătrâna începă să rîză și să ofteze:
hi, hi, hi, ooof, of!

— Ei, toate se întore, și apele se întore

de la Dumnezeu, numai tinerețile ba. Ce nu e la timp, nu mai e niciodată. M'aș mulțumi eu și pe un prichindel de băeat.

— Ba te-ai mulțumi și p'o codană. Tu să'nșiri și ea să deșire, tu să cerni și ea să risipească, tu să puî de mămăligă și ea să răstoarne căldarea pe foc.

— Dacă e p'așa m'aș mulțumi și p'un copil cât ghemul, numai s'auz în casă „mamă“, că mult e pustiū când ușa se închide peste doi bătrâni.

— Da dacă ar fi mai mic?

— Fie și mai mic.

Și bătrâna începu să rîză.

— Ce neroadă!

— Ba neroadă, nu glumă!

— Dar dacă ar fi cât un bob de mazăre?

Și tocmai când da bătrâna capul peste cap, de rîs, odată tresări că, de dupe ușe, s'auzi un glas ascuțit și înțepat:

— Dar dacă ar fi cât o neghiniță?

Bătrâna se uită, se uită, și începu să se închine.

— Bine, bine, zise acelaș glas, vĂz eĂ
cĂ nu'Ăi trebuie copii.

Baba Ăși luĂ inima Ăn dinĂi și zise :

— Ba 'mĂi trebuie... da, unde eĂti...
cine eĂti?

— Cine sunt? *NeghiniĂă*, gĂndul lumĂi.
De mic ce sunt pĂtrunz Ăn urechile oame-
nilor și'Ă ascult cum gĂndesc. AdineaurĂ
eram Ăn urechia ta a dreaptĂ, apoi am tre-
cut Ăn a stĂngĂ, ș'am rĂs de m'am prĂpĂ-
dit cĂnd am vĂzut ce-Ăi trec prin minte...

— EĂ, aĂi? ce mi-a trecut? Nimic!

— Nu e adevĂrat, rĂspunse *NeghiniĂă*
rĂzĂnd, omul spune mai puĂin decĂt gĂn-
dește. DacĂ nu'Ăi șoptiam eĂ cĂ copacul
uscĂt nu mai dĂ de la rĂdĂcinĂ, cine știe
ce-Ăi mai fi spus...

Baba se făcu ca para focului.

— Zău așa... nu te rușina, mamă, nu, zău... Așa e omul. Când e mic face nebunii fiind-că e mic; când e la tinerețe face nebunii fiind-că e tânăr, ear la bătrânețe se gândește la nebunii fiind-că nu le poate face...

Bătrâna perdu sfiala și răbdarea și se resti cât putu:

— Neghiniță, ci tacă'ți gura și vin să te vzez!

Și pe loc s'auzi un *fîșt*, ca de lăcustă, și un bâzâit ca de albină. Bătrâna simți pe mână o picătură caldă.

— Eacătă-mă și pe mine!..

Biata femeie făcu niște ochi mari cât toate zilele, și se miră toată de ce văzu pe mână, că cerul de i s'ar fi deschis nu s'ar fi minunat mai mult.

Neghiniță era frumos ca o peatră scum-

pă; și era mic cât o neghină; și avea niște ochișori ca două scînteii albastre, și niște mîni și piciorușe ca niște firisoare de păeajăn.

Bêtrâna 'dădu să'l sărute. Neghiniță, țîști pe nas, țîști ear pe mână.

— Incet mamă, încet, că mă strivești, zise Neghiniță.

— Să te sărut că'mi umpluși casa cu dragoste când 'mi ziseși *mamă*.

— Incet, să nu mă sorbî.

Il sărută.

— Cum mănânci tu Neghiniță al maichii?

— Eū? Eū mă satur din fum. Pînă acum am mîncat la mese împărătești fără să știe nimeni. Și ce-am mai rîs când ceilalți tremuraū înaintea împeraților, ear eū mă plimbam prin urechile lor și le aflam gîndul.

— Bine o fi de ei, Neghiniță, mamă?

— Ași, binele focului. Săracii mor de foame, ear ei mor de mâncare. De săraci e rău că n'aū cui să poruncească, și de ei e rău că trebuie să poruncească la mulți. Pe ceilalți oameni când îi minți te iewa de guler și te judecă, judecată dreaptă; pe ei îi minți și dau din cap; ba și mai și, ei știu că'i minți, și tac, și înghit, și n'aū ce face, ca să nu se strice trebile împărății.

— Da bine, Neghiniță, ție 'ți trebuie un an ca să umbli cât altul umblă într'o zi.

— Da? Ei, nu e așa de loc. Eū mă las p'oadiere și plutesc ca pe apă, și mă mlădii pe apa vântului ca pe valurile mării. Ba une-orî întrec rîndunelile, ca o săgeată de argint.

— Ce bucurie pe unchiașul meū, zise bētrâna, când o afla că are și el un copil. Diseară o să se îmbete de bucurie.

— Ba e vorbă, răspuse Neghiniță, eu vreaș să vĂz pe tata acușĂ, acușic.

Și bĂtrĂna cĂnd auzi cuvĂntul *tatĂ* se bucurĂ de bucuria moșului. Și Ăi zise :

— Aria moșului este cĂt vezi cu ochiul de departe, pusĂ p'un deal mare și Ăntins. Unde-Ă vedea șase cai murgĂ, treerĂnd grĂu, acolo sĂ te oprești, cĂ dai peste unchiașul babeĂ.

— Eaca plec.

Cum Ăi dĂschise ușa, Neghiniță se aruncĂ, cu mĂnele Ăntinse și cu piciorușile dĂschise, Ăntr'o undĂ de adiere. Și se fĂcu nevĂzut ca un strop de luminĂ.

Pe drum Ăntilni o cireadĂ de vacĂ. De minuniciĂ ce era, se dete afund Ăntr'o urmĂ de vacĂ, și Ăncepu sĂ strige :

— MĂi vĂcari, mĂi, veniți de mĂ scoateți din inima pĂmĂntului cĂ vĂ fac pe voea gĂndului !

Văcarii se luară după glas, pînă deteră peste Neghiniță. Unul, mai rău și mai prost, dintre ei, vru să-l strivească, șiși repezi călcâiul din băerile inimei. Neghiniță țîști, și sări alătura, ear văcarul, lovind cu sete pămîntul, își scrinti piciorul și începu să se vaete. Ceilalți începură cu măciuca, și, cum izbiau rêmăneaū cu jumătatea în mână ear ailaltă se ducea zbîrnâind.

— Să nu vĕ păziți vacile, cum vĕ păziți mințile. Cruce lată, minte întunecată, urechi de văcar, urechi de măgar! le zise Neghiniță, și se dădu vĕntului.

Ajunse la unchiaș. I se sui pe nas ca să-l vază mai bine. Unchiașul se bucură, dar nu ca baba, ear Neghiniță se întristă. Dar ca să s'arate grozav, zise unchiașului :

— Nu căta că's mititel. Calul nu e mai mare ca copilul ? și'l încalecă copilul. Bi-

volul nu e mai mare ca omul? și'l înjugă omul. Munții nu's mai mari ca oile? și'i pasc turmele. Pământul nu e mai mare ca ferul plugului? și'l despică ferul plugului. Codrul nu e mai mare ca un topor? și-l culca toporul la pământ. Tu nu ești mai mare ca mine? și te-aū ostenit murgil în arie. Ea să vezi cum îi daū eū la arie, fără biciū, fără nimic.

Unchiașul, minunat, îl duse la arie. Cum ajunse, Neghiniță sări p'un cal și începu să strige: hi, hăi, hi hăi. Ciupește pe unul, ciupește pe altul, caii începură să fugă, dar ce fugă, parc'ar fi avut douăzeci de bice pe șalele lor. Și cum se crucea moșul, eacă și un negustor care trecea la scaunul împărății.

— Moșule, îi zise negustorul, cine mână caii așa de grozav, că eū auz „hi-hăi, hi-hăi“ și nu vėz pe nimeni?

— Eī tată, răspunse bătrānul, m'a dă-

ruit Dumnezeu cu un copil ca o neghină, da cu mintea cât zece ca mine și ca d-ta.

Neghiniță opri caii și sări în palma unchiașului. Cum îl văzu negustorul se gândi să ducă împératului așa minune.

— Moșule, zise negustorul, îți dau o pungă de bani pe el.

Neghiniță sfîr în urechia moșului și îi șopti ce să vorbească. Și moșul zise, crezînd că de la el zice :

— Tu care vinzi și cumperi, ai cumpărat vr'un suflet p'o pungă de bani ?

— Îți dau . . . două.

Și ear moșul, dupe Neghiniță :

— Două pungi . . . pentru un suflet ?

— Îți dau . . . zece.

Moșul îngalbeni și zise, ear dupe șopta lui Neghiniță :

— Sufletele să dăruesc Domnului și se vînd necuratului.

— Iti daŭ . . . două-zeci !

Și moșul, călcând în gura lăcomii, tăcu, cu toate șoptile bietului Neghiniță.

Neghiniță văzu lăcomia, da tot el șopti moșului „fie !“ Și moșul zise :

— Fie !

Bătu palmă în palmă cu negustorul. Tocmeala se făcuse. Negustorul plăti și luă pe Neghiniță, vîndut de bună voe. Negustorul plecă. Neghiniță strigă moșului :

— Moșule, moșule, ai fost să n'ai copii, ear biată babă, da !

Împăratul era la mare și la greu sfat cu toți cărturarii, că bîntuia seceta și moolima. Și dacă negustorul îi spuse că are un copil ca o neghiniță, împăratul rămase înmărmurit, învățații împărăției căscară ochii mari și se traseră de bărbile lungi.

— Nu se poate, Măria ta, așa ceva nu scrie la carte.

— Ba să poate, zise Neghiniță, sărind pe masa sfatului, că multe se pot și nu staū în cărți; și mult mai multe sînt altfel de cum sînt ticluite din condeiū.

Și după ce se minunară, cât se minunară, începu sfatul.

Neghiniță se sui pe mâna împăratului, pe umăr, apoi în creștetul capului și d'acolo zise rîzînd :

— Invață, măria ta, că cei mai mici sînt cei mai mari.

Impăratul, cam de voe, cam de nevoe, rîspunse :

— Așa e, Neghiniță, așa e.

Ear cărturarii își deteră ghies pe sub masă și plecară ochii în jos.

Impăratul porunci să'i toarne lui Neghiniță o casă, cu zece caturī, cât o nucă

de mare, toată din aur lamur și împodobită cu pietre scumpe.

Neghinița rămase la sfat și se perdu din ochii tuturor, numai ca să se ție de năzdrăvăni. Și încet, încet, pîși, pîși, pînă intră în urechia învățatului care căuta în stele cu ochiane. Acolo, ascultă ce ascultă, și înțelese că acest vestit cărturar în loc să se gândească la sfat se gândea că împăratul are nasul cam mare. Se duse binișor și intră în urechia cărturarului care zicea că știe măruntaele omului și leacurile bolilor. Țsta se gândia nu la sfat ci că i plăcea inelul împăratului. Așa află, pe rînd, că unul se gândia la o cocoană frumoasă — că altul se gândia cam ce lingușeală să cârpească împăratului, — altul că ce n'ar da el pentru o sticlă de vin, — altul că bine e să fii împărat, — altul că împăratul e om ca toți oamenii, — numai unul, cu fruntea

cât toate zilele, asculta cuvintele și întrebările împăratului.

Neghiniță, cum află gândul tuturor, zbughi în urechea împăratului, și îi șopăi tot, din fir pînă în ață. Impăratul crezînd că singur, el de la el, a citit în mintea lor, se mînie foc și le zise :

— Ei, tu, cari cați în stele, ți-ai făcut ochii ochian și'mi vezi nasul cât un buștean. Ast-fel ți-e gândul la sfatul domnesc ?

Cărturarul se cutremură și dădu în genuchi, cerînd ertare.

— Tu, se resti împăratul către doftor, dacă ai avea inelul meu, ai omorî mai puțini oameni ?

Doftorul se cutremură și dădu și el în genuchi.

— Tu, zise împăratul necăjit, ălorlalți, te gîndești la secături și nu vezi că ești cu un picior în groapă ; tu, îți pregătești

limba ca să mă minți; tu, crezi că într'o sticlă cu vin este mai mult duh decât în capul meu; tu, nu știi că un învățat pe scaunul domnii ar face mai multe boro-boațe ca un neghiob; tu, te pricepi că împăratul e om ca toți oamenii, da nu te gândești că învățații sunt ca neoamenii; ear tu, abia te ții să nu cascî o gură cât să înghiți împărăția toată; numai ție ți-e mintea la sfatul domnesc.

Cu toți căzură în genuchi.

— Acum ce să le fac, zise împăratul mânios, să le tai capul?

Cărturarii muriră și învieră, ear Neghi-niță care se suise în creștetul împăratului:

— Ferit'a Dumnezeu, măria ta, fără învățați cine să mință lumea?

— Să nu fie decât adevărul pe lume!

— Ferit'a Dumnezeu! Ce-ai face, chiar măria ta, fără minciună? Apoi, măria ta

ți-ai făcut socoteala vieții? Mai multe ceasuri ai mâncat, ai dormit, ai vînat, ți-ai socotit cazanele cu bani, ai petrecut, ba cu luminăția sa împărăteasa, ba și fără ea, decît te-ai necăjit cu trebile și cu nevoile împărăției. Cum ai sta, măria ta, pe scaunul lumii cînd lumea ar afla adevărul?

Impăratul zîmbi, cu ciudă nu e vorbă, dar zîmbi ca să dreagă treaba, și îi ertă pe toți. Vezînd însă că cel din urmă cărturar, care se gîndise la sfat, tremura mereu, îi zise :

— Ei, dar tu, cel mai cu minte, de ce tremuri?

— Măria ta, zise bietul bătrîn, mai bine să spuî și eu decît să afli măria ta. Eacă, socotesc că nu știu nimic și tot mă gîndesc că mi-e leafa prea mică.

Impăratul rîse cu poftă și îi făgădui o leafă mai mare, apoi sparse sfatul cărtura-

rilor și plecă, cu Neghiniță în creștetul capului, nedomirit de cum ghicise gândurile tuturor.

Impărăteasa, și coconi ei, văzând pe Neghiniță, se minunară, dar când aflară că împăratul, la vreme de bătrânețe, ghicește gândurile oamenilor se cruciră și tot nu le venia să creadă.

— Impărate, zise împărăteasa, zău așa, ghicește'mi și mie un gând.

— Să vedem, răspunse împăratul.

Impărăteasa se gândi și începu să râză...

Neghiniță o zbughise în urechia împărătesei și i' aflase gândul: „că ce bine-ar fi să mai fie o dată împăratul tînăr!“ Și într'o clipă intră în urechia dreaptă a împăratului și șopa, șopa, șopa. Impăratul pace. Impărăteasa rîdea și zicea:

— Acu să'l vedem! zise împelițatul de Neghiniță.

Impăratul eși plângând din cetate. Neghiniță, sus pe umărul lui.

— De ce plângi, măria ta, ține'ți firea, nu fii muere.

— Ei, ei, Neghiniță, cum să nu plâng! Unde 'mă-e toeagul împărătesc?

— Ci taci, măria ta, ea tae un corn și fă'ți, colea, o cârje. Buzduganul e greu la bătrânețe, te doboară. Cârjea te sprijină.

— Ei, ei, Neghiniță, unde mă-e scaunul împărătesc pe care aș stat atâția moși-strămoși ai mei?

— Ci taci, măria ta! Intinde-te, colea, pe finul înflorit și moale, și să'mi spui drept care e mai dulce la oase? Scaunul cu scumpetea sa și finul cu frumusețea?

— I, i, Neghiniță, unde mă-e coroana cu stemele și cu luminile?

— Ci tacî, măria ta! Pune foaie lată de lipan pe d'asupra pletelor albe, și spune'mî drept care e mai ușoară, coroana cu grijele saŭ lipanul cu umbrile?

— Așa o fi Neghiniță, mai zise împăratul, oftând tocmai din băerile inimii, așa o fi, se potrivește ș'asa, fiind-că știi tu să le potrivești, dar când mă gândesc în ce slavă eram erî... îmi vine să scald tot pămîntul cu lăcrîmile mele!

— Ci tacî, măria ta! Adică ce slăvire? Toată vieța, ba rēzboae, ba sfaturi, ba taie capul unuia, ba întinde la bice pe altul, ba citește jelibile, ba ascultă pāsurile, ba câte și mai câte, și mai multe fără să vrei de câte pe vrute. Mărire să fi fost asta? Dar, ea gîndește-te, măria ta, că un supus era supusul măriei tale, ș'avea un stapân, ear măria ta, purtând grija tuturor, eraî sluga tuturor. Vezi d'aea, măria ta, ai fost

cel mai slugă, cel mai nevolnic din toată împărăția. Curată socoteală : erai împărat, nu om, acum ești om, nu împărat. Și ești mai mare, că unde 'ți spune gândul acolo te duc picioarele. Ș'apoi, cine știe ? Socotești măria ta că boerii pot ceva fără prostime ? Să ceară prostimea pe vechiul lor împărat . . . și să vezi, măria ta . . .

Se mai îmbună împăratul la cuvântul lui Neghiniță, și se duse, în cruciși și în curmeziși, în toată împărăția, c'o foaie de lipan pe cap și sprijinit p'o cârje de corn. Și de ce vedea se minuna, și întreba pe Neghiniță.

— Neghiniță, de ce'l bat pe ăla, de răcnește ca din gură de șarpe ?

— Fiind-că împăratul e surd și n'aude, răspuse Neghiniță.

— Neghiniță, de ce-or fi atâția oameni goi și desculți ?

— Fiind-că împăratul e orb și nu vede.

— Neghiniță, de ce bătrânul, ăla, s'o fi muncind să roază în gingii o cojiță uscată ?

— Fiind-că împăratul mănîncă prea mult.

— Neghiniță, de ce-o munci unii și noaptea, de daū pe brînci ?

— Ca să doarmă împăratul și ziua, de i-o veni poftă.

— Neghiniță, atunci de ce să vie pe scaunul meu un împărat, și surd, și orb, și lacom, și somnoros ?

— Ei, poi, înainte d'a fi împărat vedea, auzia, muncia, cumpătat la mîncare și la beutură.

Bietul pribeag stătu pe gânduri, în mijlocul unui oraș mare, mare, și zise :

— I, i, Neghiniță, mult cuvînt ai ! Acum s'ajung împărat, și aș ști eu să fac cum e bine.

Și, ca din senin, abia sfîrșise vorba de

pe urmă, ș'auzi o gălăgie, un vaet, o duitură, că par'că se cutremura pământul. Când colo, ce să fie? Stafetă mare. Niște voinici, cu sulii lungi, aducea vestea că norodul a băgat la dubă pe împăratul ăl nou, cu sfetnici cu tot, și că chiamă ea-răși pe adevăratul împărat.

Cum auzi bătrânul, zise voinicilor:

— Stați, că eă sunt!

Și'l cunoscură toți, și îi deteră în genuchi. Ear Neghiniță de colo, de pe umăr:

— Măria ta, mai vezi, mai auzi, or ți s'a făcut foame și 'ți vine să dormi!

La toate vine rîndul, după cum se întoarce roata, ca d'aea e roată, să se întoarcă ear nu să stea locul. Și'i veni rîndul și lui Neghiniță, gândul lumii.

Intr'o zi vru să glumească cu împăratul,

să mai facă vr'o drăcie. Ii intră în urechia dreaptă crezând că e în a stângă. Cu stânga n'auzia de loc. „Nu face nimic. Mî-e lene să mă mut, se gîndi Neghiniță. În loc să șoptesc voi striga.“ Și începuse să strige, din toate puterile, în urechia cu care împăratul auzia de minune.

— Un împărat dacă n'a ști, el de la el, adevărul, nu'l mai află de la nimeni!

Impăratul, auzind acest glas tare, în fundul urechii, îi zvîcni inima, și își trase o palmă cât putu, peste urechiă, zicînd:

— Iiii, să ști că ce credeam eu că mî trece prin minte era numai în urechiă!

Și când își scutură urechia în podul palmei... Neghiniță căzu leșinat...

— Tu mî-ai fost? Tu m'ai făcut să caz din scaunul Impărății? Bine! Am eu ac de cojocul tău! Impăratul, înfuriat, porunci să'l lege de gât cu un fir lung de mătase,

și'l coborî, de'l înneacă, în puțul din curtea
domnească.

Așa sfârși bietul Neghiniță.

NU E „GIABA“ CAFEA

Acolo, unde soarele este mai strălucit ca pretutindenī, și cerul, noaptea, ca apele adīnci și limpezi, dēparte, dēparte, īntr'un loc cu ape vii și cu maluri acoperite de trandafiri și chiparoși, trăia un orb, bătrân și fericit. Și'l cunoștea și'l iubea o lume toată de lopătari și negustori.

Lui, toți îi ziceau „*Giaba Efendi*“, fiindcă trăia din pomana tuturor. Tot ce avea, avea de *giaba*, el și femeea lui, și patru copii ai lui, două fete frumoase și doi băeți voinici.

Odinioară *Giaba-Efendi* fusese om ca

toți oamenii, ba ceva mai mândru, mai chi-peș și mai viteaz ca ceilalți, dar, tocmai când îi fusese lumea mai dragă, rămăsese orb, la un război contra ghiaurilor. Și când își aducea aminte d'atunci, Giaba-Efendi zicea cutremurându-se :

— Allah a vrut să văz ce am văzut și să nu mai văz !

Giaba-Efendi trăia povestind, celor cu ochi, ce văzuse el de zece ori, în viața lui, când Gazi-Pașa, cu iataganul de argint, le striga : „cine crede în Allah, să nu mai lase unul cu viață or să nu mai rămâe unul în viață“ !

Și povestind el, care nu mai vedea, ceea ce nu văzuseră cei ce vedeați, strânse o co-moară cu bani, o turnă într'un ulcior și ulciorul îl îngropă la rădăcina unui castan din grădina lui.

Giaba-Efendi sta, la mijloc, într'o cafe-nea, și turcii chiaburii se așezaă, pe jos, împrejurul lui. Când începea Giaba-Efendi să povestească se cutremura cafeneaua. Turcii înmărmureaă, unii cu gura pe mașul nerghelulelor, alții cu gura căscată, ear alții cu mâna pe la jumătatea bărbilor, uitând să le mai netezească.

— Ați văzut, voi, cum cad berbecii la tăere și zvînesc din picioarele de dindărăt? La zalhana nu e nimic. In război, oameni cad și zvînesc mai cumplit ca berbecii, și caii arabilor, gonind, își încălță copitele cu capetele tăeate cari bolborosesc încă...

Și după ce povestea bătăliile de la Dunăre, de la Misolonghi și din hotarul Casiei, făcând cu gură ca tunurile și cu mâ-nile ca săbiile, bătând toba în aer, gemând ca cei cari mor și arătând cum cad cei

carî mai fac câţî-va paşi dupe ce le-aŭ zburat capul de pe umeri, Giaba-Efendi, sfirşia povestile, dând din cap...

— Efendi, efendi, Allah, să-mî zică : „vreî tu să mai vezi ce-ai vèzut odinioară“? Mè jur pe cartea sfîntă că n'aş schimba întunericul pe lumina soarelui care luminează bălţile de sânge din bătălii. Allah, dacă aş fi, mî-aş lega ochii cu un cerc de aur... Aş şti tot, dar n'aş vedea nimic...

Unii îl întrebaŭ, zîmbind :

— Cum, n'ai vrea tu să vezi clădăria de trandafiri, nici cornul de argint al lunei cletănat în cutile mărilor, nici seraiul tîu cu cadîne ale căror trupuri să zăresc mlădiindu-se prin borangicul gălbui, nici pe copii-ţi dându-se huţa în şalvariî tîi? Giaba-Efendi, minciuna nu duce pe calea profetului.

Giaba-Efendi le răspundea :

— Decât trandafirî mai bine apă de trandafirî, decât apă de trandafirî mai bine mirosul apei de trandafirî. Și trandafirî sînt mai mult miros decât culoare. Și apoi lumea toată nu este cum o vezi, ci cum o știi că este. Cine s'arată cum e? Soarele și luna or fi cum le vedem? Dacă ieși apă de mare în pumn vezi că nu este cum o vedeai. Ceea-ce vezi este poșghița lumii. Dincolo de ce vezi este vieța neînțeleasă a lumii, și dincolo de albastrul cerului este vecinica mișcare și fericire a sufletelor. Doar femeea...

Și când ajungea aci, ceilalți, știind slăbiciunea filosofii lui Giaba-Efendi, îi suflă vorba din gură.

— Vezi așa, Giaba-Efendi. Știam noi că tu nu ești orb pentru femeii.

— Doar femeea, urma Giaba-Efendi, rîzînd și el, este numai ceea-ce se vede și numai cînd se vede. Prostul vede ceea-ce trebuie să priceapă, și îmbracă femeea, și se trudește o viață întreagă ca să înțeleagă ceea-ce ar trebui să vază. Ei, efendi, bre efendi, la parfum nu'ți trebuie ochi și urechi, la femea nu'ți trebuie minte ci numai ochi, ochi cari să soarbă, să soarbă ceea-ce niciodată nu te satură . . .

— Așa da, așa orb, Giaba-Efendi !

— Dar și să vezi femeea este o nefericire.

— De ce, Giaba-Efendi ?

— De ce ? Fiind-că omul moare înainte d'a închide ochii !

— Cînd moare, Giaba-Efendi ?

— Cand rămîne fără nopți și cu zilele cele mai lungi. Cînd cadănele seraiului se mlădie înaintea lui ca niște trestii de baltă.

Le vede, dar prin ochii lui nu se mai strecoară căldura de odinioară. Ochii lui sînt ca două geamuri de la o casă pustie.

Și dacă cei bătrîni îi ziceau, ca și cum n'ar fi crezut în vorba lui :

— Prea ești înțelept, Giaba-Efendi ! După capul tău, lumea ar trebui să fie oarbă ca să fie fericită.

Giaba-Efendi, răspundea, netezindu'și barba :

— Lumea trebuie să fie așa cum e, și fie-care după cum l'a lăsat Allah să fie. O dată, la Stambul, era un șchiop, și întotdeauna se ruga, pînă la miezul nopții, să i crească piciorul. Allah, mâniat, îi trimise veste în vis că i-a crescut piciorul. El se deșteptă vesel. Sări de pe sofa, dar obișnuit să calce mai adînc cu piciorul cel mai scurt, se apăsă repede pe el; piciorul i să suci; căzu, și i'și rupse nasul. Rămase cărn.

Zece ani se rugă la Allah să'i dreagă nasul și să'i scurteze piciorul. Intr'o noapte, visă că 'i-a crescut nasul și i s'a scurtat piciorul. Când se deșteptă își pipăi nasul. Nasul, întreg. Se repezi să se uite în oglindă, dar, călcă rēū, și căzu, și'si rupse mâna dreaptă din umăr. Cu mâna nu mai putea nici prinde, nici ridica. D'aci înainte se tot ruga la Dumnezeu să'i dea mâna și să'i țiea nasul. Mulți ani, de cum se înop-ta, stătea cu fruntea la pământ și se ruga pentru mâna lui ciolacă. Intr'o noapte, profetul îi veni în vis, îi dresă mâna și îi po-ci nasul. Adouazi, simțind că mișcă mâna, de bucurie, călcă legea și bunul obiceiū, și bēu cam mult. Se duse pe țermul mării, se lungi jos și se apucă cu mâna dreaptă de funia unei șalupe. Zvîcni de funie, zvîcni, și adormi cu mâna pe funie. Când se deșteptă, șalupea pornise, și el era în mi-

locul valurilor. „Allah! mai bine fără mână și cu nas“! Și nasul îi creșcu la loc și mâna îi înghietă din umăr. Ne mai putând să strângă funia se scufundă. Marea îl acoperi. Și peri șchiop, ciolac, și cu un nas minunat de frumos.

Așa povestia orbul, mulțumind pe toți. Și toți strigaū : „O cafea *giaba*, pentru Giaba-Efendi. Bravo, Efendi, o liră *giaba* copiilor și femeii tale. Un turban de mătase, *giaba*, celui mai mare flăcău al tău.“

— Și de la mine o cafea gingirie, *giaba*, lui Efendi.

Și degiaba mânca și bea, și strângea parale *giaba*, și comoara lui creștea. După ce a îngropat la rădăcina castanului și alt alcior cu lire, și altul, și altul, se îmbogățise așa de mult că era cel mai bogat turc din orașul lui. Și Giaba-Efendi când avea

chief pipăia creștetile flăcăilor și fetelor lui, și le zicea :

— Ibrahim, tată, ție, am să ți cumpăr o corabie cu cel mai nalt catarg. Ție, Munaah, o herghelie de cai. Și pe voi, fetele mele, am să vă mărit cu pașale, bogați și frumoși, dar să dați cafea și mâncare *giaba*, vestminte și bani *giaba*, la toți ce veți vedea că caută drumul cu cârjea și că lumea le plutește într'o noapte adîncă și vecinică.

Și era fericit, Giaba-Efendi, să și treacă mâna prin pletele fetelor și să răsucescă mustața subțirică a băeților lui, și să i întrebe pe rînd, și ei să răspundă ca de obicei.

— Cine e nalt?

— Ibrahim.

— Cine e zmead?

— Munaah.

— Cine e cu ochii ca două văpăi?

— Zuleica.

— Cine e cu ochii verzi și limpezi ca marea adincă și liniștită?

— Fatima, tată, Fatima, cea mai frumoasă fată a aceluia care n'o vede.

— Allah, să vă vădă, în locul meu, copii mei, și să dați *giaba* băutura, mâncare, veșminte și bani, la toți câți nu pot să vă vădă.

De bucurie, bătrânul lua capetele copiilor în amîndouă mînile, își îndrepta ochii lui, scurși și închiși, în fețele lor și le zicea, fie-căruia:

— Ibrahim, seamănă cu tata, Munaah cu mine, Zuleica cu mama și Fatima trebuie să fie cum era mă-sa când mi-a întins mîna întăiași-dată. Hogia mi-a spus că e frumoasă, și eu știu că este bună.

Nevasta lui plîngea de bucurie și șop-

tia copiilor că tatăl lor, pipăindu'î mereu, ghicise cu cine seamănă fie-care.

Intr'o zi se stinse fericirea lui Giaba-Efendi.

Ca de obicei, bătrânul se duse la rădăcina castanului din fundul grădinii și pipăind locul în care își îngropase comorile, dădu de niște gropi adânci. Cineva îl urmărise și îi furase ulcioarele cu bani. Bătrânul răcni, ridicând amîndouă mânele în sus.

— Allah ! acum ași vrea să'mi aprinzî luminile ochilor ! Allah, mă jur că l'aș cunoaște, dacă l'aș vedea !

Copii speriați alergară ear bătrânul le zise, fără ca ei să priceapă ceva :

— Ceî ce vîd să nu se ție după ceî ce nu vîd ! Erî, l'am simțit pe cel ce mă vedea. M'am oprit în loc și am zis : „ceî ce

véd să fie toeag celor ce nu véd. Ceî ce véd pot să aibă comorile celor ce nu véd, dar niciodată cei ce nu véd nu pot avea comorile celor ce véd“! Și s'a oprit. Și n'am mai auzit nimic. Dar cineva călea mereu pe inima mea. Pașii lui nu se auziau, mă dureau. Îi simțiam pe spinare, pe ceafă, și mai adînc, mai adînc, scufundându-se în inima mea!

Apoi bătrânul începă să țipe, tăind aerul cu cârjea lustruită.

— Ibrahim, ți s'a înecat corabia! Munaah, ți-a fugit erghelia! Zuleica, Fatima, pașalele voastre sunt slugi la slugile pașalelor voastre! Ibrahim, du-mé la cafenea și nu ocoli noroiul și gropile!

Când Giaba-Efendi intră în cafenea începă să rîză cu hohote. Toți cari 'l iubeau îi ziseră:

— Bravo Efendi! De mult nu ne-ai spus

ceva hazliu. Dac'om leşina de rîs, să ştii că ai venit sărac şi vei pleca bogat.

— Da, le răspunse bătrânul orb, da, şi povestea mea începe ast-fel: adevăraţii oameni sînt orbi!

— Dar cei care vîd? întrebă unul mai bătrîn care sorbia din cafea.

— Cei care vîd? răspunse Giaba-Efendi prefăcîndu-se că rîde, sunt ca Allah: ei dau, ei ieaŭ, şi prefac pe bogatul de seara în săracul de dimineaţa. Une-ori, ca şi Allah, dau în părinte şi izbesc în copii! Ai mei însă, habar nu aŭ, nu numai un pom din grădina mea are la rădăcină ulcior din cari se adapă.

Orbul începuse să rîză. Un ture care se pripăşise de cîtă-va vreme în oraş, se roşi şi şopti:

— A înebunit, bietul bătrîn!

Apoi se întoarse către cei cari ferbeau

cafelele, în ibrice galbene cu cozi lungi, și le zise :

— O cafea, *giaba*, lui Giaba-Efendi !

Giaba-Efendi, nu mai auzise acest glas. Tresări.

Și cum începu să soarbă să înecă, tuși, vărsă jumătate cafeaua pe el, apoi puse ceașca pe masă, și zise încet băeatului care îi adusese cafeaua :

— Du-mă la cine m'a cinstit... Aș vrea să'i mulțumesc...

Băeatul îl duse.

Indată ce Giaba-Efendi apucă de mână pe necunoscut se agăță de el și începu să strige :

— Efendi, efendi, oameni buni, Allah să vă apere lumina ochilor ca să vedeți cine vine în spatele vostru ! El mi-a furat comoara ! Cafeaua d'adineauri n'a fost *giaba* ... toată vieța mea am bătut *giaba* și nu

m'am înecat . . . azi am băut din banii mei și m'am înecat . . .

Mulți râseră, dar, ne având încotro cu bătrânul care striga necontenit „cafeaua n'a fost *giaba*“, îi duseră, pe amîndoi, la cadiul.

Cadiul se minună, ascultând plîngerea bătrânului, și îi zise :

Tu, ești orb, cum poți să cunoști pe acela care ți-a furat banii ?

— D'ar fi fost *giaba* cafea, îi răspunse bătrânul, nu m'aș fi înecat cu ea, cadiule. A fost din paralele mele, și ne fiind obișnuit să bea din paralele mele, m'am înecat. Ș'apoi cine cinstește așa de grabnic, nu este un om cinstit !

Cadiul crezu în semnul orbului și, cercetând d'aproape pe învinuit, găsi, la el acasă, toți banii lui *Giaba-Efendi*.

Și Giaba-Efendi a trăit mulți ani fericiți, înveselind și sfătuind pe toți, dar n'a mai primit de pomană nimic de la nimeni, și de câte-ori se îneca, toți turcii râdeaă.

— Nu e *giaba* cafea, Giaba-Efendi, trebuie să fie din paralele dumitale.

Și nu'i păsa că e orb. Omul să fie așa cum l'a lăsat Allah să fie. Ș'apoî corabia lui Ibraim avea cel mai nalt catarg. Mu-naah, cea mai vestită herghelie. Ear Zuleica cu ochii ca două văpăi, și Fatima cu ochii verzi ca marea adîncă, se măritaseră cu două pașale vestite în toată împărăția...

DĂPARTE, DĂPARTE . . .

..... sub castanii din viea părăsită. Mai mulți copilași, în cămăși albe, mă înconjuraseră. Stam pe pământul cald, cu mânele sub cap, privind adâncul cerului albastru, și povesteam.

O fetiță îmi sorbia cuvintele, dând într'o parte și alta, pletele negre ce'i acoperiau ochii ei mari și verzi . . .

Dăparte, dăparte, era odată un palat de marmură lângă un lac adânc, limpede și liniștit; și în lac tremura răsturnat palatul și grădina lui cu naramzi și portocali.

Și nici o lebadă nu se lăsa pe lac, nici o privighetoare nu cânta în portocali. Ni-

mic nu se auzia în curte, nimic în palat. Uşile nu se deschideaŭ. Porţile curţii tot-dauna încuiete. Vântul nu bătea p'aici, oprit, de cine ştie cine, departe de aceste locuri în vecinică odihnă.

Numai, heï, une-orî la mîez de noapte, s'auzia pocnind în porţile de ştejar. Porţile se deschideaŭ ţipând, ca şi cum ar fi fost vii şi le-ar fi bătut cine-va.

Cine bătea în porţi, la mîezul nopţii?

Cine deschidea porţile, la mîezul nopţii?

Adormisem la umbra zidului. Pe la mîezul nopţii, speriat de nişte lovituri înfricoşate sării în picioare.

O umbră intră pe porţile înalte; şi porţile se închiseră în urma ei. Apoi auzii o uşe trîntindu-se, şi alta, şi alta, încet, mai încet, mai încet, pînă nu ştiu bine dacă mai auziam saŭ mi se părea.

A cui să fie umbra ?

Vr'o stafie ?

In năuntru plânge cine-va... se roagă,
a leșinat... nu se mai aude.

E întuneric. Mi se bate inima. De n'ar
fi stafie !

Și ameții pe marginea lacului.

Adouazi mă dășteptai. Soarele ardea. In
lac tremura răsturnat palatul de marmură
cu grădinele sale. Incepui să mă închin,
fericit că era cald și lumină... Mă gân-
deam acasă și mi-era dor, mi-era dor de
mama, de nu mai puteam... Săraca, o fi cre-
zând că m'am înecat... și m'o fi plâns...
cât m'o fi plâns săraca...

O rupsei la fugă.

Mă uitai îndărăt; văzuî palatul mic și

fumuriu; apoi începuî să'mî caut drumul cu ochii.

Eû ştiam nişte plopî înalţi... așa venisem, din plop în plop... unde să fie? Mă uit în toate părțile... nimic, nicăeri... Suisem nişte dealuri... unde să fie? Mă uit în toate părțile... nimic, nicăeri.

M'am dus, m'am tot dus, pînă când palatul de marmură nu se mai vedea decât ca o jucărie de copii. Și am căutat, am căutat, doar d'oi găsi o cărare umblată de picior omenesc, și nici o fășie de drum n'am întîlnit.

Și când mi se păru că palatul se șterge de pe fața pămîntului, o rupseî la fugă îndărăt, căci ce m'aș fi făcut în așa pus-tietate? Și de ce goniam de ce palatul se ridica ușor din grădinile fumuriî.

Lacul e roșu ca sângele. Apune soarele.

Mă rezemaî d'o salcie scorburoasă și începui să mă gândesc. Mă-e foame. Ce să mănânc? Mă uitaî în apă. Vezuî pînă în fund. In aer nici-o pasere, în apă nici-un pește.

Să sar zidurile grădiniî ca să fur portocale? Dacă m'oi întâlni cu *ea*, cu umbra pe care o vëzusem intrând, la miezul nopții, în curtea palatului? Și zidurile sînt așa de înalte . . . M'am încercat, dar mi-am întors unghiile pe dos și mi-am sîngerat de giaba buricele deștelor.

Stele nu rësar.

Nici luna.

Și nu e pic de nor.

Ce fel de cer se întinde pe d'asupra acestui palat adormit?

Unde sînt?

De frică mă hotărîi să mă duc pîn' la porțile mari și să bat în ele. Dibuiind zi-

dul, ocolii grădina, și ajunsei în dreptul porților.

Să bat saū nu?

Dar dacă îmi va deschide, ea, umbra pe care o văzusem intrând la miezul nopții?

Intorsei capul.

Din întuneric se desfăcură o mulțime de idoli ușurei cari goniau în văzduhul de cerneală. Atunci izbiți cu pumnul în porți. Porțile sunară. Sunetul se duse departe, departe, și în toate ușile palatului mi se păru că auz lovitura mea...

— Cine e?

Ah! ce glas!

— Cine e?

— Eū.

— Cine, tu?

— Nu știū.

— Cine te-a trimes?

— Nimeni.

— Ce cauți?

— Nimic.

— Ce vrei?

— Mă-e frig, mă-e frică, mă-e foame!

Porțile se desfăcură în două.

O bătrână cu părul alb, galbenă ca ce-
ra, e'o vâpăiță în mână . . . încolo nimic.

Inchisei ochii și căzuî mototol, ca o
cârpă.

Când mă dășteptai era ziuă.

Ce bine e într'un pat moale și cald! Pe
un scaun, lângă mine, bătrâna răsucia un
fir de borangic. Cum mă simți că dăschise-
sem ochii începu să mă mângâie. Mână
uscata, ușoară, blândă.

— Eram cu părul ca păcura de când

n'am mai văzut om ca toți oamenii, și azi sînt albă ca zăpada, zise bătrîna și mă sărută pe frunte.

Par'că 'mă luase frica cu mîna.

Mă întorsei spre ea și o întrebai:

— Cât e d'atunci?

— Nu știu, bunico, nu știu, că pomii nu s'aũ mai scuturat de frunze și de rod; paserile aũ adormit și nu s'aũ mai mișcat în frunzișul lor. În palat, de atunci și pînă acum, nimeni nu s'a schimbat. Afară de mine care am albit, tot ce vezi aici e ca o cadră pe hîrtie: toate staũ cum le-a prins ceasul somnului din urmă. Nimeni nu a intrat și nimeni nu a eșit pe porțile pe care ai intrat tu, dragul mamei.

— Nimeni nu a intrat?

— Nimeni.

— Nimeni nu a eșit?

— Nimeni.

— Dar cine a bătut alaltăeri, la miezul nopții, în porțile palatului?

— Nimeni, răspuse bătrâna, uitându-se în jos.

— Cine a deschis porțile palatului, alaltăeri, la miezul nopții?

— Nimeni, răspuse bătrâna, și rupse firul de borangic și aruncă fusul în fundul odăii.

Fusul se învîrți în jurul măciulii.

— Dar, eă, am auzit . . .

— Ți s'a părut! zise bătrâna sculându-se în picioare.

— Și am văzut o umbră . . .

— Ți s'a părut! răspuse bătrâna, plimbându se prin odaie.

— Pe urmă, cineva plângea și se ruga, se ruga . . .

— Tacă! zise bătrâna, tacă! Ah! ce minut fericit îmi risipiși, dragul mami . . .

Incepui să tremur. Inchisei ochii. Mî-
era frig. Mi se păru că plutesc în aer. Ma-
ma o fi crezînd că m'am înnecat, și m'o fi
plâns... cât m'o fi plâns, săraca!

Aș fi crezut să văz niște ochi roșii de
stafie... și ochii ei erau buni și mîngăe-
tori, ca ai mamiî. Se așeză lîngă mine, îmi
luă mînele în mînele ei, și'mî zise:

— Tu, dragul mamiî, n'ai să te mai în-
torei de unde ai plecat, e atît de dîparte
d'aici pînă acolo, că drumul e mai lung ca
vieața ta...

Incepui să plîng.

Plîngi, dragul mamiî, plîngi.

Pînă mă făcuî bine, bîtrîna dormi la
capul meû pe un jeț vechiû, negru de vechiû
ce era.

Mă dăduî jos din pat. Ea mă luă de
mână și 'mî zise:

— Să'ți arăt palatul.

Ce coridoare lungi și triste. Prin umbrele lor, săgeți de lumină.

— Știi, îmi zise bătrâna, că aici nimic nu se mișcă, ci stă așa cum aū apucat să stea.

In fața noastră o perdea.

Vrusei s'o daū la o parte; perdeaua era împietrită; vrusei s'o turtesc de părete; cutedele ei, ca niște drugi de fier. Pusei mâna pe un scaun nalt și subțirel, degeaba; nu putui să'l mișc. La o scară de marmură mă oprii speriat: un câne mare sta cu ochii țintă la mine și cu gura căscată.

— Ce, ți-e frică? zise bătrâna zîmbind. Așa a rămas, tocmai cum lătra.

Bătrâna băgă mâna printre dinții lui ascuțiți și lucioși. Cânele nu se clinti, uitându-se înainte, lăsat pe picioarele din napoi.

In vârful scării o pisică neagră cu laba

aruncată dupe un fluture alb cu bobîțe albastre. Fluturile plutia nemișcat în aer, cu aripile întinse. Pisica se uita cu niște ochi vii și lacomi.

— Câți, zise bătrâna, nu se aseamănă cu pisica asta!

— Cum...?

— Intre ei și ceea-ce vor, încă nițel, încă nițel, și ăst nițel nu se mai isprăvește...

Bătrâna vorbia și eă rîdeam de pisică: „prinde'l motane, ah! ce bun ar fi... ce frumos e... încă nițel, încă nițel, și aripioarele lui vor curge ca niște flori mărunte...“

— Vrei să vezi masa împăratului?

— Masa împăratului?

— Da.

— Vreaă, dar 'mî-e frică!

— De ce țî-e frică?

— Să nu fie oameni...

— A, nu! răspunse bătrâna dând din cap. Oamenii aŭ perit ca fumul, aŭ rămas numai tacâmurile...

— Tacâmurile?

— Da. Tot este gata. Când s'or umplea locurile goale, cuțitele aŭ să sune și paharele or să se ciocnească, vinul are să curgă...

— Dar cine a întins masa?

— Ceî cari s'aŭ dus.

— Și n'aŭ mâncat tot?

— Așa cred oamenii c'or mânca tot...

Și neînțelegând nimic, ajunserăm la niște uși poleite. D'asupra lor o scorpie de aur, cu aripile gata să izbească.

Cum intrarăm pe ușe, mă minunaî de ce'mî văzură ochii. O masă mare. In mijlocul ei un cerb fript. Fusesse cald căci aburii închiegeră împrejurul lui. O mul-

țime de furculițe cu bucăți de carne și de pahare cu vin stăteaș aplecate în aer, ca și cum cine-va le-ar fi adus la gură. De la un pahar în jos un șir de picături de vin ca niște boabe de rubin.

— Acolo era locul împăratului. A fost cel din urmă pahar pe care l'a băt, zise bătâna, făcând, cu deștul, capul, mânele și trupul împăratului.

Și deștul ei par'că lăsa dungă în aer. Inchisei ochii, o apucaș de mijloc și'i zisei tremurând :

— L'am vătut!

Ea se uită drept în ochii mei și 'mă zise :

— Peste zece zile, la miezul nopții, o să'l vezi și mai bine.

Mă înfiorăi. O rugăi să ne coborâm în o-
daea noastră.

Se întunecase.

În dreptul unor uși cu lanțuri groase și cu lacăte cât plosca auzii un oftat lung și năbușit.

— Cine-a oftat?

— Nimeni, răspunse bătrâna, iuțindu'și pașii, nimeni, ți s'a părut.

Nici vorbă că sărisem înaintea ei. Să mă fi tăeat nu m'aș fi uitat îndărăt.

Mă întinsei în pat.

Ea aprinse o feștilă într'o scoică de argint. Flacăra galbenă juca în vârful feștilei. În fundul urechilor mi se oprise acel oftat năbușit. Bătrâna trase jețul și se așeză la capul meu. Incet, încet, mă liniștii. Îi sărutaî mîna. Era rece. Vream să știu unde mă aflam. Ce s'a petrecut în acest palat de marmură? Cine oftase în odaea petlăuită cu lanțuri?

— Cine e închis acolo?

— Unde ? răspunse bătrâna tresărind.

— Acolo . . .

— Ți s'a părut, n'ai auzit nimic.

— Atunci, spune'mi unde sînt ?

Bătrâna se plecă pe capul meu, mă sărută pe frunte, și'mi zise :

— Vez eă, că nu adormi pîn' nu ți-oî spune o poveste.

Ridicaî capul din pernă și bătrâna începu.

A fost odată, când și p'aici bătea vîntul și se mișca apa, a fost un împărat mare și viteaz, dar rău, că moartea de om la el era jucărie. Și bătrâni, și femei, și copii, dăspicase în două. Când eșia la plimbare toți cădeaă cu frunțile la pămînt îndată ce'l zăriaă. Și mergea cu capul în piept și c'o mână pe mânerul paloșului. Privirea lui

era cruntă și zalele se scuturau pe el, lucind ca soarele la soare. În palatul de marmură era răcoare, dar când intra el pe toți îi apucau fiorile. Și avea o împărăteasă frumoasă, frumoasă, și blândă, blândă, ca un miel plâpând. Doar de-o vedea pe ea se descreția fruntea împăratului și i se opria în mustăți un suris de care țî-era frică. Și, trecu un an, trecu doi, de la cununie, și n'avură copil.

Împăratul se posomorî. Chîemă pe toți doftorii și le zise :

— Eacă, o pungă cu diamante și paloșul meu. Căruia o ghici leacul, ca să rămăe împărăteasa grea, punga, ear de nu, paloșul.

Trei ani d'a rîndul izbi cu mâna lui câte zece capete de doftori, și capetele se rostogoliau pe marmură.

Intr'o zi era la chîef mare. Și bêu, bêu,

că ochii din cap erau ca două picături de sânge, par'că se pice pe masa de borangic galben. Se ridică în picioare. Trase paloșul și'l învîrti pe d'asupra împărătesei. Părul ei se luminează ca de fulger. Și împăratul, băgând paloșul în teacă, zise :

— Mușiere, mai aștept un an !

Mesenii înmărmuriră. Impărăteasa se făcu albă ca hârtia.

Pînă la isprăvitul mesei, împăratul tăcu și beu, uitându-se drept înainte. Când se sculă de la masă, se opri în prag, se uită la împărăteasă și zise :

— Un an mai aștept !

Impărăteasa oftă. Două lacrimi mari îi picară din amîndoi ochii, pic, pic. Și se duse în odaia ei de culcare.

Acolo îngenuchie la icoane și se rugă, se rugă, pînă când adormi în genuchi. Pe la miezul nopții, trei femei bătrâne intrară

la dînsa. Slabe, uscate, dēșirate. Sē pipăi să vază dacă visează. Dădu să țipe dar nu putu. Babele o întrebără pe rînd :

— Vrei un copil ?

— Da, rēspunse împērăteasa.

— Vrei un copil ?

— Da.

— Vrei un copil ?

— Da !

— Bine ! ziseră tustrele și eșiră pe ușe afară.

Dar, s'aū oprit.

Vorbesc între ele.

Impērăteasa le aude.

— Să fie fată.

— Să fie.

— Să semene măsiū, că la 16 ani împēratul să crează că e măsa.

— Să fie.

— Să fie muma ei și fata ei, și împē-

ratul bunic fiului și tată nepotului său...

— Numai atunci când fata îi va întinde două mâni, c'o mână...

— Și tot ce-o fi rău să pîeară și ce nu o fi rău să'ncremenească, ear el să fie umbră și vecinic să ceară ertare și ertare să nu aibă.

Impărăteasa dădu un țipăt și căzu leșinată.

Adouazi când se dășteptă înmărmuri, vîzînd pe împărat lîngă dînsa.

Impăratul începu s'o mîngăe, ear ea îi zise plîngînd :

— Oh! măria ta, măria ta, mai bine mi-ai fi tăieat capul decît să te fi culcat lîngă mine!

Impăratul începu să rîză... și ce rîs!

Nu trecu mult și toată împărăția află că împărăteasa remăsese grea.

Eū de bucurie îi sărutaî mîna și îi ziseî:

— Aî scăpat, măria ta.

— D'o fi băeat, am scăpat, da vai de mine d'o fi fată...

Și-o podidi plînsul.

— Și dacă ar fi fată...?

— Va fi muma ei și fata ei și împăratul bunic fiului și tată nepotului lui...

— Și'mi spuse tot ce vorbise cele trei femeî, ear eū mă gândii că femeile grele aiurează.

Când îi sosi ceasul, abia apucă să nască și întrebă pe împărat:

— Ce e, măria ta, băeat orî fată?

— Fată... și ce fată! — răspunse împăratul și se întoarse la împărăteasă.

Impărăteasa era rece ca ghieața, cu mânele încleștate peste amîndoi ochii. Impăratul o pipăi. Se căută la cingătoare, și,

vězând că nu are paloșul, strigă de se zgudu
palatul de marmură :

— Luați-o d'aci, că'i turtesc capul !

Eü, înfășuraî copila într'un cearșaf cald
și fugii cu dînsa. Mă închiseî în eatacul
acela pecetluit cu lanțuri.

Impărăteasa oftă când căzu pămêntul
peste ea. O auziră toți, afară de împăratul
care privia, cu mâna pe mânerul paloșului,
și zicea celor cari aruncaü pămênt: „maî
inte ! maî iute ! . . .“

Și fata creștea și nu vedea soarele de-
cât prin grățiile ferestrelor.

Trecură zece ani ca zece zile.

Pêrul bălai și lucios ca mătasea i se
învolta în umeri ; ochii ei ca zmarandul
priviaü galeș, așteptând ca din umbra por-

tocalilor să răsăie mama ei de care întreba neconținut.

— O să vie ?

— Da, bunico...

— Și un' s'a dus ?

— Dăparte, dăparte...

— Și când s'a dus ?

— De mult, de mult...

— O să vie ?

— Veză bine...

— Dar, tata ? De ce nu mă lasă prin grădină ? El e, când auz zale zuruind ?

— El, îi răspunsei eu, și începui să'i spuă câte 'n lună și 'n soare, pînă când o fură somnul cu capul în poala mea, întrebând neconținut prin vis : „o să vie ?“

Alți șase ană ca șase zile.

Impăratul se rēzboise în patru părți ale

lumiî. Se întorcea biruitor. Pe zeaua lui stropi de sânge. Mă chemă. Dădui în genuchi, și întrebaî, cu fruntea lipită de pardoseală :

— Ce poruncești ?

— Mî-e dor de fată !

N'o văzuse de la naștere.

Intr'o clipă mă repeziî pe scări, deschisei eatacul, o luaî de mână și'î ziseî :

— Te chiamă împăratul.

Cum o văzu sări în picioare. Scutură zălele și după ele căzură câteva picături de sânge.

— Fata mea ?

Semăna atît de mult... nu semăna... era chiar mă-sa din cap pînă 'n picioare.

— Fata mea ? zise împăratul, ca și cum l'ar fi sugrumat cineva.

Amîndouë încremenirăm.

— Ești! strigă împăratul și căzu pe un jeț de argint.

Cum intrarăm în odaie, fata își rezemă capul de fereastră și începu să plângă. Eă mă ghemuii într'un colț și mă înfiorai aducându-mi aminte de vorbele împărătesei: „va fi muma și fata ei ear împăratul bunic fiului și tată nepotului. . .“

Cum mă gândiam, fata tresări și 'mă zise :

— Vin de vezi . . .

Privii pe geam.

Pe malul lacului un cioban cânta din fluer, și cânta așa de duios că oile se strînseseră împrejur și ascultaă, uitând să mai bea apă.

— Ce frumos cântă, și ce bine 'mă face !
Du-te și 'i spune că în fite-ce zi să cânte sub ferestrele mele.

Mă întorceam de la cioban. Pe scări, împăratul, galben ca ceara, și dus pe gânduri. Cum mă văzu îmi zise :

— Ce face fata?

Și pînă să 'i răspunz, se făcuse nevăzut, trântind ușa după dînsul.

Adouazi abia se crăpase de ziuă, și fata la fereastră.

Ciobanul se zăria în depărtare, într'o ceață albastră. Turma ca un nor tîrându-se pe pămînt.

Fata îmi petrecu amîndouă mânele pe dupe gât, mă sărută, și 'mi zise plângînd :

— Ce am, bunico, ce am?

Și ciobanul sosi pe malul lacului; își aruncă pălăria; își scutură pletele și începu să cînte așa de frumos că oile uitară să mai bea apă. Și de la picioarele lui în

jos, în lacul luminat, un alt cioban ținea fluierul la gură.

Fata se rumeni și nu mai zise nimic.

Intr'o zi (tocmai îi dăsfăcusem coadele ca să o pieptăn) intră pe ușe o roabă, o arăpoaică, și îi spuse că o chiamă împăratul.

Ea începu să tremure și plecă.

Nu trecu mult și auzii un țipăt ascuțit, apoi niște pași mărunți și repezi. Era ea. Dădu să vorbească și nu putu. După ce răsufă bine, îmi zise :

— M'a strâns în brațe . . . o ! așa m'a strâns în brațe . . . dă-mi nițică apă . . . așa m'a strâns . . . nițică apă că nu mai pot !

Bău și mă întrebă :

— Sînt fata lui ?

— Da . . .

— Doamne ! . . . Doamne ! . . .

Incepu să se închine.

Se trânti în pat. Mă cheamă lângă dînsa și mă rugă să 'i spuî adevărat cine a fost mă-sa, cum a sosit ea pe lume și ce să facă ca să scape de Impărat ?

Îi spuseî tot. Cele trei femei, la împărăteasa. Aû vorbit la uşe. A rămas împărăteasa grea și a murit într'o clipă îndată ce el î-a spus că e fată.

Bieata domniță, șopti podidită de plîns: „să fie muma ei și fata ei, ear împăratul bunic fiului și tată nepotului . . .“

Unde am apucat, amîndouă, acolo am rămas pînă 'ntru târziû.

Aprinseî o văpaiță. Ea sări din pat. Se uită la icoane.

— Cum să 'î întinz două mîni c'o mîna ?
Ce clipă fericită ar fi aceea în care ar peri tot ce se mișcă în acest palat de spaimă și de moarte !

Apoi îmi spuse că altă scăpare nu e :

să fugă cu ciobanul și să'și ție lumea 'n cap.

Adouazi, se sculă, mă sărută și eși din odae în vârful picioarelor.

Nu se luminase bine de ziuă și ciobanul era pe malul lacului, și cânta, cânta să adoarmă apele. Nu știa el . . . dac'ar fi știut! Pasă-mi-te împăratul nu dormise toată noaptea, frământat de urgia gândurilor. Și auzind cântecul, deschisese fereastra ca să vază de unde vine. Tocmai atunci ajunsese și domnița la cioban.

I-a văzut!

Nu crez ca împăratul la vr'un măcel să fi răcnit mai înfiorător. Mie mi s'a lăsat o perdea peste amîndoi ochii, și m'am uitat, m'am uitat, dar n'am mai văzut nimic. Ca prin vis auziam un freamăt în tot palatul.

Nu 'mî era nici frică, nici milă. Nu mai simţeam nimic. Uitasem tot.

Pe la prânz mă cheamă împăratul. Sta încruntat pe un scaun. Nu 'mî aduc aminte dacă am căzut în genuchi. Ştiu că 'mî-a dat o cheie şi 'mî-a zis :

— Na, şi du-te de î spune că d'o vrea să'mî fie soţie scapă şi ea şi el. Trei zile aştept. Ear de nu, pe el îl tai şi pe ea o zidesc acolo.

Doi gealaţi m'aū dus la beciul de peastră. Intraî.

In întunericul beciului ea plutea ca o lumină.

Cum mă văzu, mă pipăi şi începu să plângă de bucurie că trecuseră atâtea ceasuri şi tot trăiam. Apoi 'mî-arătă un zid şi îmi zise liniştit :

— El e aici. La noapte o să cânte.
Ascultă, cum vorbim.

Bătu de trei ori în zid, și, de dincolo,
se auzi bătând ear de trei ori,

— Ce faci tu?

— Bine, dar tu?

— Bine.

— Vrei să cânt?

— La noapte, că ne-aud.

Și n'apucă să'i spuî porunca împăra-
tului că ea îi strigă :

— Pe tine or să te tae...

— Bine, dar pe tine?

— Și pe mine...

— Să cânt?

— Nu, la noapte că ne-aud.

Incepui să plâng, și ea zise :

— Nu, câinele de împărat nu va fi tatăl
nepotului și bunicul fiului său!

— Când vrusei să plec îmi spuse la u-

rechie că au început să găurească zidul, ca pînă în trei zile el să'i sărute mâna ei și ea pe a lui, ș'apoî... Dumnezeu să erte păcatele împăratului...

Impăratul porunci o masă mare; la mijlocul mesei era să'i aducă, pe tipsisie, mâna dreaptă și capul ciobanului cu fluerul în gură.

Impăratul se puse la masă, împreună cu sfetnicii săi. Mă chemă. Imi dete o cheie și o tipsisie, și mă trimese, cu doi gealați, ca să aduc mâna dreaptă și capul ciobanului cu fluerul în gură. Impăratul îngălbenise, se uscuse, rîdea cu hohote, bea mereu, și de pe barba sa zbârlită curgeau picături de vin roșu ca sângele.

Aiurită mă coborîi cu gealații în beciul ciobanului. El cum mă văzu zise blând: „știu de ce ați venit“. Și ingenuchiă. Fru-

mos și blând, mai blând ca mieii lui care
jeliau pe marginea lacului.

Gealații traseră paloșile.

In zidul de la mijloc se auzi bătând de
trei ori.

Gealații se opriră.

Domnița începu să vorbească.

— Tu, ești bine?

— Da, răspunse ciobanul, dar tu?

— Și eă.

— Ție 'ți-e dor?

— Da, dar ție?

— Și mie! Da, ce auz zăngănid?

— Nimic, ți se pare.

— Nu e nimeni la tine?

— Nimeni.

— Ah! ce frumos vis am visat ast-
noapte.

— Ce?

— Se făcea că ne ertase, și ne cununam.

— Drăguța mea, ți se izbândește visul...

— Când?

— Chiar acum...

Gealații ridicară paloșele și îi cerură mâna dreaptă.

Eă închisei ochii și auzii un vîjiit.

Mâna îi căzu din umăr pe tipsie și tipsisia răsună.

Sângele țîșni.

— Ce faci tu? întrebă domnița de dincolo de zid.

„Bine“, răspuse ciobanul și se tîrî în genuchî pîn' la zid. Cu stînga izbi de mai multe ori, și dăsfundă o gaură, și vîrî mâna pînă 'n umăr. Intr'o clipă gealații îi tăieară și mâna stîngă, apoi capul i se rostogoli în tipsie bolborosind.

Căzusem în genuchî, ș'odată mi se păru că mâna stîngă a ciobanului trece prin zid... și auzii un țipăt sfășietor.

Domnița săruta, săruta mereu și striga:

— Spuneți împăratului, spuneți-i, că vrea, vrea tot ce-o vrea el... să-i fiu tot, să-mi fie tot!

Alergai și spusei împăratului ce zisese domnița.

Impăratul porunci s'o gătesc ca p'o mireasă și s'o aduc la masă.

Fata nu vru să easă din beciu pînă nu s'o găti, și nu voi s'o ajute nimeni ca să se îmbrace. Eă așteptam la ușe. Ea îmi ceru un fir lung și gros de mătase. Ii adusei firul și rămăseî ear la ușea beciului.

Eși... luminoasă ca o sfîntă...

Mâna dreaptă ș'o înfășurase în cutele rochiî.

Mi se păru că ascunde ceva.

— Ce ai, o întrebaî eă, ți s'a umflat mîna?

— Da, ast-noapte am bătut prea tare în zid, căci el adormise mai greu ca acuma.

— Acuma, doarme?

— Da, acum doarme bine...

Când intrarăm în sala de mâncare, toți se sculară în picioare și ridicară paharele pline.

Impăratul făcu un pas, aduse paharul spre gură și zise:

— Dă'mi să'ți sărut mâna, fericirea celui mai viteaz dintre împărați!

Fata se apropie de împărat, scoase mâna dreaptă din cutele rochiî, 'i-o întinse și zise:

— Na! sărută și fii fericit!

Impăratul îi luă mâna, o aduse la gură, ș'odată începu să tremure.

— Sărută! strigă fata.

Impăratul scăpă paharul.

— Sărută!

Impăratul căzu pe scaun.

— Sărută!

Ca prin minune toți pieriră, ca și cum n'ar fi fost nimic.

De pe scaunul împăratului o umbră se ridică cu o coroană neagră în cap și se făcu nevăzută vătându-se.

Și tot, din palatul de marmură și din prejurul lui, încremeni așa cum le apucă astă clipă din urmă, ear fata căzu jos.

Mă apropiaî de ea.

Par'că era vie...cu ochii dēschiși...privia fericit prin două lacrîmi, prinse de gene, ca două diamante.

Cînd vrusei s'o ridic, o scăpaî din brațe...avea două mîni în umărul drept...

— Cum avea două mîni în umărul drept?

Rēsufierea mi se oprise.

— Cu firul de mătase își legase de mîna ei mana ciobanului, rēsponse bētrîna.

— Și știți unde e acum ?

— Unde ?

— Nu ți-aduci aminte de ușa cu lanțuri groase ?

— Ba da... am auzit un oftat năbușit...

Incepui să tremur.

— Ei, da...

— Cine ofta ?

— Ea...

— Cine... ea?...

Capul îmi căzu în pernă.

— Ea... n'a murit...

— N'a murit ?

— Nu, doarme, doarme d'apururi, gătită cu rochia albă de mireasă, întinsă pe o fâșie de catifea neagră. La cap îi ard două lumînări de ceară, adică nu ard, ci au împietrit așa, cu două flacări galbene. Și din când în când se încearcă să ridice mânele

și nu poate, și oftează lung și năbușit...

— Brrr... ce frig e aici. Mai e mult pîn' să răsară soarele?

— Ți-e frig? răspunse bătrâna și începu să mă mângâie pe obraji.

Mânele ei erau ca niște sloi de gheață.

Aș fi vrut să tac, dar gura mea, nu eă, o întrebă:

— Dar umbra împăratului? Ce face umbra pe care am văzut'o întrînd aici?

— A... da... eă îi dăschiz. Cum intră mă iewa de mână și ne ducem împreună pînă la poarta cu lanțuri. Indată ce s'apropie, lanțurile cad și răsună tot palatul. Ușea se dăschide. Umbra ingenuchiă înaintea miresei, și se roagă, se roagă, și plînge, și i cere ertare. Fata doarme, une-orî vrea să ridice mânele, și nu poate, și oftează lung și năbușit. Când cântă cocoșii, despre ziuă, umbra se repede pe ușe afară, urlînd. Ușea

se închide, par'c'ar trânti-o cineva și lanțurile se prind la loc.

— Mai e pîn' la ziuă?

— S'a făcut ziuă, răspunse bătrâna. Vrei să ne plimbăm la soare?

Deschisei ochii și începui să mă închin.

Era soare, lumină și căldură.

Ce binecuvîntată e lumina după o spaîmă așa de lungă!

Mă luă de mână și plecarăm în grădina cu portocali.

Ce miros, ce căldură, ce lumină!

Inviorat începui să mă gândesc la ceva, dar 'mî-era frică s'o întreb.

— Știu la ce te gîndești, zise ea uitându-se la mine.

— Eū? Nu mă gîndesc la nimic.

— Ba da, te gîndești cum de eū n'am perit ca ceilalți.

— Așa e...

— Dar de unde știi că nu sînt o umbră?

— O umbră?

Incepu să'mi zvicnească inima.

Eram pe malul lacului.

— Da, o umbră...

— Nu se poate... nu m'ai mîngăeat... nu ți-am sărutat mâna...?

— Vrei să vezi?

Și pînă să zic „nu!“ bătrîna mă luă în brațe și sări cu mine drept în mijlocul lacului... Ah!... privii în sus... o mireasă, ca o nălucă albă, se înălța la ceruri... lumină... îngerî... apoi adînc... întuneric... adînc...

Și d'atunci nu m'am mai întors la patul de marmură.

Al. I. Ionescu
mi s'auzeau mie în...
...!

S E N T I N O

Arde soarele.

Bate toaca de fer. Lucrătorii de la „Banca Națională“ se odihnesc. Țigani, rîd, strigă, se 'njură, pifăe din lulele stinse, și se tolănesc la umbra caldă a schielelor. Copii goi, cu pîntecele rotunde, cu părul cârlionțat și îmbăcsit, înghit lacom îmbucături de mămăligă și se foesc printre bătrâni, gustând, pe furiș, din lulelele celor adormiți.

Italieni, întinși pe spate, sub lungă magazie de scânduri de lângă Bancă, vorbesc, și pleoapele lor cad leneș și greu; părul negru, mustățile lungi și genele răsfrânte

li s'aũ albit de pulberea măruntă din bolovaniî de pîeatră în cari izbesc de dimineața pînă seara.

Sentino, cu mânele puse sub cap, ca niște aripe, cu bluza albastră, cu chivăra de hârtie dată pe ceafă, visează, lipit la pământ d'o lene dulce și fericită.

Mustața neagră îi mijeste pe buza subțire. Ochiî mari, umbriți de fruntea netedă și lustruită, ca și cum ar fi de marmură. Pletele negre, ca niște șurupuri lungi, îi acoperă urechile, se risipesc pe obraji, și se perd sub umeriî lipiți de pământul gol.

Doarme ușor, c'un picior întins și c'un genuchiũ ridicat în sus.

Dar când Sentino se deșteptă o lume întreagă se deșteptă în privirile lui scintetoare.

Departe de patrie, când bea cu ceilalți, el cel d'întâiu strigă: „trăească Italia“!

Fără părinți, el cel d'întâiu strigă: „trăească ai voștri“!

Fără dragoste, el cel d'întâiu strigă, ridicând paharul d'asupra capului: „trăească iubitele voastre“!

Cel d'întâiu înghite vinul din pahar și rămâne cel din urmă cu vin în pahar. Și când tovarășilor le cad capetele în jos, și li se închid ochii, și le scapă paharele din mâini, și cad ghiemuiți la pământ, Sentino închină mereu. Ear când ceilalți sforăe, doborâți de vin și de osteneală, Sentino cântă încet, scuturându'și pletele răsucite ce'i cad pe frunte și'i acoperă ochii luminoși și umezi.

Și târziu, adormind cu capul pe taraba cârciumelor, mormăe prin vis: „Oh Vezuviul meu... Oh, albastra mea mare...“

În fumul greu al tutunului ș'al lămpii roșietice, în umezeala cârciumei și în mirosul amețitor al vinului vărsat pe tarabă, pe dușumea și pe vestmintele tovarășilor săi, Sentino tresare din visuri, și îngână ușor: „Dio santo! Dio santo“!

Și adoarme.

Adouazi când se luminează de ziuă și pornește spre Bancă, Sentino merge cu capul în jos. Îi e frig; îi e sete; se întinde; îi e silă de trecători și de zgomotul tovarășilor săi; trotuarele i se par cu dealuri și cu văi; une-oră ridică picioarele prea sus, alte-oră le târșie și se împedică de pietre.

Numai când soarele se ridică sus și începe să dogorească și să arză, Sentino lasă dalta și ciocanul, privește în splendoarea lui, și zice vesel: „trăească soarele“!

Intr'o zi el sta pe un bolovan de pîea-tră. Imprejurul lui ceilalți se odihniau. Sentino, cu ochii spre zidurile colosale ale Băncii, nu vedea nimic.

Pe dinaintea lui trecu o țigancă tină-ră.

Sentino ridică capul și o privi. De as-tă-dată privirile lui, stinse și risipite, se treziră, și, ca și cum le-ar fi adunat cu o lupă, i se aprinseră în luminele ochilor.

Privi lung la mijlocul ei subțire, mlă-dios și sugrumat în betelia rochiî zdrență-roase. Îi pipăi cu ochii sînul care tremura sub cămașea stropită cu var.

Țiganca se depărtă, legănându'și talia în șolduri, fluerând, trosnind din degete și plimbându'și mâna dreaptă, arcuită ca o seceră, pe dinaintea ochilor. Când dispăru, începu să cânte repede și ascuțit. Glasul ei tîner și limpede era cald, era dēsfrănat.

Sentino o privise așa de puternic, în-

tr'o clipă, încât i se păruse că o întorsese din ochi și o adusese earăși în dreptul lui, în locul în care i s'arătase.

Și ochii ei îi păreau mari, adânci, învăpăeați. Ochii negrii, peliță pânguită de soare, dinți albi și revărsați. În loc de o femeie, Sentino văzu mai multe miș; în loc de Bancă, poalele Vezuviului și dealuri cu vii. Din mlădițele vițelor cu frunze ruginite și cu ciorchini beșicați, răsăriră miș de ochi cari îl priviră, miș de guri cari îi suriseră; ochi șireți, guri rumene și ferbinți, valuri de păr revărsate pe grumaji rotunji. Și văzu ochi înțeleși de el; obraji sărutați de el; și auzi, ca din adîncimea unei depărtări, cântece pe care el le cânta odinioară. Șopirlele repezi fugiau șerpundu'și coada și se afunda în florile stufoase . . .

Dar această lume fericită, ca și cum ar fi fost un tablou cu care cineva fuge, se micșoră, se aburi, se stinse, dispăru. Se șterse pe frunte; dădu cu pumnul în pământ pe care sta și zise: „sangue di Cristo“!

Injurătura îl potoli. Inchise ochii și două lacrimi îi lăsară două dungă rumene pe obrajii lui prăfuiți de măcinișul pietrelor.

Din tot acest vis fermecător nu mai rămăsese decât câte-va cuvinte. Incet, încet, aceste cuvinte se legară între ele și începură a curge pe mlădierea unui cântec vechi din Neapole.

Sentino cântă în gând, mișcă buzele, șopti; își auzi șoptile; apoi începu să cânte d'a binele.

Italienii se treziră din somn, se ridicară în coate și strigară:

— „*Bravo Sentino! Porca Madonna, oh! che divinissima voce!*”

Sentino zicea înainte, fără a se uita la tovarășii lui:

„Iubita mea, ești frumoasă când aluneci pe marea albastră, când sui pe lava Vezuviului, când mi-aparî în fundul răzoarelor, dar ești mai frumoasă în brațele mele...”

„Iubita mea, ești frumoasă când îngenuchî la Madonna, când zîmbești răsăfătată de privirile trecătorilor, când plângi înțepată de ghimpiî măceșilor, dar ești mai frumoasă când oftezi în brațele mele...”

„Iubita mea, și dacă e să'ți vorbesc drept, ești frumoasă Duminica când te îmbraci cu sculele găitănate cu fir, dar ca Duminica noaptea, când n'ai nimic pe tine... niciodată nu ești mai frumoasă...”

În noaptea aceea Sentino, înfundat într'un „tunel de vieață“, n'a mai închinat pentru ceilalți. Și de la primul pahar, se ridică în sus și rezezi mâna cu paharul plin, ca și cum 'și-ar fi smuls'o din umăr, și zise :

— Să trăească, iubita mea, cu ochi negri, cu peliță arsă și cu talie subțire!

De la primul pahar se îmbătă.

Adouazi se spală cu săpun, se peptenă, și-a aruncă pletele răsucite pe umeri, și începând să cioplească un bolovan de piatră, ciocanul lui de lemn izbia mai mult în pumnul stîng decât în muchia daltei.

Tovarășii lui rîseră. Unii, prefăcându-se că'l plâng :

— Sentino innamorato !

— Sentino non canta più !

— Sentino non dorme più !

— Sentino non beve più !

— Povero guaglione ! Sentino mio !

Da, Sentino nu mai cânta, nu mai dormia, nu mai bea. Neapole, fermecătorul Neapole, cu sărăcia și căldura lui, cu bețiile și iubirile lui, cu fetele lui repezi la dragoste, cu cerul adânc, cu marea albastră și încropită, cu nopțile înroșite de văpăile Vezuviului, — Neapole cu *rinalzii* săi cari cântă pînă în ziua de astăzi nebuniile amoroase ale Orlanzilor, — Neapole-căldură, Neapole-beție, Neapole-iubire, îl tortura.

Și uitându-se la soare, cu ochii încărcăți de lacrimi, îngână trist :

— Din toate, dar din toate de odinioară nu mi-a rămas decât soarele. Dar degiaba luminează ochi fără de Neapole, degiaba încălzește inimă fără de dragoste !

Acei ochi negri și mari, acea tălie subțire și mers molatic, acea peliță arsă, acel trup plin de o mândrie desfrînată, deștep-

tase, în Sentino, fiera Neapolului, sângele blestemat ca vecinic să cânte, să iubească, să bea și să se întoarcă la cer și la mare.

A fost de ajuns dogoarea soarelui și a ochilor negri, ca sângele, înghițat de gerul ernei, să se încingă earăși și earăși să fiearbă.

Capitala i se păru o imensă magazie cu gratii de fer, în care el își închipuia că înfige ghiarele și dinții, ca un leu revoltat când, în loc de pustiul cald, vede zăbrelele sângerate și ulucile murdare ale unei menajerii.

Sentino pândi. O vėzu intrând mlădi-oasă în zidurile enorme ale Băncii. Asvirli ciocanul și dalta în bolovanul de piatră. Dalta scapără scinteii, sărind în sus ca o minge.

Sentino, abia atingend pământul, dispăru

după dînsa, strivind printre dinții : „*Madonna mia ! Napoli, Napoli, quando ti rivedrò*“ !

În noaptea aceea Sentino, bînd mai mult ca orî-cînd, cletănîndu-se pe picioare, după ce privi lung pe fie-care din tovarășii lui de cărciumă, ridică un pahar de vin în sănătatea tuturor. Cu ochii roșii și scînteetori, cu sprincenile brobonate de sudoare și încruntate, le zise, și glasul lui argintiū tremura . . .

— Amicî, frumusețea mea este murdară ; gura ei duhorăște a tutun ; limba ei bolborosește în loc să vorbească ; sînul ei e pătat cu var și cu pămînt. Amicii mei, cînd am sărutat'o mî-a scăpat din mîini și mî-a spus că este logodită. Ce frumusețe cunoașteți mai urîtă ca o frumusețe murdară și cinstită ?

— Bravo Sentino! strigară ceilalți trântind paharele cu fundul de tarabă.

— Amici, în frumusețea mea murdară, ca într'o oglindă prăfuită, s'a oglindit Neapole și fetele svăpăeate, cu gura aromată de struguri și mandarine, și gata d'ași înșela mirele pentru un sărutat mai cu foc, întâlnit la răspântii, la văpăile roșietice ale Vezuviului și la lumina argintie a lunei. Mai bine să mor sub poalele Vezuviului, decât să mă îngrași în această țară mănoasă și cinstită. Eu vreaș foc, eu vreaș să cânt, și aici n'ai nici ce cânta, nici cui cânta!

Și pe Sentino l'aș dus pe brațe în magazia de scânduri de lângă Bancă. A fost cea din urmă seară de beție și cea din urmă zi de dor pentru el.

Dupe un an de zile citii, într'un ziar musical din Neapole, o lungă critică scrisă

și subscrisă de cunoscutul poet sicilian Rappissardi, în care, vorbind de debutul lui Sentino pe scena Operei din Neapole, îl numi „luceafărul de sud“ și „diva voce a Italiei“.

Articolul sfârșește cu următorul cva-
tren:

„Dacă Sentino n'ar alerga prea mult
după femei, după glasul lui Sentino ar a-
lerga prea multe femei“.

NOROCUL DRACULUI

- Ba e noroc.
- Ba nu e noroc.
- Ba e noroc, muere.
- Ba nu e, mă omule, nu!
- Adică, nu muncesc eă, femeie?
- Ba muncești pentru unul, și noi șintem opt gură și cu Plăvița nouă.

Și Plăvița mugi, și patru copii mărunți începură să strige:

- Mă-e foame!
- Și mie mă-e foame!
- Și mie!
- Și mie!

Omul vărsă un ștergar cu mălai în copăița femeii.

— Scutură ștergarul.

— L'am scuturat.

— Copae plină, copae pe jumătate, copae pe sfert, și azi să lingi fundul copăii. Opt guri, opt, și cu Plăvița nouă!

Și Plăvița, par'c'ar fi înțeles, mugii de după casă, mestecând un cocean uscat, ear copii începură să plângă.

— Că mie mî-e foame!

— Și mie!

— Ba și mie!

Omul se uită lung, se scărpină în cap, băgă ștergarul în sîn, și plecă zicînd:

— Ba e noroc, dar n'am eă noroc.

Ear femeea din prag îi strigă:

— Ba nu e și nu e omule. Dacă muncești, e, dacă nu muncești, nu e.

Și omul plecă să caute de lucru, dar

se tot gândia: „nu e, zice ea, cum nu e? dacă n'ar fi, n'ar fi lumea cum e. Eă, n'am arăt, n'am săpat, n'am prășit, n'am plivit, ca ceilalți? Ba da, și ogorul meu a eșit sterp; pîeatra pe mine m'a bătut; și rămas numai cu mâinele, muncesc și nimeni nu mă crede; ear când la măsurătoarea muncii, lucrul meu scade și făina din copae scade și foamea copiilor crește“.

Se duse la arendaș.

— Nu e de lucru, omule.

Bătu la ușa popii.

— Nu e de lucru, omule.

Dăte pe la un chiabur.

— Am dăstuî argați, omule.

Se opri la cărciumar.

— Pe rachiū, ar fi ceva de săpat.

— Să fie pe mălai.

— Pe mălai, nu e.

Și omul întorcându-se acasă, auzi de departe :

— Mamă, eū nu m'am săturat !

— Nicī eū !

— Nicī eū !

Și nicī Plăvița care mugia, colindând bătătura uscată, fără firicel de earbă verde.

In prag muerea.

— Nimic în ștergar ?

— Nimic.

— Copaea goală . . .

— N'am noroc, femeie.

— Nu e minte, omule.

Omul își șterse fruntea de nădușeală cu mâneca cămășii. Ea se uită la el, el se uită la ea. Ea dete din cap, el dete din cap, apoi se duse după casă, își făcu mâna căpătâi și închise ochii. Dar unde să adoarmă ? Jos pământul tare și rece ; sus întu-nerie adînc ; în casă copii adorm plângînd ;

în curte Plăvița pufue pe nări a foame; și el, prigonit de gânduri și de nenoroc. „Dar mâine? Dacă n’oi avea ce scutura în co-pae? Ce mă fac mâine? Dumnezeu e sus, e sus, dar nu pe el îl întâmpină muerea în prag, și nici nu’i zice: opt guri mări omule, și cu Plăvița nouă! Dumnezeu e sus, dar de n’oi găsi de lucru, de n’oi avea noroc nici mâine, beaŭ câte-va rachiuri și mă duc la târg... ei, și dacă mă duc la târg?.. fie ce-o fi, și să nu mă auz: mamă mi-e foame! Mă duc la târg și *fur*... ce-o’i putea *fura*“...

Omul tresări. Cine’i zisese:

- Ce să faci? dacă n’ai noroc!
- Tu ești muere?
- Eă, socoteam că dormi.
- Ai auzit ceva?
- Ce s’auz?
- Nimic.

Și femeea intră în casă, și omul închi-
se ochii mormăind :

— Ce-o fi să fie!.. Să nu mai auz: ma-
mă mî-e foame!

Dar cine 'i-a zis ear:

— Ce să faci? dacă n'ai noroc!

— Tu ești femeie?

Intuneric. Nimeni.

— Doar n'o fi dracul!

Și omul adormi mormăind :

— Ce-o fi să fie!..

Nu se crăpase bine de ziuă și o gură
mare se auzi :

— A venit cu mălai, mamă? că 'mî-e
foame!

— Și eă nici n'am plecat, zise omul să-
rind drept în picioare.

Și plecă fără să se uite îndărăt. Și toc-
maî de departe își întoarse capul. Casa i
se părea în spate, cu gura căscată, adică

cu ușa dată de perete. Ce Dumnezeu sfîntul, doar nu s'o fi ținînd casa după el! S'o luă la picior, iute, mai iute, pînă la curtea ciocoiului.

— Poate mâine, că azi nu e de lucru.

La taica părintele.

— Poate poimăine, că azi nu e de lucru.

— Măine, poimăine, zise el oftînd, dar astăzi cu ce potolesc eū opt guri și cu a plăviței nouă? Ei, d'acum la cărciumar, la târg, ș'apoî ce-o fi să fie, că cu mîna goală nu mă mai întorc a casă!

La cărciumă arvuni pe Plăvița și i bēu aldămașul: cincî rachiuri unul după altul. Și glonț la târg.

La târg se uită în dreapta, se uită în stînga, la fasole, la pîne, la pește, la pasteramă, dar nu fu chip. Toți își coprindeau

marfa cu ochiul. Și negustorii, cum îl vedeau oprindu-se, îl întrebau rîzînd :

— Ce poștești, nea sărăcilă ?

După ce se învîrți toată ziulica plecă.

— Nicî la furat n'am noroc !

Cînd să treacă ștreaja târgului, un creștin, beat mort, își tîra punga după el.

Omul, după ce privi în toate părțile, puse mîna pe pungă, îi rupse băerile, o înfășură în ștergar, o băgă în sîn, și la picior. Cînd ajunse într'o cîmpie, întinsă și pustie, vru să'și vază norocul. Dăsfăcu ștergarul, întinse gura pungii, ș'o-dată zvicni din ea un drac mic c'o limbuliță de foc ce-o scotea pe gură și pe nări. Omul, speriat, aruncă punga și plecă făcîndu-și cruce și scuipînd îndărăt. Nu făcu însă câți-va pași și ștergarul din sîn începu să se umfle. Scoase repede ștergarul, îl dăsfăcu și se minună vîzînd punga pe care o aruncase.

Deschise punga și dracul țîști, tremurând limba în gură ca o vâpaită albastră. Omul strînse bine punga la gură, o puse jos, și, potrivit călcâiul, îi trase una cu sete, că punga plesni ca o bēșică de bou și un foc pâlpoi sub opincă și se stinse risipind un miros de pucioasă.

Omul rēsuffă.

— D'aea a zis cine a zis, să nu furī că vezi pe dracul !

N'apucă să facă zece pași și ștergarul ear se umflă. De astă-dată îl trecu nădușelile. Scoase ștergarul; îl pipăi. Punga dracului tot în ștergar. O aruncă cu ștergar cu tot, și o rupse de fugă.

Cum ajunse a casă, toți copii îi esiră înainte.

— Tată, mi-e foame !

— Și mie !

— Și mie!

Omul se uită în sîn, îngălbeni ca ce-ara... punga în sîn, ștergarul nu. Și pe când se închina, femeea îl întrebă:

— Ce mi te 'nchină, mă omule? Ce te uiți în sîn? Ce-ai adus copiilor?

— Muere, zise el, să arzî coptorul, să'l arzî pîn' s'o face roșu, că am să coc patru pite ș'un purcel.

Apoi, mai încet:

— Acu n'ai să scapi, dimon împelițat!

Duduia focul în coptor. Omul se închina mereu, ear copiii săriau veseli împrejurul mesei, înghițiau cu poftă, și ziceau pe rînd:

— Patru pite ș'un purcel!

— Patru pite ș'un purcel!

Când omul văzu că coptorul e roșu ca focul, ceru o lopată și goni pe toți de lîngă dînsul. Puse punga pe lopată, o virî bi-nișor pînă 'n fundul coptorului și o răs-

turnă, trăgând lopata înapoi. Luă capacul de pământ și'l potrive în gura coptorului, și să dete la o parte, așteptând să vadă ce are să se întâmple.

Nu trecu mult ș'o-dată s'auzi o pocnitură ca de pușcă. Peatra, din creștetul coptorului, sări în sus zbîrnîind, și o limbă albastră de foc eși pe gaură, flutură în văzduh și pieri.

— A plesnit purcelul, strigă un copil.

— Ba vr'o șoimană de pită, zise altul.

Un miros de pâine caldă se împrăștie în toată curtea. Femeea zise omului :

— Prea am ars cuptorul, să crap nițel capacul.

— Crapă'l, zise omul ștergându-și nădușala și tremurând de frică.

Femeea se uită pe gura coptorului și zise mirată :

— Vezi dumneata, a fost prea iute.

— Ce să văz, muere ?

— Ce să vezi ? S'a copt și purcelul și pitele.

— S'aă copt ? . . .

— Dar ce ai omule, de 'ntrebă așa, ca un copil speriat ?

— Nimic ! . . .

Și pipăindu-se, dădu de pungă. Un fior rece îi fulgeră din călcâie și pînă în creștetul capului. Apoi văzînd pe cel mai mic dintre copii cum se așezase pe vine și sorbia cu lăcomie mirosul cald din gura coptorului, se uită la nevastă și îi zise :

— Ce-o fi să fie, muere ! S'a copt purcelul și pitele ?

— Cum ce-o fi să fie ? Vezi bine că s'aă copt.

Și virînd lopata în coptor scoase purcelul, apoi cele patru pite.

— Omule, dă'mă ștergarul ca să ridic tava.

— L'am perdut muere.

— Cum l'ai perdut?

— Vezi că ce e al tău se duce și ce e al dracului rămâne.

— Dar astă... ce-o mai fi?

— Copii mâncară, se săturară și adormiră cu fețele în sus, doi pe prispă și cinci în casă.

Omul se dăte după casă, puse mâna sub cap și adormi, visând turme de oi, cirezii de vaci, hergheliile de cai... și toate ale lui. Și se făcea că zicea nevastei: „vezi că e noroc“? Ear ea, să făcea că'i zice: „norocul e de la diavolul“.

Se albise luna ca un rotocol de hârtie. O apă de lumină se revărsa de la răsărit. Omul se deșteptă speriat, căci se făcea că n'o să'i fie d'a bună pînă la isprăvit.

Să mă uit încă o dată în ea, se gândi

el, să'l apuc bine pe spiriduș și să'l strîng de gât pîn'o plesni“.

Scoase punga. Se uită în ea. Ce să vază ? In loc de dimon, bănuți de aur, ce luminau ca jeraticul. Omul, și speriat și necăjit, aruncă un pumn de bani la răsărit și altul la apus, zicînd :

— Duceți-vă dracului, banii dracului !

N'apucă bine să sfîrșască cuvîntul și zări de la răsărit turme albe și de la apus turme negre ce izvoraū din lumină și din neguri ca niște ape crețe și nemărginite. De behăitul lor se deșteptase lumea. Turmele coprinseră casa, învălură curtea, încinseră satul, și nu le mai încăpea locul. Un cioaban, cu plete lungi și cu căciula ca o căldare, se apropie și zise :

— Să trăești jupâne, ale d-tale sînt toate, d'aci pînă unde bate ochiul.

— Ale mele? Nu se poate. Eă n'am după ce bea apă.

— Ale d-tale, răspuse ciobanul, căci stăpânul lor murind ne-a zis nouă: porniți, unii din răsărit și alții din apus, și la casa unde se vor întâlni turma albă cu turma neagră, alei case să le dăruți.

Omul uită tot de bucurie și alergă la nevastă.

— Fă, muere, tot ce vezi este al nostru!

— Eă, minunea dracului! zise muerea.

— Minunea cui?

Și omul cu noroc și-aduse aminte de pungă și se gândi: „cum aș scăpa eă de ea și să rămăi cu turmele“? Se uită în sîn. Punga acolo, umflată și îndesată cu bănuți de aur pe cari îi aruncase el în două părți ale lumii. Și frica frică, dar omul om. Ce se socoti el? „Dar dacă aș mai scoate ceva din pungă pînă să scap de ea“?

Și luă banii, și un pumn îl aruncă spre mează-noapte și altul spre mează-zi. Și din mează-noapte porniră cirezii de vaci, și din mează-zi, herghelii de cai.

Când deschisese ochii n'avea un pumn de mălai, când fu să'i închiză era cel mai bogat om din lume.

— Asta trebuie să fie norocul: ba furii, ba te dai dracului... zise norocosul și îl trecu nădușelile.

— Nu vii în casă, mări creștine de Dumnezeu, că ți-am așternut, așternut moale și pernă lungă căpătâiu.

— Nu, femeie.

— Apoi, pe'nserate e răcoare, noaptea se lasă frig și dimineața cade brumă. Vin'o în casă, mări creștine.

— Suflarea oilor e caldă și clopotele berbecilor m'or deștepta înainte d'a cărunți bruma pe d'asupra turmelor.

— Atunci să dorm și eu cu tine, bărbate, zise femeea veselă, și'l apucă de mâneca cămeșii.

— Nu, femeie...

— Ba zău așa, bărbate, că ce-avem, șapte guri, nimica toată. Zău așa... să fie cu soț... că ce-a lăsat Dumnezeu fără perechi?

El nu vru. Femeea intră tristă pe ușe, bombănind: „dar nu mă las, Doamne ferește, pîn' n'or fi cu soț, ... mai bine pai-sprece decât șapte“!

Omul cu noroc se duse după casă, își puse mâna sub cap, închise ochii și începu a se gândi, cum să scape de el din sân? Tot gândindu-se șopti:

— Am să sap o groapă adîncă, adîncă...

Și din întuneric auzi:

— Adînc... adînc...!

— Tu ești, muere? întrebă omul speriat.

În cireadă unele vaci mișcă clopotele, ting, tang, tîng.

— E clopotul vacilor.

Inchise ochii.

— Și după ce'oî săpa o groapă adîncă, adîncă, am s'o arunc în fund, în fund, ș'am să pui tot pămîntul peste ea, peste ea.

Din întuneric se auzi :

— Peste ea, peste ea...

— Tu ești, femee? întrebă omul sărind în sus.

Nimeni nu'î răspunse. Din turma neagră se auzi: bea, beaaa.

— E behăitul oilor...

Omul cu noroc, luă cazmaua, sapa și lopata, și se duse după coșar.

Măsură ce măsură, apoi începu să sapa. Toată noaptea săpă și aruncă pămîntul.

Pîn' la genuchî, pîn' la brîu, pîn' la umăr. Pînă adouazi de dimineată, când veni muerea după el, groapa îi trecuse de cap cu trei palme. Curgea nădușala din el ca dintr'un burete stors, și izbia mereu pământul umed ce se desfăcea, felii mari și lucioase.

— Ce faci, omule? întrebă femeea mirată.

— Sap groapă dracului, răspunse el fără să ridice ochii.

— Toată noaptea n'ai dormit...

— Toată noaptea n'am dormit...

— Nu te culci?

— Nu mi-e somn.

— Nu 'mbucî ceva?

— Nu mi-e foame.

— Un pahar de vin?

— Nu mi-e sete.

— Dar ce faci, mă omule?

— Sap groapă dracului, răspuse el necăjit, și înfipse cazmaua atât de înverșunat încât intră în pământ c'o palmă peste limba de fer.

Femeea plecă închinându-se.

— Să te ferească Dumnezeu de prea mult noroc!

Și omul, încet, încet, se ducea în pământ.

Pe seară, femeea să plecă pe groapă și strigă:

— Hei, omule, nu vreî nimic?

— Să bați un țeruș unde ai tu călcâiul drept, de țeruș să legi o fringhie, fringhia s'o dai în groapă, și mâine pînă 'n zori să frigî un berbec și să ieî o botă cu vin, c'am să mănânc tot berbecul și să beaū tot vinul dintr'o sorbitură.

Glasul lui eșia ca dintr'un puț adînc. Femeea bātu un țeruș, legă de țeruș o fu-

nie, dădu cu piciorul funia în groapă apoi plecă să îngrijască de vin și de berbec.

Se înoptă și nu se mai auzi nimic pe nicăiri. O umbră eși din groapă. Căiniți începură a urla. Omul cu noroc. Se lăsă pe brânci și privi în fundul gropii. Adânc, întuneric. Trase funia. Viri mâna în sân. Aruncă punga și ascultă . . . bani sunară.

Omul începu s'arunce pământ. Din fund se auzi strigând :

— Mai încet, ce-ai cu norocul tău ?

Omul speriat aruncă mereu.

Din fund s'auzi rîzînd :

— Ha, ha, să nu cazî și tu !

Omul căzu pe spate, se sculă repede, și aruncă, aruncă, pînă nu se mai auzi nimic. La rîvîrsatul zorilor umpluse groapa. Omul plecă urechia pe mormîntul adînc,

și auzi întunecat un plîns și un rîs năbușit, ca după altă lume.

Atunci să repezi vesel în casă.

— Mi-e foame, mi-e sete, mi-e somn!

Femeea aduse berbecul și bota cu vin.

— Să mănânci, să bei și să dormi, bărbate, dar să știi că șapte guri e nimica toată, eu vreaș cu soț, mai bine păsprece decât șapte!

El luă un picior de berbec, îl aduse la gură, dar se opri. Se pipăi. Punga 'n sîn!
Incremeni cu berbecul la gură.

— Nu mănânci, mēi omule! zise femeea dându'î ghies.

— Nu mi-e foame!

— Nu bei?

— Nu mi-e sete!

— Culcă-te nițel.

— Nu mi-e somn!

— Ah! ce norocul dracului! zise femeia închinându-se.

— De unde știi? întrebă omul scos din fire. Și se sculă de la masă și plecă ca o vijelie pe ușă afară.

După ce se dăscură din turmele, cirezile și hergheliile sale, se gândi, apucând spre biserică: „în foc nu, în groapă nu, am s'o asvîrl în altar, doar d'o plesni fierrea într'însul“. Dar cum puse mâna pe ușă bisericii se opri tremurând. Cine îl înhățase de pěr și'l trăgea înapoi? Se uită în toate părțile... nimeni!

— Cine m'o fi oprind, strigă omul, *el* din pungă, sau *el* din biserică?

Se întoarse și apucă câmpii, ne știind încotr'o s'apuce. Și'i era foame, și'i era sete, și'i era somn, și se tot ducea prigonit de norocul din sîn.

Hei, departe, întâlni în mijlocul drumului un cerșetor.

— Moșule, zise omul, ea uite-te la mine.

Moșul își ridică sprâncenile cu mâinile și se uită lung. Omul cu noroc scoase punga din sân și aruncă un bănuț de aur la răsărit și altul la apus. Intr'o clipă, de la răsărit veni o oae albă ca zăpada ear de la apus o oae neagră ca tăciunele.

— Vrei tu, moșule, să'ți dau ție punga asta ?

— Cum de nu, taică, cum de nu !

Moșul luă punga. Vărsă bănuți de aur în mână, și aruncă un pumn la răsărit și altul la apus. La răsărit și la apus se încolăci două fulgere, ca doi balauri, și cu fulgerile periră și oaea albă și oaea neagră.

Cerșetorul speriat, se închină, și zise, lăsându'și sprâncenile pe ochi :

— Piei demone, bātu-te-ar crucea !

— Moșule, strigă omul cu noroc, la tine e punga?

— Nu, duce-s'ar 'n pustii!

— E la mine 'n sîn, răspunse omul, și începu să fugă.

Tălpile îi crăpaseră de fugă, când dete de o apă repede. Dăsnădăjduit, își făcu vânt și se aruncă cu capul în jos, în mijlocul ei. La un stînjén, mai la vale, apa îl aruncă în sus. Și pluti ca o bēșică umflată.

— Nicî să mă înec n'am parte!

Rupt de osteneală, sângerat de drum, înfricoșat de noroc, se întoarse la cărciuma din satul lui. Cum intră pe ușă, bărbații își scoaseră căciulele, femeile se ploconiră și un bătrân îi zise:

— Cu sănătate și noroc!

— Cu sănătate da, dar norocul... du-

că-se dracului! răspunse omul și ceru o oca de vin.

Cum puse gura pe oală, o sorbi pînă 'n fund, fără a se uita la ceilalți cari îl priviaū cu zmerenie, ca pe cel mai bogat om din lume. Mai ceru încă o oca, și o bēu și p'aea pe nerēsuflate.

— Dă la oameni să bea, să bea cât or vrea.

— Noroc! zise o femeie bătrână.

— Muere, ducă-se dracului norocul! strigă el, privind'o cu niște ochi roșii că par'c'ar fi picurat sânge din ei.

Și bēu, și bēu, și bēu. Abia îl mai ținea picioarele. Trânti căciula, aruncă zăbunul, scoase punga din sîn, îi largi gura, ș'o puse pe tarabă. Bănuții de aur selipiaū par'c'ar fi fost vii.

— Eacă, zise el rîzînd cu hohote, s'o bem toată...

Un flăcău se apropie de pungă.

— Uf! ce frumos clipesc, par'că sînt ochi de fată mare!

— Ași! mormăi o bătrână cocoșată, babei sînt ochii dracului!

— De unde știi? întrebă repede omul cu noroc, scăpând oala cu vin de la gură. Să'mi dea rachiū, o oca de rachiū, mie și babei, că baba'i calul dracului!

— De unde știi? zise baba, și din buzele ei negre scoase, ca o ghiară de pisică, un dinte ascuțit.

Și bēu, și bēu, și începu să cante, să dea chiote, să joace, pînă odată se opri și privi lung la roata din prejurul lui. Ii ardea capul.

— Mēi, oameni buni, zise el aducēnd mēna la briū, știți voi una? Să te ferească Dumnezeu de noroc!

— Ași! ce vorbă! răspunseră toți odată.

— Măi, oameni buni, știți voi una? Eă d'oi vrea să mă înec nu pot, că plutesc ca o bășică!

— Eî ași!

— Măi, oameni buni, știți voi una? Eă d'oi vrea să'mi tai beregata nu pot, că nu intră cuțitul!

— Eî ași!

— Să vedem! zise baba, a cocoșată, desfacând o gură pîn' la urechi.

Omul trase cuțitul din briu și se izbi în beregată.

Cuțitul intră, ca într'o cârpă, de colo pînă dincolo. Sângele gâlgâi și omul căzu, lung și greu, ca un buștean.

Toți înmărmuriră. Ușa prăvălii se deschise și se închise fără să fi eșit nimeni. Afară s'auzi un rîs ascuțit: hi, hi, hi. Apoi un glas:

— Unde e punga?

Toți îngălbeniră și începură a se închina, șoptindu'și speriați :

— Cine-a fi rîs ?

— Unde-a fi punga ?

— Era aci și ne peri din ochi.

— Dar baba, unde e ?

— Care babă ?

— A cu un dinte în gură și cu cocoase în spinare ?

— Eă am văzut'o, — zise un flăcău, și i clănțaniau dinții de frică, — a intrat în perețe par'c'ar fi sorbit'o o vultoare !

Un bătrân trase cuțitul din gâtul omului.

— E rece ca ghieața.

— A scăpat de noroc.

— Și cui rămân toate bogățiile lui ?

— Altora.

— Ce nu știți, zise un moș cu barba pînă 'n brîu, nu știți că nimeni n'are no-

roc pentru el? Norocul e al dracului: îți vine ție ca să folosească altora.

Ș'a plâns muerea pe bărbatul său. Dar, cu atâtea turme, și cirezī, și hergheliī, cūrând s'a mângâeat. Și nu s'a lăsat pînă n'a ajuns de la șapte la paisprece, că decăt fără soț... mai bine paisprece decăt șapte...

FANTA-CELLA

Aiei țipătul Goelanșilor nu e, ca aiurea, ascuțit și jalnic. La Miramare cerul e albastru ca o baltă de peruzea. Marea să îndoaie în cute de zmarald, bătând malurile golfului și prelingând licărișul zărei, arcuit din lagunele Veneției pînă în livezile Iliriei. Șalupele, cu două pînze, alunecă, se întrec, ca lebedele când își încondură aripele și vîslesc adînc cu picioarele lor cenușii. Și nu e dor, nu e farmec, și cântec de dragoste, pe care călătorul să nu'l simță isvorînd de pretutindenți din pînza ce lincăe molatic, și din albia țermurilor cu grădini de chiparoși și portocali.

Și dacă năvodul atârnă greu, pescării întind vesel de funii. Mușchiilor lor de aramă se umflă; mânecile trosnesc; chipurile lor, torturate de opintire, se 'nviorează; ear când apar din valuri, maldărilor de pești, cari sar și scutură din coadă, încep cu toții să cânte, în mijlocul șuetului de peste ape, cântece moștenite de la strămoșii lor.

„Eviva! colț fericit al lumii cu adieri și calde și răcoroase. Cât vei fi bogat în pește și aurit de soare vom pluti în copăile noastre pînă în matca Adriei.“

„Apus norocos ce momești vietățile undelor și le arunci în ochiurile plășilor late, vînturile tale arar vin năprasnice și haine; norii se bolovănesc și se sparg pe loc; ploile repezi par'că încetează înainte d'a începe. Eviva!“

„Cerul nostru e ca un copil blajin, plân-

ge ca să rîză îndată cu lacrimile în ochi.
Eviva! grădină fericită a lumii!"

Pe țărmul din spre Molo, printre stânci de var și de cremene, pescarii se odihnesc, rîd, și mestică tutun, scuipând cleios și galben; cu pălării de pîslă vînată, plioștite într'o parte; pantalonii sumeși pîna la țurloae; cămășile groase, desfăcute pîna la umeri; piepturile lor cu păr roșcat, stufos și creț; rași, uscați, cu toarte de argint în urechi.

Coșurile de cătină staū încărcate cu pește proaspăt.

Femeile îi așteaptă fluturînd batistele pe înălțimi. Copii coborînd în cîrduri, îi întreabă, din depărtare, dacă aū prins raci, crabî și stele de mare.

Dar pescarii aū tainul lor de glume, cântece și povești. Tinerii spun ce furtuni

aū învins, ce fete din Triest aū înduplecat, și câți delfini aū întrecut la înot. Bătrânii povestesc cruzimea condottierilor și câte se mai zic de „stânca sângelui“, de „crucea căpitanului Piombo“, și de „umbra Lagunei“ care rătăcește din miezul nopței pînă să albește Luceafărul dimineței ca un ban de argint.

Numai moș Fanta stă tăcut, rezemat d'olepede ocolită cu merișor. Barba și pletele'i albe, țurțurate de sarea mării, 'i-acoperă ochii și fața uscată și scorojită ca o piele de miel întinsă la soare.

— Aī gură și cimpoi, fă să răsune dealul și smîrcurile mării...

— Aide, moș Fanta, aduți aminte din tinerețe...

— Uită dorul celor perduți... tot se ascunde, nimic nu se perde...

— Și ca dăstul veți tăcea lungit pe scinduri de molift, cu mirul pe frunte și cu pământ în gură.

— Cântă-ne, că ți-or cânta și ție greerii, șerpilor și broaștele.

Moș Fanta scutură din cap, și amuți gluma tovarășilor săi.

— „Ei! cimpoiul meu de cincizeci de ani a uitat să rîză, că de 'l umflu să îndruge „Tarantella din Neapole“, el plânge într'una, tovarăș trist al inimii mele.

Cimpoiului se umflă, ca o lighioae ce înviează, și țiuitul lui, lung, migălit, îngânat, ca o veste tristă din capătul apelor. Ochii lui moș Fanta luminară în negura orbitelor. Fermecat de amintiri, începu să spue.

„Când lumea nu era pustie și soarele răsăria de două ori, fără să apue vr'o dată,

Fanta-Cella alerga zglobie pe creștetul golfului, mânând caprele din earbă răscoaptă a muchilor în pajeștile grase de la umbra albăstruie a dafinilor. Și nu era lămâe mai galbenă și mai parfumată ca părul ei despletit, nici cicoare mai albastră și mai învoaltă ca ochii ei limpezi și blânzi.

„De adormia, caprele îi mîngăiau obrajii, ș'o treziau în glasul păsărilor cari se certaă sub boltele de viță. Privirile 'i-alunecaă pe poteca de argint trasă de soare peste velința mării mișuită de colorii.

„Petrele, Albatrozi și Muetele, cu aripă ascuțite, retezaă netezișul apelor, muindu'și gușa, în goana vînatului. Ogrăzile de măslini, pe povîrnișul golfului, ca niște petece de fum împrăștiate p'o pînză verde și înflorită.

„Atunci Cella fără să clipească, dreaptă ca o făclie, cânta. Vorbele ei curgeaă ca

niște picături de apă ce cad pe marmură. Nu era șir, nici înțeles. Nu ghiciai gând, nici simțire omenească. Și glasul Cellei suia fără căpătâiu, repezindu-și dorul, nedăslușit și rece, între mare și cer.“

Cimpoiul, chinuit la subțioara lui moș Fanta, se tănguia ca și cum cine-va l'ar fi sugrumat. Sunetele năvăliau afară îngheșuite, repezî și jalnice.

— „De unde vii Cella?.. odor din lumea fără carne, fără ură... de unde vii?”

— „De unde vin toți și calc pe unde nimeni nu atinge, îmi răspunse ea mîngâindu'și iedul grivei ce-o împungea cu coarnele drepte și țepene.

— „Un'te duci Cella, unde te duci?”

— „Dincolo de lume, pe unde nimeni nu mă poate urma.

— „Și când te înfunzi în scorburile

pietroase nu simți singurătatea ca o durere?

— Nu știu ce e durerea căci n'am cunoscut plăcerea, nu plâng căci n'am râs niciodată. Păsările Sân-Petrului aleargă, despică vânturile, și pe senin și pe furtună același glas aă, aceeași fire . . . întrebă-le pe ele de sînt fericite or nu.

— „Dar spune-mi Cella, când noaptea se'ngână ca ziua, n'ai simțit focul inimii aprinzându'ți obrajii? Și n'ai întins brațele goale după închipuirile minții?

— „Cine m'a întristat, ca să fiu mângâeat? Cine m'a mângâeat ca să'l pot dori? Și de ce să mă mângâe? Și de ce să doresc? Mă-e dăstul ce vîz, ce auz, ce înțeleg, ce mă'npresoară. Iasomia bălsămează aerul cu miros de faguri albi; soarele, în zori, șerpuește munții Triestului cu che-nare de rubin, ear la amieză sparge și ri-

sipește curcubee cari se mișcă în fite-ce creț al mării. Eacă dorul și dragostea mea!

— „Cella, dacă nici pirat, nici pescar, nici păstor nu ți-a înduișat inima, pe cine cheamă când cânti?.. De ce cânti?..

— „Cânt că mi s'a dat glas, cum privesc că am ochi. Marea de ce și cântă povestea ei? Greerii de ce chirăe când noaptea învăluie pământul?

— „Cella, tu mă privești perdută gândurilor, ca ruinele Servolo cari privesc nepăsătoare peste tot întinsul Istriei. Dar d'ai ghici, din ochii mei, câte nopți le-am făcut zile, poate te-ai îndupleca să unești ieziu tui cu mrejele mele. Și n'ar fi ciută nedoborâtă, n'ar fi vânt nebiruit, gândindu-mă cum mă aștepti în pragul casei noastre...

„Și când 'și-a plecat, la sărutările mele, capul inecat în mătasea părului, florile îi

cutreerară trupul, și broboane calde licăriră în genele ei tremurătoare.

— „Cine iubește nu mai moare . . .

„Noaptele nu întunecă lumina inimii. Fericirea adormise pe perna pe care Cella își odihnia capul. Sub ochii mei priviam neconținut înțelesul vieții. Cerul mi se părea aproape ca un tavan azuriu; podoba grădinilor din Miramare ca un vis de care ne apropiam; viața, ca o vecinicie . . .

„Intr'o zi plutiam spre Triest. Dăspicam marea cu lopoțele. Imi băteam joc de zborul goelandului. Și mă ferbea dorul d'a împărtăși lumii că la umbra dafinilor, pe unde ațipiam mângâind pletele Cellei, nu e zi și nu e noapte ca ori-ce zi și ori-ce noapte, ci traiul zîmbet din stele și o simțire din alte lumi. Aș fi murit de fericire

dacă aş fi închis numai în mine aceea-ce toate inimile la un loc n'ar fi putut cuprinde.

„O! de ce vânturile nu mă dete rechinilor. Vieața n'ar fi murit, căci adormind pe talazuri, ca p'un pat moale, cea din urmă tresărire a dragosteii ar fi călătorit vecinic ca o fășie de lumină ce colindă tot infinitul fără să se stingă vr'o dată.

— „Aduceți Chianti, roșu ca sângele!
Turnați Barolo, ce ferbe ca patima!

„Strigară pieteniî când sării în mijlocul lor.

„Ș'am bcut, printre fiascuri și femei dcsfrinate, pîna când farul Triestului ș'a aruncat lumina, ca o limbă de aur, peste valurile întunecate ale golfului.

„Când mă întorceam spre casă o noapte posomorită înghițise lumina stelelor, ș'o

noapte, și mai profundă, înfașa mintea mea de mai multe ori. Cercați să-mi închipuesc pe Cella în pragul ușii, și, în creerii mei de plumb, acel chip, la care mă închinam, s'amesteca, dispărea. De'î zăriam obrajii rumeni, ochii i se stingeau, de mi-apărea coama aurie, fața i se risipia ca un fum ușurel.

„De două ori mânia m'a ridicat în picioare. Am întins brațele ca să smulg locul, în care m'aștepta fericirea mea, și să'l arunc în mijlocul apelor.

„Vijelia răscula valurile, negre ca niște dealuri de marmură neagră, desfășurându-le cu furie pînă le spărgea de maluri, unde și lăsa, ca niște bale de mânie, spuma lor albă și amară.

„Și când, mai târziu de miezul nopții, trasei zăvorul și deschisei ușa, Cella plângea, ingenuchiată la candela Madonei.

— „De unde vii? îmi strigă ea, înecându'și suspinele. Ce patimi ți-aū stins lumina ochilor?

„Și dispăru în întunericul nopții...

„Alergai. Cercați să străpung întunecimea cu privirile aprinse de durere, dar înghietați locului... Pe stânca Vultorii se ridică, în mijlocul nopții, un sul alburiu, și glasul Cellei s'amestecă în vuetul mării...

— „Fanta! Fanta! cine iubește nu mai moare!“

Apoi, un zgomot de trup omenesc care cade și se amestecă în furia valurilor.

„Adouazi, tîrîndu-mă pînă la stânca Vultorii, marea era netedă ca o oglindă. Nici o cută, nici un cerc, nu'mi-arăta mormântul fericirii de erî.

„Marinari, voi cari biruiți vijeliile, fugiți departe de Triest. Dăspicați munții și

viriți în pânțele lor odorul zilelor voastre. Numai acolo omul apelor ar scăpa de omul orașelor!“

Moș Fanta tăcu. Sprâncenele 'i-acoferă ochii. Pescarii șoptiră, făcându'și cruce, „e nebun, sërmanul, e nebun!“ Bêtrânul plecă. Iși umflă cimpoiul, și după o tînguire de sunete ascuțite cari îți tăiau auzul ca un herăstrău subțire, mormăi, în tăcerea apusului:

„Când lumea nu era pustie și soarele răsăria de două ori fără să apue vr'odată, Fanta-Cella alerga, zglobie, pe creștetul golfului, mânându'și caprele din earba răscoaptă a muchielor în pajiștile grase de la umbra albăstrie a dafinilor... Și nu era lămâe mai galbenă și mai parfumată ca pèrul ei dèsplesit, nici cicoare mai albastră și mai învoaltă ca ochii ei limpezi și blânzi...

MOȘ CRĂCIUN

P'atunci umblău sfinții pe pământ, se deschidea cerul la Bobotează, farmecele închegaă apele, ear uniî telegari mâncaă jerică . . .

Earba era deasă ca peria, să fi zis că a sosit Priar cu adierile încropite, cu lumina caldă, cu hălăciuga de brebenei și cu stururile de păsări gonite de arșiță de prințări și pustiuri pe unde nici gândul nu colindă.

Grâul înfrățise nalt d'o șchioapă, și de s'ar fi dat afund ciocârliile, în stuful lui, ș'ar fi ascuns și trupul cât un pumn și cio-

cul limbut, și moțul bălțat ca și cum ar fi încondeeat de mâna omului. Vitele satului pășunaū lacom. Porcii găfuind, cu coada sfredel și cu rîtul în jos, ronțăiaū ghinda, făcēnd clăbucī la gură; pe spinările lor se lăsaū, din zbor, corbī negri și lucioși, ca păcura, și'ī ciuguliaū, eară ei, dēschizēnd leneș ploapele cu gene gălbuī, își rēsfireaū coama de plăcere. Căiniī tolăniți la soare lătraū prin vis, alțiī își dēsfașuraū colacul trupului, întinzēndu-se apăsāt în picioarele de dindărăt.

Țēraniī voioși, în ziua de Ignat, după ce înjunghiară porcii și'ī pārliră la foc de paie, și'ī spălară cu cărămidă, cu frunze de gorun și cu apă caldă, ca oameniī, se abătura pe la cărciumă. Ba un rachiū, ba o țuică caldă cu zahăr, ba un vin, ba douē, ba nouē, și cheful, rumen și guraliv, se în-

tinse ca focul. Băutura, chieful și jocul se țin de mână. Hora e prea încetinică. O sparseră, după două învârtituri, și, împle-tindu'și mâinele, o repeziră în șir vioiū, aci bătând cu călcăele pe loc, repede și înde-sat, aci aruncând picioarele sus și lung ca și cum ar fi sărit pârleazuri. Și pînă cu noaptea în cap zobiră pămîntul, netezin-du'l ca în palmă.

Dar în ajunul Moș-ajunului se dēslegă un viscol din adâncimea vînată a cerului. Crivēțul se năpusti rēsturnând copaci bē-trâni, smulgēnd și risipind acoperișuri de stof și de coceni, amuțind lighioile și în-fundându-le care pe unde înemeriaū. Ză-pada mărunță și rēsucită, izbia în geamuri și se prăbușia pe coșuri ca niște suluri. Ziua, la amieaza mare, se întunecase.

Și când vēntul măi conteni, se așeză p'o ninsoare cât foloștina de mare. După

un ceas zăpada era la glezne, după două pînă dincolo de genuchi.

Se moinase și zăpada cădea mai mare și mai deasă, și creștea, creștea, mai sus de prispe, mai sus de lavițe. Pe la toacă era la clanță. Oamenii suflau greu, tăeauă pe la mijloc, aruncând zăpada din ușe, și deschizend părții adânci și înguste mai spre rude, mai spre biserică, de gura popii care ținea într'una cu sfînta slujbă, cotind și spre cărciumă de gura cărciumarului.

Ș'a stat ninsoarea și s'a pus o gerueală de crăpaū pietrile, de trosniaū lemnele și'ti scrișniaū dinții în gură. Moș popa zbughia la cărciumă să se mai dēsghiețe că e bētrân, și alții după el, ce-o face popa să facă și ei. Popa, înghiețat vargă, da una după alta, vorba și țuica, țuica și vorba.

Ceilalți, roată în jurul popii, ce făcea popa făcea și ei.

— De la Dumnezeu e ce e, că de la noi nu e, zicea popa, dar prea e prea. Așa zăpadă n'am pomenit.

Și mai supse o țuică.

— Alunecă, alunecă, grăi ear moș popa, mai cerând una. Ei, păcatele mele, Doamne, d'o începe ear, m'am topit mâine cu crăciunul, rămâi fără colaci.

— Sfinția-ta, ai de unde, răspunse morarul — un morar gras și rumen, cu obraji bucălați ca niște pite — dar ești ce mă fac? Cine mai dejugă la moara mea?

Și pescarul zise :

— Părințele ce n'oî prinde cu icoana în ajun prinzi cu slujba la Crăciun, și morarul de i s'o odihni pîeatra, când o începe o să înceapă mai cu foc. Că sufletul cere slujbă și gura mălai și făină. Dar ești cu

plasa mor de foame, că apa a înghețat tun.

O văduvă, de colo, săracă lipită, cu cinci guri pe cap, își uită să ceară ce venise să ceară, și se tot gândia, știind și pe moș popa, și pe morar, și pe pescar, bogați, putrezi de bogați. Apoi deschise gura și zise, ștergându-se pe la nas cu mâneca cămășii:

— De, părințele, de, a fi n'a fi, dar așa 'mă-a spus zdrența mea de copil, văcarul satului, că în inima pădurii a sosit Moș Crăciun, c'o barbă albă pînă la genuchi, și tremură, și dârdie, sprijinit în patru copaci. Pînă nu l'om goni nu scăpăm cu vieață, ne îneacă zăpada și murim cu zile.

Popa se scărpină în barbă, și zise:

— Mai știți... te pomenești... ce cu gândul n'ai gândi...

Morarul își frecă mâinele, și zise:

— Pe el părinte! să'i scuturăm cojocul!

Și pescarul își scutură pletele cârlionțate, și zise :

— Ce te gândești părinte, să sculăm tot satul și să'i tragem o tăvăleală să se ducă nouă cu a brânzei.

Și se repezi popa, împleticindu-se, și după el morarul, și după morar pescarul, și după pescar veduva, și după ei, cât țî-aî lega nojițele, se adună tot satul: bătrânețele cu sfatul, flăcăimea cu voioșia și muretul cu zarva. Cu lopeți, cu furci, cu cio-mege, se duceauă năvală spre pădure, ear în fruntea lor mergea moș popa c'un trata-vanghel la subțioară, și așa era de îmbul-zit, că făcea un pas pe jos și nouă pe sus.

Laudele curgeau clae peste grămadă. Ei, pînă aci, i-a fost lui Moș Crăciun. Numai să le pice în cale și lasă'l, ce i-or păți oa-sele numai el o să știe. Val-vîrtej; nouă toane; pěr în barbă n'o să'i rămâie; o să'si

ducă în brațe, barba zmulsă ca un maldăr de fuioare, și în loc să ție drumul mare o să se năpustească prin tufișe și prin crânguri.

Ajunseră la pădure. Și de cum ajunseră le clănțani dinții că par'că cu toții ar fi avut ciocuri de barză. Intrară în pădure.

Și moș-popa le zicea într'una :

— Înainte copii, înainte cu Dumnezeu.
Că n'are de un' să vie atâta foc de ger.
Răsufă Crăciunul și ne tae măruntaele. Să
dați pe nemiluite!

Dar când ajunseră în inima pădurii o muțeară de toată isprava, și le căzură din mâini furcile, topoarele și ciomegile.

Cu cine să te puî, sfinte și stăpâne ?

Moș Crăciun era o namilă de român cât toate zilele. Moțăia rezemat de patru copaci groși cât buțile, și copaci se îndoaia trosnind sub șalele lui. O mână d'ar fi învârtit i-ar fi culcat pe toți la pământ. In

barba lui albă era atâta lînă cât ai lua după o turmă. Și îi curgea la vale, de sub nas și de sub ochi, pale, pale, mustățile și barba, și se îneca în mai jos de genuchi în zăpadă; să fi zis că varsă cineva, cu gălețile, lapte și sloi de ghiață, așa îi erau de lungi, de albe și de înghețate mustățile și barba. Chica îi înfășura umerii și spatele, ca o sarică, pînă la mijloc.

— Ei părinte, acum e-acum, zise un voinic, cu zorul or cu binișorul?

Și popa îi răspunse, ca și cum ș'ar fi dat sufletul:

— Ba cu binele că e mai bine.

Și femeile îi șoptiră:

— Fă-te înainte, sfinte părinte, și citește-ți ceva din carte, poate n'ei dăselega de el.

Popa făcu trei pași înainte, zece îndărăt, și deschise cartea. Iși drese glasul, și ear și'l drese, fără să înceapă slujba.

Mulțimea îi strigă :

— Aïde, părinte, aïde, zi pe carte că
înghiețăm aici.

Moș popa începui, vrënd nevrënd, pe
nas și prelung :

— No, no, nă, ă, ă, no, o, o, . . . călare
pe măgar, ă, ă, o, nă, nă, și toți îi e, e,
eșiră înainte cu salcie înflorită . . .

— Intoarce foaea părinte !

— La maslu părinte !

— Ce salcie, ce flori, părințele ?

Și popa zăpăcit vru să întoarcă foaea
cu aceeași mână cu care ținea cartea. Car-
tea îi scăpă, se afundă și nu se mai văzu
din zăpadă. Moș Crăciun se deșteptă din
somm, crăpă ochii, și după genele lui albe
și lungi să scutură puzderie de ninsoare.
Iși cletănă pletele, și pletele lui, încărcate
cu chiciură și polei, sunară ca un șir de
clopoței. Răsufală o-dată și gerul care se

năpusti pe nările lui cutremură mulțimea, ear popa se cletănă pe picioare și dădu cu nasul în zăpadă.

— Ce făcuși popo? zise morarul.

— Era să cazî părinte, zise pescarul.

— Ridicați pe sfinția sa, zise văduva.

Când se ridică popa de jos, ne vîzînd bine înaintea ochilor, se poticni spre Moș Crăciun, dar cum se apopiă de el cum îi înghieță inima, și dăte în genuchî:

— Moș Crăciun îndurate, zise popa, amețit, țara e mare, mai dute și pe la alții, că d'ei mai scutura o palmă de zăpadă rămâi fără colaci și sunt sărac lipit.

— Ești bogat părinte, zise Moș Crăciun c'un glas de se cutremură pădurea.

Apoi plecându-se la urechia popii îi șopti ce'i șopti și se întinse în lungul oaselor. Pe unde atingea cu mânele, crăcile trosniau și săriau așchiile din ele.

Popa se sculă de jos ș'o șterse spre sat, sprinten și vesel, ca și cum ar fi întinerit.

— Ce ți-a spus părinte? întrebare cu toții.

Popa tăcu și'si cătă de drum.

Morarul făcu câți-va pași spre Moș Crăciun, îngenuchie și zise :

— Rogu-te, Moș Crăciune, ca destul atâta zăpadă că nu mai dăjugă nimeni la moară, și'mi mor copii de foame.

Moș Crăciun își suflă nasul, și din amîndouă nările îi săriră două ciubuce de ghieață. Și zise morarului :

— Nu cârti morar bogat, ai zece sate la moară și tot te plângi? Măine pînă în zori te-așteaptă zece care cu grâu și zece cu porumb.

Morarul se sculă de jos, se scărpină la ceafă ș'o tuli spre casă ne mai putînd de bucurie.

Veni rândul pescarului. Făcu și el câțiva pași înainte și dădu în genuchi.

— Moș Crăciune, nu mă lăsa. Inghieață Dunărea, înghieață smîrcul mărilor, îndurate însă de apa satului că nu mai vîz coadă de pește și'mî plînge muiera în vatră.

Moș Crăciun se scutură, și zăpada curse nemiluit, și acoperi pe pescar pînă'n creștetul capului, deschise gura, și auzi toată nemărginirea ca și cum ar fi gonit crivățul :

— Pescar, pescar, ce te milogești, că ai chiag d'estul. Dacă vei da cu plasa și vara și eara, de un' să mai fie și peștele? Fă o copcă, bagă coșul t'eu ăl mare în copcă, și mâine din zori luptă de'l scoate că va fi încărcat cu crapî mari și dulci.

Creștinu se sculă de jos ș'o porni spre cămin, scuturându-se de zăpadă.

Și când veduva începu să'și spue păsul, Moș Crăciun o îngâna zîbindu-i.

— Moș Crăciune, sunt săracă...

— Ești.

— Moș Crăciune, am cinci copii...

— Ai.

— Moș Crăciune, vine Crăciunul și n'am porc...

— Vine și n'ai.

— N'am para...

— N'ai.

— N'am mălai...

— N'ai.

— N'am gătej...

— N'ai.

— N'am cojoacă...

— N'ai, dar nici minte n'ai, zise Moș Crăciun, deschizând ochii mari, și genele albe îi trecură de creștetul capului. Aleargă acasă și înhață purcelul de coadă să nu fugă, acoperă'ti mălaiul că'l risipesc copii,

și închideți ușa cocioabei că ard lemnele de pomană.

Văduva se uită lung; tot nu'i venia să creadă ce-auzise, dar, inimă bună, când plecă zise :

— Să traești Moș Crăciune și să mai vii pe la noi.

— Să trăești și tu femeie.

Urișul se ridică în picioare ca o namilă. Smulse drept toeag un gorun ca pe picior, întoarse spatele și făcu un pas. Și un pas era cât o repezeală. Și făcu doi cât o goană de cal. Ear în urma lui se băteau crivățul cu austrul și zăpada se pornise ca niște nori învîrțiți și răsuciți, de n'o pătrundeaî cu ochii.

Rămaseră toți cu gurile căscate. Și buni bucuroși, că aū scăpat de moșneagul care ducea cu dînsul viscolul, se împrăstieară pe la casele lor.

Popa se certa cu preoteasa și ținea în ruptul capului că Moș Crăciun l'a învățat să nu doarmă toată noaptea și să zică mereu :

Un colac, un colac
abia s'îl îndes în sac ;
d'ar fi cât roata de car
de popă n'aveți habar.

Un colac
că mă 'npac ;
doi colaci
dacă vrei să mă împaci.

Numai dacă o zice mereu, pînă adouazi, îi va merge bine cu crăciunul. Și popa în drugă mereu par'că și perduse mințile.

Morarul cum văzu că toate apele aū înghiețat, afară de apa de la moara lui, pe loc se gîndi că asta este o minune d'a lui Moș Crăciun, și s'apucă, cioc-boc, să dreagă câte-ceva și să ungă osiea morii. Se pregătia pentru zorul măcinatului d'adouazi.

Pescarul lacom sparse pe rîu atâtea copci câte coșuri avea. Dădu coșurile afund și le legă de țeruși.

În ajun popa plecă cu icoana, dar, amețit că nu închisese ochii toată nopticica, și îmbulzindu'î în minte cuvintele pe cari le turuise într'una, cum intră în casele creștinilor, în loc să cânte „în Iordan botezându-te, tu, Doamne“, îl duse gura anapoda: „în colac botez... așî ce spuî și eû... no, o, o, î, î, în doi colaci botezându-te, tu Doamne...“

Și bieți oamenii n'avură ce face, dădură pe taica părintele afară din casă, bănuindu'l că ș'ar fi perdut mințile de bătrânețe, și mai ales de bătură.

Popa rămase fără colaci.

Morarul, cum se crăpă de ziuă, ridică stăvilarul, căci venise la măcinat un bătrân

cu porumb. Dar apa, cum năvăli și începu să'și îndese sloii de ghieață, zmulse și duminică roata morii, și morarul rămase și ploat și fiert, ca vai de el.

Pescarul când se duse să'și caute coșurile, iea coșurile de unde nu's, căci pe toate i le luase apa. Ridică pescarul câteva cruci și leturghii lui Moș Crăciun, dar rămase și fără pește și fără coșuri.

Numai bieata văduvă se alese cu bine, căci acasă găsi un porc întreg. Oamenii satului, suflete milostive, gândind că ea n'are nimic de Crăciun, unii i-aduseră mălai și costițe de porc, alții picioare, alții mușchi. Ear copii le rânduise în chip de porc, și cel mai mic, un creț cârlionțat și bucăliu, se legase cu betele de codița lui, și, prefăcându-se că'l tîrăște porcul, ținea într'una:

— Nea, nea, ho, ho, purcel, ho!

Ei, d'ar fi lumea cum ar trebui să fie, pînă în ziua de azi săracii ș'ar mai înduleci necazurile la zile mari, ear bogații cei lacomi ar mai primi câte un bobîrnac din Paște în Crăciun.

Ș U E R

La răspîntia căilor singuratice, unde călătorul e minune și glasul omului poveste, o colibă, dusă pe jumătate în pământ, stă locul neclintită.

Stăpânul lumii e vîntul, și aruncă, ca în bătătură la el, clăi de nori posomorîți peste întinsul cerului. Frunzele uscate scot sunete seci, și repezite în depărtări se perd spre roata pământului.

Noaptea învelue tot ca într'o trîmbă de întuneric. Prin crăpăturile ușii licăresc fășii de lumină ce se mișcă, ca și când s'ar țese, schimbându-se între ele.

Înainte vreme, în așa loc ș'așezaă pragul ceî cari, biruiți de dorul libertății, fugiaă de mincinosul traî al iobăgii. N'aveaă nici plug, nici boi, nici sapă. Pămêntul înțelenia nespart. Dar par'că se săturaă cu bucuria d'a să mișca încotro 'i-or duce picioarele și cu goana ce dădeaă în huzmetarii vitregi.

Așa sta, în limpezimea câmpiilor, coliba haiducului cu poturi ciadirii, cu șerparul verde, zmead la față, cu mustața rară și cu ochii ca solzul de crap.

Șuer aține, în plaiuri depărtate, poteca arnăuților cu fes roșu și cu eatagan adus.

Când făcu crucea, dând drumul murgului, Kira, îi strigă țintindul pe cale: „Lasă murgului tot zborul, Șuere, și să 'mî întreci vântul de miează-noapte, vânt fără noroc, de suflă încotro te duei.“

Kira ș'așteaptă voinicul din halducie. In coarne de cerb atîrnă carabine cu guri largi și pistoale cu plăsele de argint și de sîdef. Văpăița, cu feștilă de călți resuciți, tremură în colibă o lumină galbenă și tristă. Flacăra ei slabă joacă ca și când ar voi să scape din feștilă, și arunca umbra Kirei, de pe perete, sus pe grinzi.

Fusul Kirei sboară în lungul firului, ca la doi coți de degete și sugă de sub pămînzalcă caerul plăvan. Pe genuchiile ei doarme, somn dulce, Niculina, o pueandă sêlbatică, pe care Șuer o poartă în brîu ș'o schimbă pe umeri. Când a zis „mamă“, Șuer a ertat un ciocoiu, când a zis „tată“ a trimes două zburături de icosar, una în frunte de urs, cealaltă în frunte de idicliu.

Mulți ani Kira a strășnicit plaiurile cu alesul ei. Pletele'î, dese și negre corb, se

îndoaie din creștetul frunței pînă la umerii obrazilor. Ochiî ei poruncesc cînd nu dîsmeardă.

Cîntă, muindu-și pripit degetele cu care trage lînă din caer. Niculina tresare ; cască ochii rotunji și albăstrii ca o mărgea ; scutură pe spate coama părului ca spicul și agățându-se de sînul pîetros al mă-sei îi zice :

— „Tu bîcă, ai două fuioare, unul colea unul colò, unul în furcă unul pe grinzî, ăla e negru ș'êsta balan“.

Kira, zîmbind rîspunde : — „êl de sus e umbra, mamă, din așa caer trag ursitorile firul viețelor de nimic.“ — „Și de se rupe firul tîu, fusul cu tort cade ; dar de s'ar rupe firul de umbră cade și fusul de pe grinzî?“ Și vîzînd pe mă-sa dusă pe gînduri, se vîrî sub o blană de urs și adormi cu mîna aninată de cerculețele Kirei.

Ploaea începe cu boabe mari cât oul de graur; vântul gonește năuc și se umflă cu un vuet ce se ridică necontenit. O clipă colibă se luminează pe ferestraea podului. Un fulger cât un balaur se zvîrcoli în norii groși și negri ca zgura. Noaptea își închise earăși întunericul. O uruitură se perdu în depărtare.

Kira își făcu cruce; fusul îi scăpă din mână: de greutatea tortului rupse firul, căzu jos și se învîrti în juru măciulii. Niculina tresări. Kira, o sărută în creștetul capului, se pipăi și oftă apăsător. Simțise mișcându-se în pânțelele ei o nouă viață...

Niculina, întrebă: „unde e fusul din pereți? unde e fusul de pe grinzi?” Kira aruncă furca, se sculă de pe pătura sură, și

dreaptă și nemișcată, ca o stană de peatră, zise pe gânduri :

— Cum mi să bātu inima... și nu știu pentru cine. Nu'î bănuiesc nici partea, nici chipul, nici soarta. Dar'ar Domnul, d'a fi băeat, câmpul lui să dea nouë spice dintr'un bob, plugul lui să taie pîn' la izvoare, boii lui să lase d'o schioapă copita în pământ; să aibă umbra tihnită și casă la vèzul lumii; și potera și ciocoi să se ducă cum se duc stolurile de lăcuste, mănate de vènturi, în pustie locuri.

Dar — cum nu să mai pomenise — cel din urmă fulger dēslegă începutul ernii. Rēcoarea se schimbă în frig. Fulgii de zăpadă cad împestrițând întunericul. Vèntul amorți.

Niculina, întrebă ear : „unde e fusul din perete? unde e fusul de pe grinzi?“ Kira

zise încet: „vai de mine! bărbatul plecă pe vânturi și pruncul se vesti pe viscol!”

Intr'un târziu suflă în văpaiță, își ghemui copila la sân, și adormi muncită de vise și de vedenii.

Dimineața câmpul e coliliu cât se perde ochiul în zare. Cerul acoperă ca un coviltir de argint aria pământului.

Ușa colibeii se deschide. Kira, într'o dulamă cu hârșii de vulpi, se repede în spre Cornul-Caprei, și privește neclintită.

La o fugă de cal, acolo unde cerul se împreună cu pământul, să zărește un vălmășag de oameni cari călări, cari pe jos. Ei vin și vin încet. Vin prea încetinel . . . Kira se cutremură. Vin și vin domol. Chipurile lor uscățive, cu mustăți răsucite și cu ochi de lup, se taie deslușit în moina limpede a dimineții. Cel d'întăiu e Ursul, care lasă

pistolul în oblânc și ucide cu pumnul. În sărici blănoase, cu căciuli cât căldările, ceilalți, merg cu privirea în jos, ca într'un alai de jale. Tolopan, Cătănuță și Deliu, poartă pe umeri sarcină ce d'ar fi mai mare de cât pământul nu i-ar strivi mai greu. Par'că numără pașii, par'că dibue locul în mersul lor. Se ducă ei, pe patul de tufani, cerb trântit din muchie de stâncă or mistreț doborât la jiriștea pădurilor? Dar unde se fie mai-marele lor? De obiceiă El venia în fruntea copiilor, jucându'și murgul ce'și mesteca zabalele înecate în spume albe și roșii.

— Unde e Șuer? strigă Kira . . . și pustiul se umplu de strigătul ei dăsnădăjduit.

Când ceata haiducilor sosi în dreptul colibeii, și puse încetinel jos patul de tufani, Kira văzu pe Șuer, înveluit în bunde, vînăt,

cu gura încleștată, cu capul sfărîmat, cu mâinele întinse d'a lungul trupului. Și se repezi la gîtul lui Șuer, ca o fiară care se azvîrle asupra prazii. Ii coprinse grumajii, își lipi fața de fața lui...

Când se ridică, cu buzele roșii, în mijlocul tuturilor, își aruncă dulama și strigă :

— „Dășteaptă-te copil, în măruntaele mele, c'a perit viteazul codrilor ! Și codrii vor fi moștenirea ta, c'ai mișcat pe crivăț, pe fulgerea și viscol.

Apoi înduioșată plecându-se pe trupul mortului :

— Iartă-mă, Șuere, că blestemaî și soarta pruncului ce n'a sosit încă.

Haiducii măsurară pe Șuer, c'o trestie, în lung și în lat. La câți-va pași, săpară groapa cu cuțitele, scoțînd bulgării cu pumnii.

După ce'l coborîră în locașul de vecini-

cie, îi înfipseră la căpătâiū două eatagane, legate cu sîrmă, în semn de cruce. Semn de viteaz și de creștin. Și cu toții, în jurul mormântului, se rugară în gând, învêrtind căciuilile în mâinele lor cojite de soare și de ger. Dar în aceste fețe de rășină dorul și mila se sfărâmă ca de niște lespezi de pîetră, și trec fără să lase urme.

Kira îngenuchiă; își acoperi fața cu marama udă de lacrimi, și sărută mormântul care începuse a înghieta...

La rēspîntia căilor singuratice, unde călătorul e minune și glasul omului poveste, în fața unei cruci de eatagane ruginite, stă coliba Șuerenilor, mândră și ridicată de la pămînt ca la trei tălpi de grindă. De zăvorul ușii e priponit roibul și suflă sperios pe nări rēsfrânte, și bate cu copita earba

de sub picioare. În colibă mama Kira se dăsmeară între copii săi: o fată mare ș'un flăcău. Fata e bălae; flăcăul e oascheș și larg în spete. E Șuer-copilul, căpetenie de haiduci, ce poartă fulgere în priviri și glasul lui te înghieață a bătăile crivățului, căci a sosit pe vânturi, pe fulgere și viscol.

Ș'a strâns grămezi de mahmudele ca jeraticul, zestre pentru sora-sa, șaluri de Țarigrad și chihlibare cât oul de găină; ear zestre și'eși: carabine ferecate și han-giere de Seraschier.

Acum, în toiul verii, ar dori se sboare la pândă, unde, Șuer-copilul, luând din cătare în cătare conacul isprăvnicii, își uită de trândăvia din răs-pîntia căilor singuratece.

Din depărtare s'auzi încetinel un cântec
prelung:

La Crucea de iatagane
De te-aș prinde cațaoane,
Să'ți dau foc la fustanele,
Să scape țara de ele
De lepră și de belele...

— Vin! zise Șuer, sărind de lângă masă.

— Vin, fătul meu, răspuse Kira. Spune
'mă mie, Șuere, ce 'ți lipsește? Ce nu ai?
Când ăi lăsa focului vieața de haiducie,
vieață de azi până mâine?

— Când eataganele de fer, de la căpătă-
iul tatii, s'or preface în eatagane de aur,
când din busuiocul de pe mormântul lui
vor răsări dafini și naramzi, când codrii
or înfrunzi eara ca și vara, vara ca și
eara... atunci și nici atunci...

PALATUL DE CLEȘTAR

Cam pe la începutul vremilor, pînă unde praștia minții nu asvîrle, se povestește, așa, ca din scorneală, că omul era croit din alte foarfeci și cioplit din altă bardă.

Tot cu mâini și cu picioare era și p'atunci, tot cu ochi și cu urechi, tot cu nasul d'asupra gurii și cu călcăele la spate, dar de învîrtia copaciul, smuls din rădăcină, și mi'ți izbia la mir lei pustiiilor, dihaniile cădeaŭ tumba, cu labele în sus, marghiolindu-se a moarte.

Apele curgeaŭ la vale și munții se ridicăŭ în sus. Nu se pomeniaŭ florî pe cer și stele pe pămînt — ca pe la pîrdalnicii

noștri de stihari — dar multe nu erau așa după cum sînt.

Impărații de muriaș în luptă de buzdugan, bine, ear de nu, li se uitaș de zile. Numai dacă barba le măturaș țerîna la nouă coți în urmă, chiemaș pe unul din feciori, pe cel mai viteaz și mai cu minte, și i dăruiaș naframa, inelul, paloșul, stema și gonaciul, ca să poată împărași și război în locul lor.

Apărarea și dreptatea atîrna de tăișul paloșului. Cu mintea cîntăriaș și hotăraș ear cu paloșul împărțiaș. Și spun unii că pe atunci mergea mai bine cu minte dreaptă și fără de legi, de cât, ca în zilele noastre, cu legi drepte și cu minte strîmbă.

P'asa vremuri se zice că ar fi văcut împăratul cu stema ruptă din soare, în cel mai frumos palat de cleștar și peste cel mai înțelept și mai viteaz norod.

Nu era craiū pe care împăratul cu stema ruptă din soare să nu'l fi domolit, că nici-o oaste dușmană nu putea să'i stea împotrivă. La vreme de adînci bătrîneți sta înzēuat în fruntea ostașilor, călare pe un bidiviū ce arunca pe nări trîmbe de fum și limbī de foc. Și toți ai săi prindeaū la inimă și biruiaū, căci așa li se păreaū lor cum era el de bătrân și înzilizit, tocmai ca o lance ruginită care d'apururea rēpuse-se pe orī-cine izbise.

Dar cāt era de mare și de vestit, că se dusesese vestea pînă unde pămēntul e drob și piftie, d'asurda îi fură toate.

Intr'o sfîntă de Vineri, cam pe la chin-diī, numai ce i se păru că stema din cununa împărătească se umflă și crește, crește, ba cāt oul de gâscă, ba cāt un boșar, și'i îndoi grumajii, și'l plecă la pămēnt. Infricoșat, împăratul, se luptă ce se luptă

cu namila de diamant, ear la urma urmii căzu cu fața în jos, podidindu'l un plâns de foc.

Nu trecu cât ai scăpăra din amnar și se apropiară de împărat, cu mângâeri și desmierdări, odrasla lui de trei fete, ca trei zîne, surori, și nepoate, cari mai de cari mai chipeșe și mai drăgălașe. Apoi veniră mai-marii tronului și slugile ohavnice. Toți cu toți eșiră ca dintr'o lacră, să cază cu mătăni, doară or curma focul împăratului.

Cel mai de frunte dintre sfătuitoari aduse vorba cam așa :

— Luminate împărate, care paloș ca al mării tale n'a mai fost atâtea veacuri întunecat și frânt la rēzboae? Care împărăție a rămas, atâtea mari de vreme, neștirbită și cinstită pe fața pământului? Care rāsura e mai învoaltă și mai rumenă ca domnița,

fata cea întâiu născută a Măriei Tale? Care mură să fie mai neagră ca ochii celei mijlocii? Care rază mai luminoasă ca domnița cea mai mică? Apoi, luminate Impărate, după atâtea noroace și bunătăți, ce'i fi având ca să te mai tânguești?

Impăratul de ochii neamurilor ș'a norodului, curmându'și plânsul, mulțumi tuturor, și furișând sfios ochii în sus văzu că stema nu e nici mai mare nici mai mică, de cum trebuia să fie.

Se potoli și făcu semn ca toți să plece. Iși sărută părintește copilele, și opri lingă dânsul pe sora lui cea mai mare, care era și cea mai înțeleaptă, și i zise încet, că zidurile d'ar fi auzit nu l'ar fi auzit:

— Surioară, surioară, lipește urechia ta de inima mea, și ce-o'i auzi, auzit să rămâe... Pe mine m'a ajuns grea bătrânețe, că une-orî stema din frunte crește, crește,

se întunecă, și de ce se întunecă e mai grea, pînă ce mă culcă la pămînt. Vezi tu, pare-mi-se că în această arătare e căderea mea ș'a neamului meu din scaunul domnii, că din cele trei împărătese ce mî-aș slujit de soții n'am avut parte de parte bărbătească. Că făceaș câte-o fată ș'adoua-oară cum făceaș băeat muriaș și coconul și muma coconului. Cea din urmă mî-a zis: „Măria ta, împărăția ce stăpînești a fost zidită de un bărbat, și ori cade ori se însu-tește de o femeie, ear de cocon de parte voinicească n'ai să ai parte“.

— Ei, Doamne, și d-ta, îi răspunse so-ră-sa, mîngîindu'l ca p'un copil speriat, eș vîz că stema e cum era, și tot la locul ei. Cât despre vorba muerească, cea de pe ur-mă, ca și cea d'întăiș, tot fără noimă și fără de înteles rîmîne.

— Tatăl meu, urmă împăratul, mî-a zis:

„Fătul meu, în cal îți las goana voinicului, în inima ta vitejia, în paloș biruința, ear la temelia „palatului de cleștar“ odihna norodului tău. Acolo zac, la umbră, ferecate, patimele mari și mici, cari fac pe om fericit și nefericit. Iea seama, fătul meu, că de le'î slobozi ai să'ți vezi supușii pe uni în desfătări ear pe alții în ahtieri. Ține aste patru chei, și să nu coborî în cele patru încueri de sub talpa palatului, decât atunci când ți-o peri o rază din frunte și mărirea ți-o îndoi grumajii.“

Impăratul scoase din sîn patru chei, una de aramă, alta de argint, una de aur și alta de diamant, și le dete sorî-sei, și'î porunci să se ducă, într'ascuns, să deschiză, și să se coboare sub talpa de la răsărit a palatului, și să cerceteze cuvântul înțelepciunii asupra stemei împărătești care, une-orî, crește, se împătrește, și se întunecă,

și de ce se întunecă e mai grea, pînă ce'l doboară la pămînt.

Noaptea, târziu, sora împăratului își făcu o cruce, își făcu două, își făcu trei, și cum învîrti cheea de aramă în broasca beciului de la răsărit, o vijelie îi amuți auzul, apoi locul pe care sta i se afundă pînă la glezne, pînă la brîu, pînă la gât, ear, de'i trecu dincolo de creștet, o văpae, ce lumina fără să arză, îi învélui obrajii.

La o cutremurare strașnică, două porți, țipând în copilile groase, se deschiseră, la dreapta și la stînga, și sora împăratului se pomeni într'o cameră cu totul și cu totul de aramă. Și când trecu prin alte două încăperi, una de argint și alta de aur, sora împăratului văzu minunea minunilor: stururi de păseri cari cântau ca din tilinci de argint, și sburau în toate părțile, și unele i se puseră pe umeri și își răsfirară aripele

luminoase zornăindu-le ca pe niște bănuți de aur vânturați din mână în mână.

Când dăscuie broasca de diamant, sora împăratului, împietri de spaimă . . . În prag se svîrcolia o namilă de balanr, șiși despica fălcile cât să înghiță un călăreț cu cal cu tot.

Limbile lui, ca niște săgeți pârjolite, le asvârlia din beregată și le înfigea pe nările nasului, scuișând clăbuc care se închiega și se rostogolia bēșici albe de măr-găritar. Solzăria lui era ca un curcubeu d'alungul spinării.

— Ah! muere cu suflet de bărbat, zise bălaurul, țineți îngerii, și ce'i vedea să nu te sperii că cine ține cheile taînelor e și mai mare și mai tare ca mine!

N'apucă săși vie în fire, sora împăratului, că strălucirea camerei de diamant îi luă ochii cu scelipirile de toate fețele.

Când se trezi, se feri în lături. Lîngă ușe, trei femei, în cătușe și priponite la zid de trei belciuge groase. Cea d'întâia ar fi fost frumoasă de n'ar fi zîmbat și n'ar fi mișcat gura neconținut, clewetind fără noimă. A doua bolboșia ochii săi verzurii, scăpărând scânteii de mînie. A treia, groasă ca o butie, rumenă și voinică, și tot semăna, ca o soră bună, cu celelalte două costelive și pițigăeate.

— Domniță, ce mai e pe lumea de pe tărâmul vostru? nici-o ceartă? nici-o ocară?

— Domniță, te-aș face praf și fărîme dacă nu m'aș teme că n'aș mai avea pe cine urî!

— Domniță, de când v'am părăsit nu mai e puî de om fericit!

Așa ziseră, pe rînd, cele trei surori: Zăvistia, Pizma și Prostia.

Sora împăratului se simți, o clipă, rea, cum nu mai fusese, cu o mâncărime în vârful limbii și prostă ca un buștean.

Se strecură pe lângă toate taînele încătușate în cruci, pînă în dreptul altor trei, cu părul din frunte sbîrlit, cu coamele despletite, cari sbîieraă de se zguduia din temelie peștera de diamant, mușcând din carnea lor de le țîșniaă sângele.

Lîngă ele sta una neclintită, senină, pe gânduri, cu privirea dulce și fără pic de amăgire.

Numai ea, dintre toate, era slobodă. Și, din privire, socotia, osândia și erta. Alta nu putea fi de cât Înțelepciunea.

D'a dreptul la ea se duse sora împăratului, și îi dădu în genuchi, îi sărută mâna dreaptă, o puse la frunte, apoi îi zise :

— Tu care ești mai frumoasă ca răversatul zorilor, mai dulce ca laptele îndoit

cu mîiere din faguri, mai blîndă ca mielul de trei zile, și, după Atotțitorul, cea mai adîncă la înțeles, tu știi de ce și cine m'a trîmis pe acest tîrîm. Povățuește-mă, Inîndurătoare-o, ca să pot mîngăea zilele tulburate ale împîratului cu stema ruptă din soare.

— Spune viteazului bîtrîn, cî trecînd pe lîngă toate pîtimile, la hotarul nebunii, ai dat de Ințelegciune. Și spune'î cî l'a ajuns zilele, cî dacî stema îl apasă așa de greū, nicî nu se mîrește nicî se micșorează, ci 'l apasă, așa cum atîrnă și el de greū pe perina de pe scaunul împîrății. Și spune'î cî neavînd copil, de parte bîr-bătească, să cunune pe una din fete cu flăcăul care, zicînd din fluer, îi va preface pîrul în inele de aur, cu flăcăul care se învelește cu cerul și dorește mai mult ca fite-cine din toată împîrăția. Acestuia să'î

dea naframa, inelul, paloșul, gonaciul și stema.

Când sora împăratului plecă se năpus-tiră asupra ei, s'o soarbă și mai multe nu, Furia, Zmintenia și Pizma. Ce valmă de vaete și blesteme, că se clăti încăperea, din temelie, și grinzile porniră din locul lor! In acel vuet, glasul Înțelepciunei se risipi ca nisipul în luptă cu vijelia. Ear sora împăratului, perzându'și cumpătul, se repezi pe ușe afară, scăpând cele patru chei cari zornăiră pe pardoseală...

Când se trezi pe tărâmul împărății, toate ușile i se pecetluiseră în urma ei. Și plânse ce plânse cheile perdute, apoi se gândi cum să mință împăratului d'o veni vorba despre chei, căci plecase cu mintea de nouă coți și i se scurtase de zece.

Când împăratul auzi cuvântul înțelep-

ciuniî, puse de răscoli domnia, în cruciș și în curmeziș, doar d'o afla pe cel ce ar dori mai mult ca fite-cine, cât, cu dorul și cu cântecul, se poleească cosițele unei domnițe d'a sale, și să se vrednicească de scaunul împărății.

Și-a întîlnit, în crețul crângurilor, vînătorî ce prind epuriî de coadă, în văgăunele munților delii ce rup ursul în două, par'c'ar rupe un fușteî de ceapă, la picurișul izvoarelor, nêdrăvanî cari adună scînteele din coada licuricilor de fac vâlvătăî în miezul nopții. Dar unî doriau bogăție, alții slavă, alții tinerețe fără bêtrânețe. Și cosițele domnițelor au rămas tot ca mai nainte, și împăratul tot fără chef.

Intr'o zi, cam pe înserate. cercetașiî domnii, rupți de oboseală, pe malul unui rîuleț ce șerpuia ca o fășie de argint, deteră

peste un voinic, cu pletele rătăcitate ce
zicea din fluer de te slăvia.

Și ce mîndrețe de voinic!

Cum îl vîzură ascultară teacă de pămînt
migala de șuerături care se 'nșira și
se deșira ca o binecuvîntare a sufletului.

— Ce dorești voinice, grăi ceaușul îm-
părătesc, ce dorești, tu, dupe pofta inimii?

— Cinstiți boeri, alt nimic, să trăiesc,
să cînt, să mor...

N'apucă să sfîrșească bine cuvintele și
să zăriră câți-va călăreți, gonind năucă de
înghițiaș poștiile.

De sub copitele harmăsarilor vîjjeau pîe-
trele ca niște gloanțe. Cum ajunseră, flăcăii
se opriră ca un zid.

— Stați, zise unul dintre ei, să'mi luați
p' acest băeat, și drept la scaunul împê-
rății să mi'l duceți.

Bîetul băeat se împotrivi: „ba că nu

merg, ba că n'am furat nimic, păcatele mele . . .“ Dar n'avu ce face.

Când ajunseră în fața palatului tot norodul era de față cu mănuchiuri de flori. Buciumașii, fluerarii și surlașii, sunău ca de alai mare. Și cu toții se ploconiaū la flăcăeandrul cu coama neagră și lucie ca păcura. Eară el căsca ochii mari, și, suflet smerit, nu'i trăsnea prin cap de ce și cui să i se facă așa sərbătorire.

Pe scările palatului, împăratul rezemat pe toiag aștepta voios, și de cum zări pe flăcău îi sări de gît, sărutându'l și p'o parte și pe alta.

— Tu ești dorul nevinovat, zise împăratul, prin barba albă ce i să lungise pîna la pămînt, — alesul Înțelepciunei și al meu, hai de 'ți vezi mireasa și să domnești pe scaunul pe care am domnit și eu.

Nu să dēsmeticise voinicul, și se trezi

dus pe sus într'o cămară cu jețuri aurite. Acolo îl aștepta, printre sfătuitoarii tronului și jupânesele cu coconi lor, fata cea mai mică a împăratului.

Și era fragedă și subțirică, din creștet pînă în bărbie cu niște cosițe ca o beteală de aur — lumină și dragoste — că bietul om ameți. Palatul, cu mulțime cu tot, i se învîrte sub picioare, și căzu în genuchii și i sărută condurul.

— Scoală-te, fătul meu, zise împăratul. Și voi, sfetnici credincioși, aduceți naframa, paloșul, stema și gonaciul, că lui i se cuvin, pe lîngă cea mai frumoasă din fetele mele.

Dar, în clipa când împăratul vroi să binecuvinteze pe noii stăpînitores ai domniei cerul se întunecă, nuorii se posomorîră, cutreerînd pacea văzduhului. Vînturile porniră bătăe oarbă, făcînd una cu pămîntul,

copacii neclintiți de veacuri întregi. Un popot de ploaie se sparse din culmea întunecimii și înprăștie, care pe unde înne-meria, mulțimea norodului.

Impăratul și adunarea înmărmuriră; palatul de cleștar se clăti pe temelie; cutremurul zgudui pământul; mesele, jețurile și policandrele căzură zdrobite pe pardoseală; oamenii nu se mai cumpăniră pe picioare.

Impăratul trezit, de spaimă și de mâniă, strigă către sor' sa cea mai mare :

— Muere, ce e asta ? Ce-ai făcut cheile patimilor ? Un' ți-ai uitat mințile să'ți fi uitat oasele !

Cuvântul lui să înneacă într'un vuet de cutremur. Giamlicul și ușile se zguduiră și săriră din țîțînă. Tavanul se crăpă drept în două. Pe uși și pe ferestre se năpustiră niște femei dăspletite, cari vërșau, pe nări și pe gură, fum și pară de pucioasă. Răc-

nind ca fiarele, ele aruncară la pământ pe toți cei de față. . . Și peste trupurile lor întinseră danțul patimelor . . .

La o nouă sbuciumare, pământul se despică în două. Palatul de cleștar, trosnind, se porni și se făcu nevăzut într'o prăpastie fără fund.

Mânia, Furia și Nebunia, și dupe ele altele, plecară vîrtej în alte părți ale lumii acestiea.

Ear la urma urmelor, tocmai la coadă, Prostia, rumenă și voinică, se tîra multumită, d'a-înboulea . . . Dar ce'i păsa ? . . . Ca ea nu era nimenea. Și, la dreptul lui Dumnezeu vorbind, nici una din celelalte, d'a-tunci și pînă azi, n'a sělășluit mai fericit în mai multe capete omenești.

PRAVOSLAVNICUL

ȘI

SLĂNINELE

Era odată un biet creștin sărac și c'o droae de copii mărunți. Toată avuția lui era gura femeii și a copiilor care țipaă de fite-ce. Guri flămînde și pace bună.

Bietul creștin, ce făcu, ce drese, s'alese de sfîntul crăciun c'un porc gras. Crăciun fără porc, paște fără ouă roșii, și nuntă fără lăutari, nu intră în capul românului.

La Ignat vru să taie porcul. Dar cu cine? Muerea lui era cu mâinele legate. Un' s'o lase copii? Copii, ca copii mărunți, se adunaseră împrejurul ei, și cel mai mic

sugea mereu ce mai avea de stors din țitele ei slabe.

Se suci românul, se învêrti dar n'avu cu cine tăiea porcul.

Nevoea îl făcu să se gândească la vecin, un vecin ciudat de tot. Bêtrân, singur cuc, uscat, ducând o vieață de pravoslavnic, de pusnic, de sfînt în toată legea, bombănind toată ziulica vieața sfinților părinți.

Și de, bietul creștin, adesea-orî se gîndise: „într'una, într'una, cruci peste cruci; cine face într'una cruci ca crucea se usucă“.

Dar neavînd încotro chîemă pe bêtrânul pravoslavnic ca să taie porcul.

Tăieară porcul.

Aprinseră un foc de paie cu câte-va găteje; îl pârliră, îl frecară cu cărămida; îl spintecară; slăninele le făcură în patru și le atârnară în podul casei.

La urmă, românul mulțumit, vroi să

dea câte-va bucăți de carne pravoslavnicului. Bătrânul își făcu cruce, se cutremură, și cu nici un preț nu voi să primească, zicând c'un glas de mucenic:

— Lasă, lasă, omul lui Dumnezeu, că pentru Dumnezeu am muncit.

Ei, dar cine 'mă fusese omul cu crucile!

De lăcomia dracului, când ești lacom, nici crucile, nici viețile sfinților nu te scapă. Uite așa, îi rămăsese pe suflet slăninele, groase ca un lat de palmă. Le simția pe limbă și în cerul gurii.

Pravoslavnicul așteptă, pînă după miezul nopții, fără să închiză ochii, trudindu-se cu gândul cum să șteargă slăninele spânzurate în podul casei.

Se gândi el ce se gândi, și înainte cu „Doamne ajută“ și cu sfînta scriptură.

Când ajunse la ușa vecinului, vecinul,

sărac, rupt de oboseală și ghiemuit de frig, dormia dus, cu nevasta și cu copiii, clae peste grămadă.

Cucernicul bătrân vru să încerce cât de adânc le e somnul, și bătând tare în ușe zise :

— Dăschideți voi ușile, și vi se vor dăschide vouă porțile raiului !

Ași ! bieții oameni dormeau duși. Nu se auzi nici pis. Unul barim să se fi întors dup' o parte p' alta. Ei, e greu să ai năra-vul d' a te învêrti când îți rămâne spatele gol. Și ei abia se potriviseră, spate în spa-te, cu nasul în velințele zdrențuite.

Vězând cucernicul bătrân că dorm cu toții ca niște bolovanii de pîeatră, începu, și hîț în dreapta, hîț în stînga, pînă dăscuie ușa omului. În lăuntru — ear ca să vază cum dorm — o luă popește, făcînd cruci late :

— Acesta este întunericul cel vecinic și scrișnirea dințiiilor!

Și nimic, nici-o scrișnire de dinți.

Cucernicul ear îi trase o cruce, și puse mâna pe bărbat și'l hâții, cântând prelung și tare :

— Balaurul acesta pe care l'ai zidit a'l batjocorî pre dînsuuul!

Ași! pace! Par'că era mort balaurul acesta.

Dibuind pînă la capetul celâalt al patului, dete peste muiere și zise :

— Marea, aceasta, este mare și laaataăă!

Invêrti măinele pe d'asupra copiilor.

— Acolo, juvini mari și mici, maari și miiiici... corăbiile umblăă!

Și incredințându-se că dorm toți ca niște bușteni, se duse în tindă, orbăcăi pînă înnemerî scara, și așezând'o la gura podului, zise prelung și pe nas :

— Aceasta este scara pe care, pe care, văzutu-o-a Iacov în vis, și îngerii Domnului se suiaă și se coboraaaă...

Se sui în pod și puse mâna pe slănină.

— Suitu-te-ai la înălțime și robitu-ai robiiimeeee!

Dar hop, ce cu gândul n'ar fi gândit, când voi să se coboare pe scară, tremurându'i mâinele, de frică și de frig, îi scăpă o slănină. Slănina răbufni în niște străchini și le sparse cu mare zgomot, să se fi deșteptat și pietrele.

Și pravoslavnicul făcu o cruce și zise:

— Intristat este sufletul meu pînă la moarte! Doamne, păzești-mă de ceasul acesta și mă izbăvește de cel răeeu!

Omul din casă se deșteptă, aprinse o lumînare, și, văzînd scara la gura podului și o slănină trântită jos, ridică toată casa

în sus, înhăță un retevei și se repezi pe scară.

Pravoslavnicul sperieat rupse învelitoarea ca să scape și zise cu glasul tremurând :

— Ruptu-ai sacul tău, Doamne, și m'ai, m'ai încins cu veseliiie!

Hoțul de păgubaș în pod, pravoslavnicul pe casă. Când se sară :

— Și șchiopiî vor sări ca coorbiî!

Și bîldîbic jos.

Păgubașul dupe hoț. Fugî pravoslavnicul cu slăninele, fugî păgubașul. Și zvîrr româmul cu reteveiul după cucernic și-l pocni în cap. De unde, hoțul să cază ?

Și de durere gonă de-î sfîrîiaî picioarele!

Și trecîndu-și mâna prin pîr și dînd de sânge :

— Unsu-ai, Doamne, cu unt, cu unt-de-lemn caapul meeeū!

Și bîetul păgubaș auzindu-l și văzënd că nu-l mai ajunge, se opri locului, încru-cișă mânele pe pîept, dădu din cap și zise și el cu glas lung, făcënd după glasul pravoslavnicului:

— Adevăr zic vooooe, că hoțul fuge mai iute decăt păgubaaașuuul . . .

B U N I C U L

Se scutură din salcâmi o ploaie de mi-rezme.

Bunicul stă pe prispă. Se gândește. La ce se gândește? La nimic. Inumără florile cari cad. Se uită 'n fundul grădini. Se scarpină 'n cap. Ear înumără florile scuturate de adiere.

Pletele lui albe și crețe par'că sînt niște ciorchini de flori albe; sprincenele, mustățile, barba . . . peste toate aș nins anii mulți și grei.

Numai ochii bunicului aș rămas ca o dînioară: blânzi și mîngăetori.

Cine trînti poarta?

— Credeam că s'a umflat vântul... o bată-vă norocul, cocoșei moșului!

Un băetan ș'o fetiță, roșii și bucălai, sărutară mânele lui „tata moșu“.

— Tată moșule, zise fetița, de ce zboară păsările?

— Fin'-că au aripi, răspuse bătrânul sorbind'o din ochi.

— Păi, rațele n'au aripi? de ce nu zboară?

— Zboară, zise băeatul, dar pe jos.

Bătrânul coprinse într'o mână pe fată și în cealaltă pe băeat.

— O, voinicii moșului...

Și zâmbi pe sub mustăți, și'i privi cu atâta dragoste că ochii lui era numai lumină și binecuvântare.

— Tată moșule, da cocorii un' se duc când se duc?

— In țara cocorilor.

— În țara cocorilor ?

— Da.

— Da rîndunelile, un' se duc cînd se duc ?

— În țara rîndunelilor.

— În țara rîndunelilor ?

— Da.

— Tată moșule, aș vrea să'mî crească și mie aripî și să zbor sus de tot, pînă în slava cerului, zise băeatul netezindu'î barba.

— Dacă ți-o crește ție aripî, zise fata, mie să'mî prinzi o presură și un sticlete.

— Da . . . hî . . . hî . . . poți cefel . . . și mie ?

Fata se întristă.

Bêtrînul o mîngăe și zise băeatului :

— Bine, să prinzi și pentru tine, să prinzi și pentru ea.

— Ție două și mie două . . . nu e-așa tată moșule ?

— Firește, ție două, lui două, și mie una.

— Vrei și tu, tată moșule? Intrebă bă-
eatul cu mândrie.

— Cum de nu... mie un scatiu.

Ce fericiți sînt!

Băeatul încălecă pe un genuchiū și fata
pe altul. Bunicul îi joacă. Copii bat în
palme. Bunicul le cîntă „măi cazace căză-
cele, ce cați noaptea prin argele...”

O femeie uscățivă intră pe poartă cu
două doniți de apă. Copii tăcură din rîs și
bunicul din cîntec.

E muma lor și fata lui.

Cum îi văzu început :

— I... tată, și d-ta... ear îi rîzgâi...
o să ți să sue în cap...

Bunicul ridică mâna în sus, aducînd
deștele ca un preot care binecuvintează, și
zise prelung :

— Lăsați pe copii să vie la mine!

— Biiine, tată, biiine... dar știi... o
bată'i focul de copii...

Femeea intră în casă.

— Să 'i bată norocul și sănătatea, șopti
moșul ca și cum ar fi muștrat pe cineva,
și sărută în creștetul capului și pe unul și
pe altul.

Și ear începu rîsul, și jocul, și cânte-
cul.

Se osteni bunicul. Stătu din joc. Copii
începură să'l mîngâe.

Din vorbă în vorbă, copii se făcură stă-
pîni pe obrajii bunicului.

— Partea-asta este a mea.

— Și partea-asta, a mea!

— Mustața asta este a mea.

— Și asta, a mea!

La barbă se 'ncurcară. Bunicul îi îm-
păcă zicîndu-le :

— Pe din două.

Și copii o și dăspicară, cam repede, că
betrânul strânse din ochi.

— Jumătate mie.

— Și jumătate mie.

Și după ce o împărțiră frățește, începu
lauda.

Băeatul :

— Mustața mea e mai lungă.

Fata :

— Ba a mea e mai lungă !

Și băeatul întinse d'o mustață și fa-
ta de alta, ba *a lui*, ba *a ei*, să fie mai
lungă.

Pe bunic îl trecură lacrîmile, dar tăcu
și'î împacă zicându-le :

— Amândouă sînt d'o potrivă.

— Ș'a mea ș'a ei !

— Ș'a mea ș'a lui !

La obraji cearta se aprinse mai tare.

— Partea mea e mai frumoasă.

— Ba a mea, că e mai albă!

Bunicul zîmbi.

— Ba a mea, că e mai caldă!

— Ba a mea, că e mai dulce!

— Ba a mea, că nu e ca a ta!

— Ba a mea, că are un ochiș și mai verde!

Bunicul abia se ținea de rîs.

— Ba a mea!

— Ba a mea!

Și băeatul înfuriindu-se trase o palmă în partea fetei.

Fata țipă, sări de pe genuchiul bătrânului, se repezi, și trase o palmă în partea băeatului.

Băeatul cu lacrimile în ochi sărută partea lui, și fata, suspinând, pe a ei.

Mama lor eși pe ușe și întrebă restit:

— Ce e asta, vermă neadormiți!

Obrajii bunicului erau roșii și calzi. Și
surizând fericit răspunse fie-sei :

— Lăsați pe copii să vie la mine!

.

MARELE DUCE

Cine, după război, n'a cunoscut pe cazacul Lomiliev ?

Grăsun, roșcovan, cu barba rară și cu părul ca untdelemnul, retezat drept pe ceafa lui rasă. Totdauna călare pe un cal mic și iute care știe să facă atâtea minuni că te prăpădea de rîs. Da în genuchi, da din cap, murea, înviea, după porunca cazacului.

Lomiliev bea ca un adevărat cazac. De obicei intra cîntînd, cu ghiozdanul de hîrtii, în curtea consulatului rusesc.

Intr'o zi mă plimbam prin pădurea Băneasa cu bunul meu amic E. Discutam pe

Zola. Amicul meu susținea că ceea-ce va rămâne din acest scriitor va fi criticul, sistemul, direcțiunea, ear nu artistul.

Eram în toiul discuții când auzirăm un strigăt desperat : „turki ! turki !“

Era Lomiliev ; călare ; cu sabia scoasă ; beat ; abia se ținea pe cal ; și gonit printre copaci ; lovit cu sabia în ramuri și striga : „turki ! turki“ !

Il cunoșteam. Invățase românește. Altădată îi dasem ceva de băut și ne povestise multe din război.

Cum ne văzu își opri calul. Se munci cât se munci, și băgă sabia în teacă.

Dăscălecă.

Dăte drumul calului și îi porunci să se culce. Calul se culcă.

Lomiliev se apropie de noi împleticindu-se. Incepu să rîză. Injură pe „turki“. Se lungi pe earbă.

— Ei, cazace, ș'acum te gândești la „turki“ ?

— O . . . o . . . o . . . *slava bogu* . . . răspunse Lomiliev închinându-se.

Apoi făcu cu mâna ca și cum ar fi retezat capete cu sabia. Un gest cu care rămăsese din război.

— Ea spune, drept, drept, câți turci au murit în război ?

Cazacul își arată përul din cap.

— Și câți muscali ?

Cazacul își arată përul din barbă.

În cap avea cazacul përu cu nemiluita, în barbă câte-va fire rari și pârлите.

— Lomiliev, ai văzut tu pe Țarul ?

Cazacul făcu trei cruci și răspunse :

— Da, l'am văzut peste Dunăre. Era ca un sfânt, ca moaștele de la Kiev.

— Dar pe Țarievici ?

— Și pe Țarievică . . . se uita par'c'avea un nor sub sprâncene.

— De ce?

— O . . . era mânieat . . . ți-era frică să'l privești drept în ochi.

— De ce?

— Dumnezeu știe . . .

— Dar pe marele Duce?

— Pe care?

Lomiliev începu să rîză, apoi se închină șoptind: „bogu! bogu“!

Și începu să ne spue când a văzut el întăeași dată pe *batîușcă Kneaz*.

Era copil.

Pe malul Volgei, în satul lui, într'o zi, sosi Marele Duce. Toți cazacii îi eșiră înainte și'i sărutară mâna.

Copii se țineaū șir după el și Marele Duce le împărția copeici. Copii luaū co-

peica, se închinau, îi sărutau mâna și se dădea la o parte cu zmerenie.

Marele Duce se duse la biserică. Sărută pe maica Domnului, se mirui și lângă o *izbă* întinse o masă mare.

Și beu, și beu, votka bună, pînă nu mai putu.

Se 'nroșise ca racu; ochii îi lăcrîmau par'c'ar fi plîns; și rîdea, și rîdea și ciupia fetele cari îl slujiau la masă.

Și după ce ear a bătut, s'a sculat de la masă și a poruncit să'i aducă trei cai pe care îi cumpărase în drum. Și când 'i-a adus caii, 'i-a sărutat, 'i-a bătut pe șale și a zis cazacilor cari se uitau :

— Care din voi 'i-o întrece, să fie ai lui!

Un cazac eși din mulțime și zise :

— *Batiușca Kneaz*, calul meu îi întrece pe câte trei?

Marele Duce începu să rîză, și rîse, și rîse, apoi îi zise restit:

— Incalecă!

Cazacul se duse, și veni într'o clipă călare pe un cal roib și costeliv.

Un soldat din ceata Marelui Duce încălecă pe unul din cei trei cai.

— Să știi, zise Marele Duce, că dacă îl întreci e-al tău, ear de nu...

— Să trăești *batușca Kneaz!* răspunse cazacul cu căciula în mână.

Marele Duce bătu de trei ori în palme și cei doi voinici porniră.

Zburaă!

Dăparte, dăparte, era un copac bătrân. Acolo trebuia s'ajungă.

Cazacul ajunse întâiu.

Mulțimea puse ochii în jos surîzînd.

Cînd călăreții se întoarseră, Marele Duce serîșni din dinți; se cletănă pe picioare;

scoase un revolver din buzunar; potrivea, drept în fruntea calului, și trase.

Calul se învârti împrejur și căzu ca un mal.

— Și p'al doilea! strigă Marele Duce.

— Să trăești *batiușca Kneaz!* răspuse cazacul.

Un alt soldat încălecă p'al doilea cal.

Marele Duce bătu de trei ori în palme.

Cazacul ajunse cel d'întâiu.

Marele Duce bău un pahar de votka și scoase revolverul. Mulțimea privi înmărmurită.

Al doilea cal căzu jos.

— Și p'al treilea! strigă Marele Duce.

— Și... răspuse cazacul abia răsuflând.

Cazacul izbia furios cu enutul în pântecile calului.

Un nor de praf învăluia pe călăreți. Se

véd... se duc... alătura... împreună...
încă nițel... care a ajuns întâi?...

Un cal a căzut lângă copac.

Al cazacului.

Se întorc pe jos.

Cine a învins?

Nu se știe.

Călăreții staă zmirna înaintea Marelui
Duce.

— Care a ajuns întâi?

Oh! ce glas!.. Un fior rece trecu prin
mulțime.

Cazacul tăcu. Soldatului îi tremuraă făl-
cile.

Marele Duce e vânăat.

— Care?

A scos revolverul.

L'a ridicat.

— El... răspunse soldatul arătând pe
cazac.

Marele Duce îndreptă revolverul în dreptul calului.

Alătura sta cazacul drept ca o lumînare.

A tras...

Mulțimea își acoperi ochii

Cazacul a căzut!

Lomiliev începu să se închine și ne zise:

— *Batiușca Kneaz* greșise... votka... greșise!

— Știi bine că greșise, Lomiliev?

— Da, da, știu bine... și *batiușca Kneaz* a fost așa de bun că a dat nevastă caza-
cului cincă sute de ruble... *cinci sute!*

Când ne întorceam în oraș amicul meu
îmi zise:

— Sînt convins că Marele Duce *nu*
greșise.

B U N I C A

O v \ddot{e} z, ca prin vis.

O v \ddot{e} z limpede, a \mathring{s} a cum era. Nalt \ddot{a} , usc \ddot{a} țiv \ddot{a} , cu p \acute{e} rul alb \mathring{s} i creț, cu ochi \ddot{i} c \acute{a} pru \ddot{i} , cu gura str \acute{i} ns \ddot{a} \mathring{s} i cu buza de sus crest \ddot{a} t \ddot{a} , \acute{i} n dinț \acute{i} de p \acute{r} eptene, de la nas \acute{i} n jos.

Cum d \acute{e} schidea poarta \acute{i} \ddot{i} s \acute{a} riam \acute{i} nainte.

Ea b \acute{a} ga binișor m \acute{a} na \acute{i} n s \acute{i} n \mathring{s} i'm \acute{i} zi-
cea :

— Ghic \acute{i} . . .

— Alune !

— Nu.

— Stafide !

— Nu.

— N \acute{a} ut !

— Nu.

— Turtă-dulce!

— Nu.

Pină nu ghiceam nu scotea mâna din
sîn.

Și totdeauna sînul ei era plin.

Îi sărutam mâna.

Ea 'mi da pērul în sus și mă săruta pe
frunte.

Ne duceam la umbra dudului din fun-
dul grădiniî.

Ea își înfigea furca cu caerul de in în
brēu, și începea să tragă și să rēsucescă
un fir lung și subțire. Eū mă culcam pe
spate și lăsam a lene capul în poala ei.

Fusul îmi sfîrîia pe la urechi. Mē ui-
tam la cer, printre frunzele dudului. De
sus mi se părea că se scutură o ploae
albastră.

— Eî, ce mai vreî? îmi zicea bunica.

Surîsul ei mă gâdila în creștetul capului.

— Să spui...

Și niciodată nu isprăvia basmul.

Glasul ei dulce mă legăna; genile mi se prindeaă și adormiam; une-orî tresăriam ș'o întrebam câte ceva; ea începea să spue și eu visam înainte.

— A fost, odată, un împărat mare, mare...

— Cât de mare?

— Mare de tot. Și 'și iubia împărăteasa ca ochii din cap. Dar copii nu avea. Și îi părea rău, îi părea rău că nu avea copii...

— Bunico, e rău să nu ai copii?

— Firește că e rău. Casa omului fără copii e casă pustie.

— Bunico, dar eu n'am copii și nu'mi pare rău.

Ea lăsa fusul, rîdea, îmi dăsfăcea pe-

rul cârlionțat în două, și mă săruta în creștetul capului.

Câte-o frunză se desprindea din ramuri și cădea legănându-se. Eă mă luam cu ochii dupe ea, și ziceam :

— Spune, bunico, spune.

— Și așa, îi părea grozav de rău că nu avea copii. Și... nu mai putea de părere de rău că nu are copii... Intr'o zi veni la el un moș bătrân, bătrân, căși tîra barba pe jos de bătrân și de cocoșat ce era. Și era mic, mic de tot...

— Cât era de mic ?

— Poate să fi fost, așa, cam ca tine.

— Va să zică nu era mic, mic de tot...

— Era mic, da nu așa mic de tot. Și cum veni îi zise : măriea ta, ai doi meri în grădină, unul lîngă altul, că nu știi care sînt ramurile unuia și care sînt ale altuia ; și cînd înfloresc nu știi care sînt florile

unuia și care sînt ale altuia; și, ești doi meri, înfrunzesc, înfloresc, se scutură, și mere nu fac. Măriea ta, să știi, că atunci când or lega rod, ești doi meri, împărăteasa o să rămăe grea și o să nască un cocon cu totul și cu totul de aur... Piticul se duse și împăratul alergă în grădină, și căută, căută, peste tot locul, pînă dete peste ei doi meri. Merii se scuturaseră de flori, că sub ei par'că ninsese, dar rod nu legaseră.

— De ce nu legaū rod, bunico?

— Știu eū... Dumnezeū știe...

Era așa de cald... așa de bine în poala bunichii... o adiere încetinică îmi răcoria fruntea... norii albi, alunecând pe cerul albastru, mă amețiaū... închideam ochii.

Ea spunea, spunea înainte, mulgînd, repede și ușurel, firul lung din caerul de in.

— Și se gîndi, împăratul, ce să facă,

ce să dreagă, ca merii să facă mere. Unii îl sfătuiă ca să 'i ude mereu; și i'a udat mereu; alții ziceă să le dea mai mult soare; și împăratul a tăieat toți pomi de jur împrejur. Și merii înfloriau, în fite-ce săptămână, și se scuturau, și rod nu lega. Într'o zi veni la împărat o babă bătrână, bătrână, și sbîrcită, ca mine de sbîrcită, și mică, mică, ca tine de mică...

— Ca moșu de mică?

— Da, ca moșu...

— Atunci nu era mică de tot...

— Așa, mică de tot, nu era. Și zise împăratului: măriea ta, pînă n'oî mulge un ulcior de lapte de la zîna florilor ce doarme dincolo de valea plîngerii, într'o câmpie de mușețel, și n'oî uda merii cu laptele ei, merii nu leagă rod. Dar să te păzești, măriea ta, că îndată ce te-or simți florile, încep să se miște, să se bată, și

multe se apleacă pe obrajii ei, și ea se dășteaptă, că doarme mai ușor ca o pasere; și vai de cel ce l'o vedea, că'l preface, dupe cum o apuca-o toanele, în burueană pucioasă or în floare mirositoare, dar d'acolo nu se mai mișcă . . .

— Dar ce, ai adormit, flăcăul mamei? Tresăriam.

— A nu . . . știu unde ai rămas . . . la-a-a . . . zina florilor . . .

Auzisem prin vis.

Pleoapele 'mă cădeaă încărcate de lene, de somn, de mulțumire. Si mă simțiam ușor, ca un fulg plutind pe o apă care curge încet, încetinel, încetișor . . .

Și bunica spunea, spunea înainte, și fusul sfîr, sfîr, pe la urechi, ca un bondar, ca acele cântece din burienile în care adormisem de atâtea-orî.

— Și împăratul a încălecat pe calul cel mai bun...

— Cel mai bun... îngânam eū, de frică ca să nu mă fure somnul.

— ...ș'a luat o dēsagă cu merinde și a plecaat...

— ...ș'a plecaat...

— Și s'a dus, s'a dus, s'a dus...

— ...s'a dus, s'a dus...

— Pînă a dat de o pădure mare și întunecoasă...

— ...întunecoasă...

— ...de nu se vedea prin ea. Și acolo și-a legat calul d'un ștejar bătrân, ș'a pus dēsagele căpătâi și a închis ochii ca să se odihnească. Și... pasă-mi-te pădurea cânta și vorbea, că era fermecată. Și... cum îi aducea șoapte de departe, de pe unde ea era ca un fum, împăratul adormi, și dormi, și dormi...

Când m'am dășteptat bunica isprăvise
caerul.

Dar basmul?

Cu capul în poala bunichiî niciodată
n'am putut asculta un basm întreg.

Avea o poală fermecată, și un glas, și
un fus, cari mă furaă pe nesimțite și ador-
miam fericit sub privirile și zîmbetul ei.

DOUË LACRÎMI

Toată noaptea auzii Oltul. Ce mânie de apă !

Și toată noaptea am visat... o jale depărtată... un popor revoltat...

Cine mă ținea legat ?

Nu puteam să mă mișc.

Să nu fii liber când alții se bat... Grele sînt lanțurile...

Oh ! libertate, nimic nu e mai scump ca tine !

Adouazi sării în picioare. Lanțurile căzură răsunând sinistru. Eram liber ! Ce fericit e omul liber... A, nu, mă dășteptasem...

Oltul vuia, vecinic în mânia.

Trebuia să'l vëz, prea semăna cu un
popor revoltat.

Ce măreață jale în imensitatea tăcută!
Plecaî.

Șoseaua se încovoae, între Olt și dealu-
rile cari se ridică unele peste altele, pînă
se perd în înălțimi fumuriî și albastre. Ae-
rul e limpede, tremurător și viu; roua se
întinde, ca un rizil presărat de diamante,
pe d'asupra pajestilor. Cicorile, ca niște
ochi mari și albaștri, veghiează în valurile
de fineață nemărginită.

Oltul se înfurie izbindu-se de stânci;
spumegă de mânia; se aruncă peste stânci
și cade în ochiuri iuți și adânci. Par'că'l
sfredelește cineva. Câte glasuri nu se ri-
dică din apă! Un plâns subțire înghițit de
un gemăt; o șoptă acoperită de un acord

de orgă; un țipăt desperat și un marș funebru; și din învălmășala tuturor un cuvânt fioros: „vino“!

Cine a auzit această chemare a apelor și nu s'a cutremurat?

Și mergând, dus pe gânduri, mi se păru că auz un glas argintiu... câtă melancolie în acest cântec! Oltul prea e mare ca să fie așa de blând-melancolic.

Ascultăi bine.

Pe un platoă înalt, o biserică. O mulțime de cruci împrejurul ei.

Nu se vedea nimeni dar d'acolo venea cântecul.

Mă apropieai.

Mă oprii ca să ascult.

Ce glas divin! e doină? e bocet? Se aud câte-va cuvinte... aceleași și aceleași, repetate fără sfârșit...

Mă suiți pe platoă.

O fată tînă, aplecată pe un mormânt,
smulgea bălării, și cânta, și bocia.

Când mă văzu, tresări.

Se uită lung la mine.

Se rumeni, apoi plecă ochii în jos și și
scutură mâinile.

— Ce faci aici, surată? O întrebaî eu
și mi se bătui inima.

Genile i se lipiră de frunte. Ce ochi
mari și albaștri, ca două flori de cicoare!

— Ingrijesc alde părinți... răspunse ea
arătându'mi două cruci vechi de lemn.

— Aci odihnesc?

— Aci; și le-am pus la cap doi vișini,
și amêdoî înfloresc, dar se scutură și roa-
de nu fac.

„Amêdoî înfloresc și roade nu fac“ în-
gânaî eu, și plecaî ca să nu turbur odihna
morților și a unui suflet plin de restriște.

Adouazi mă sculai și mai de dimineață.

Pe același drum.

Și ear auzii glasul, și mi se păru și mai trist... și se duse tremurând și mai departe.

Intr'o clipă fusei pe platoă.

Ea smulgea bălăriile de pe două morminte alătura cu celelalte. Și crucile de lemn nu erau așa de vechi.

Se uită blajin și trist la mine.

— Ce faci aici surată?

— Ingrijesc alde surori...

— Aci odihnesc?

— Aci, și le-am pus le cap doi meri și amêndoï înfloresc dar vântul îi scutură și roade nu fac.

— ... dar vântul îi scutură floarea și roade nu fac...

Atreeazi — nu se luminase de ziuă —
mă sculai. Repede la platoă.

Ascultai. Nimic.

Oltul venise mare. Ca un popor revol-
tat.

Ce trist se grămădesc crucile împreju-
rul bisericii...

Unde era acel glas tremurător și melan-
colic? Nu mai avea pe nimeni de îngrijit?
Dăstul, avea dăstul... pe cin' să mai în-
grijească.

Aș fi vrut s'o văz, s'o întreb cine e?

Mormintele sînt așa de triste fără cân-
tecul ei subțirel...

Mi se păru? sau crucile se mișcaseră
din loc... Păreau mai strîmbe. Douë se
plecaseră una spre alta, par'c'ar fi voit să se
sărute, pe furiși, să nu le-auză nimeni...

Când ajunsei acolo, tresării.

Ea smulgea bălării de lângă o cruce nouă.

— Azi n'ai cântat, îi zisei eă, neștiind cum să încep vorba.

— Azi nu vroiam să vii... îmi răspunse ea.

— Frate...?

— Nu...

— Soră...?

— Nu.

— Dar cine?

— *El*...răspunse fata și două lacrimi picurară pe mormântul proaspăt.

— *El*...și m'a zis: „de ți s'o urî cu străiniî să vii la capul meu...”

La capul lui un măceș stufos cu ramurile încărcate cu răsuri ușurele.

Plecaî...

Cine ar fi putut să turbure atâta melancolie și iubire?...

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2007

